

AURORA

hazai almanach.

Alapítá

KISFALUDY KÁROLY.

Folytatja

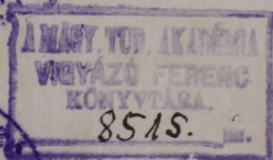
BAJZA.

1832.

PESTEN

Trattner és Királyi költőségén.

307.634

Hefel után rajz. Raabling.

Gróf Kohári István.

Metz. Hofmann.

NAGYMÉLTÓSÁGÚ

BUZINI

GRÓF KEGLEVICH GÁBOR',

CSÁSZÁRI KIR. KAMARÁS', VALÓSÁGOS, BELSŐ
TITKOS 'S A' NAGYMÉLTÓSÁGÚ M. K. H. TANÁCS-
NÁL TANÁCSOS', A' MAGYAR SZENT KORONA'
ŐRE', NEMES NÓGRÁD VÁRMEGYE' FŐISPÁNJA'

HITVESENÉK,

SZÜLETETT

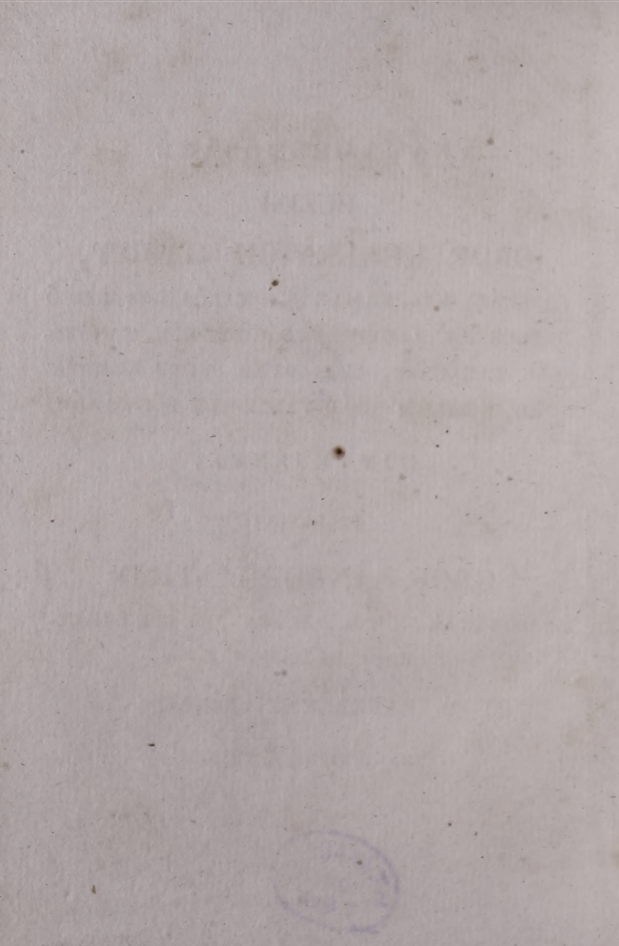
GRÓF SÁNDOR MATILD

ASSZONYNAK, CS. K. PALOTA - ÉS CSILLAGKE-
RESZTES DÁMÁNAK

Ő EXCELLENTIÁJÁNAK

MÉLY TISZTELETTEL.

A U R O R A.

TIZEN EGYEDIK ÉV

VAGY

Ú J F O L Y A M A T'

I. ÉVE.

1 8 3 2.

Rajza. Pestszentlőrinc.

Kisfaludy Károly' emléke.

Metz. Hofmann.

REZEK' MAGYARÁZATA.

I.

Gróf Kohári István.
Pffell' régi képenek hív másolata.

II.

Kisfaludy Károly' emléke.

A' rajzolat egy ismeretes pesti vidéket mutat. A' kisdud tónak túlsópartján álló bokrok elfedik a' mélyen fekvő várost; ellenben a' távolból Buda' várhegye fejtőzik-ki a' tekintetnek. Megette balról a' két ormú Sashegy 's jobbról az, melly hajdan a' rajta tanyázó Sváboktól vette nevét. Kisfaludy Károly' feltételes emléke azon szigetekre' végére van gondolva, mellyhez az ismert lánczhíd vezet, sötét fákból körülborongva az alkony' bájos fényében. A' sétáló nép mulatásai, elszóródásai között is illetődve áll-meg azon ünnepélyes árnyékozat alatt, mellyet az érdem' tisztelői a' korán kidőlt munkás, lelkes hazafi' emlékezetének szentelnek; örömmel tekintvén vissza azon korra, mellyben a' koszorús fej elméje' gazdagságából évenként tévé-le a' honi oltárra becses áldozatait.

Az emlék' készítését, honi művészek' legjelesbire, Ferenczy István, vállalta magára. Képe 's elrendelése a' művész' lelkében él, 's a' modelt jókor közlött az e' célra ügyelő társasággal. A' szobornak szépsége olly tulajdonságokból áll, mellyeket illy kised helyen visszaadni, millyent e' könyv' formája enged, talán akkor sem lehetett volna, ha olly képirót bírnánk, ki a' szobrasszal folytatott viszonyos értekezések által annak gondolatját elérteni tudta volna. Ezekből jónak láttuk a' publicumot inkább az iránt felvilágosítani e' rajzolat által, mi féle helyen 's milly környezetben gondoljuk a' szobrot felállítandónak, hogy az figyelmet gerjessen; de más felől, szerényen eltéve árnyai között, példázza a' lélek' útján csendesen tenyésző munkálatit a' nemzeti írónak. Ferenczy' terve szerint az emlék egy illő magasságú 's négyszegű alapra, mellynek előszíne kevés szavakkal a' mív' jelentése adatik-elő, lesz helyhetve. Ezen, néhány lépcső felett egy csonkolt oszlop áll 's rajta a' hamvadónak képszobra, éltet meghaladó nagyságban. A' lépcsőkre térdelten 's a' szoborhoz borulva, felé terjengő karokkal látni egy deli szűzet: a' h a z a i M u s á t. Leimádkozná az égről a' korán elvesztettet: de fenn némán és csendesen áll az márványhidegségben, színváltozott arcczal. Az oszlop' lábainál a' költés' jelképei hevernek, mellyeket az ü n n e p e l t részt alkotó nálunk, részt gazdagított. — Adná a' ma-

Aradi gyűlés.

Metz. Steinb.

gyar hazafiúi buzgalom, hogy a' szépen gondolt
mív, melly a' hazát, a' költőt és művészt egy-
iránt fogná dicsőíteni, minél előbb lételt érhetne.

III.

Aradi gyűlés.

Hősköltemény Czuczortól. 5 ének.

Ilona királyné II. Béla' neje, minekutána
a' Borics pártja' folyvást tartó alattonos fon-
dorkodásairól értesíté a' reundekeket, az aradi or-
szággyűlésen (1136) egyebek közt ezeket mondá:

„Hol vannak rokonink, kiket a' harcz nem vete sírba,
'S kiknek előtűntét várjuk régóta hiába?

Vagy bizony ők most is nyögnek még verve bilincsre
Sziklás boltok alatt 's fenekén aszu gyomru kutaknak;
Mint negyed évre nyögött Pered imhol bátyja az örnek,
Karra kinél nem volt hadainknak erősbje Sajónál,
Most pedig elroncsolt tetemít támasztani segédre
Kénytelen a' nyomorúlt.“

Ezt mondván félre emelte

A' takaró leplet 's kire volt fordítva figyelmök,
Egykori hősfelöket látták a' nemzeti rendek,
Szíveik' érzeteit méltólag festni ki tudná?

'S a' vegyes indulatok' zavarát, melly lázada bennök?
Fájdalom és harag és örömmérzet 's néma csodálás
Fogta-el a' gyűlést; egy testbe 's rakásra szorongva
Körbe vevék Peredet, 's panaszos hangokra fakadván,
Hajdani tetteivel bús sérveit összevetették. (lap. 67—68).

Ezen pillantatot adja a' kép. A' festő ügyesen hagyá a' sok arczon a' külön érzéseket előlépni 's a' lelkes költemény' olvasója a' balról álló agg alakban azonnal rá fog ismerni Lámpertra, a' párt' fejére, 's a' megette állóban az orosz Márkot fogja sejteni borzadozásiban. A' két királyfi' gyermekded alakja kedves változottságot hoz a' képre. Hátul a' távolban Arad' falait sejti a' szem.

IV.

A' két szomszédvár.

Vörösmartytól.

Lásd a' 311-d. lapot.

Rajz. Clarot.

Metz. Hofmann.

A' két szomszédvár.

GRÓF KOHÁRI ISTVÁN.

Nec adversis frangi, nec prosperis elevari.

Azon férfiak között, kiknek tetteik által Magyarország' előkorai olly gazdag fényben ragyognak, Kohári István úgy tűnik-fel mint egyike a' lelki erő' és polgári hűség' legszebb képeinek, mellyet az emberiség' geniusa jó és balszerencse' kedvezéseinek 's viadalának teve-ki 's midőn annak csábjait tántorodás nélkül, ennek veszélyeit hősi állhatatossággal keresztül küzdé vala, felállította mint csendes zajtalan nagyság' emlékét, például 's ösztönül az utókorok' ivadékaiknak. — Illy lélekbe egykét tekintetet vetni, nem lehet nemkedves dolog a' psychologus és a' historia' barátja előtt.

1664. hír futamodék Bécsben, hogy Kohári István, a' báró 's atyja annak,

kiről itt szóleszen, a' Léva melletti harcban elesett 's a' füleki nevezetes erősség (Nógrádban) mellynek kapitánya volt, kormányzó nélkül maradván, az ellenség' rohanásainak tárva van. A' hír behata a' mi ifju Kohárinkhoz is, ki Csábrágon (1649. Mart. 11d.) születvén, minekutána a' tanulmányok' első magvait is itt vette volna, most magasabb tudományok végett a' bécsi főiskolákat járta 's tanulásainak épen utósó évét tölté, készítgetve magát a' papi életre, mellyhez régóta bizonyos belső vonzódást érzett, 's a' mi hihetőleg magával is ragadta volna az áhítatos ifjat hanemha a' környülmények más pályát mérnének elébe. Elvégezvén, tudniillik, iskoláit, atyja' halála által haza szólíttaték, hol nem sokára parancsolatját vette első Leopoldnak, magyarország' akkori királyának, mellyben Fülekvár' kapitányává neveztetett. A' még alig huszon egy évű ifju meglepetve e' váratlan kegyelem által, igyekezett a'

nehéz tisztséget magáról szerényen elhárítani, említvén királya előtt kerát 's tapasztalatlanságát a' hadi pályán. Azonban Leopold bízva a' lévai hős' nagy reményű fijában, újlag parancsolá, hogy hivatalát haladék nélkül vegye - fel, mellyet atyja' érdemei miatt ada neki, kinek hogy hős nyomdokaiba bátran 's férfiúi lélekkel fog lépni erős hittel hiszi.

Fülekvár azon korban egyike vala a' nevezetesebb helyeknek, részint mert környéke lakhelye volt sok nemes nemzetségeknek, de leginkább mert kulcsa gyanánt tekintetett a' bányavárosoknak. Hazánkat polgári háború pusztítá 's a' mi még keservesb, olly polgári párt, melly a' törökkel kötö szövetséget 's becsalta azt az ország' szívébe, hogy segedelmei által a' főhatalmat magához ragadhassa. Tököli Imre volt a' háborgók' feje. Seregei 's azon törökök, kik Egerben 's környékén tartózkodtak, kegyetlen zsákmánylásokat

tevének Füleek' táján 's készülőben voltak magát Füleket ostrom alá venni.

Kohári megerősítve a' mennyire lehetett Füleek' bástyáit, nem elégedett-meg azzal, hogy magát a' falak között csak védőleg viselje majd, hanem addig is míglen az ellenség távolabb volna, sokszori és nevezetes megtámadásokkal nyugtalanítá azt, 's néhányszor a' kóborló törökcsapatokat Füleek mellől egész a' dunai környékig vertel. Ezen kisebb csatáknak a' mellett, hogy kárt okoztak az ellenségnek 's gyéngíték erejét, még az a' haszna is lőn, hogy általok a' Kohári név a' füleki hadakban bátorságot és bizodalmat, a' törökökben pedig félelmet gerjeszte.

Egy jókora csapatja a' Budán tanyázó törököknek megindúla Eger felé 's útközben néhány falura élelembeli adót parancsolt. A' föld' népe felette ki vala zsarolva, nem volt ereje az ellenség' kívánatit teljesíteni 's rettegetés és aggodalmak között várta

magára a' vad katonák' boszúját. Azonban egyike a' falu' lakóinak, talán bátrabb 's leleményesb a' többinél, hirtelen zajt támaszta 's szaladva, mintha távolról jőne, fen hangon kiáltozá, hogy Kohári közelget seregeivel 's a' falut legott meg fogja lepni. A' törökök hallván a' Kohári nevet, ijedten kapkodák öszve bútoraikat, 's elveszetteknek híven magokat ha a' magyar-sereget bevárják, lovaikra szökdelve futának lélekszakadtan; 's szabadon és bántatlanul maradt az adóval sanyargatott nép. Ennyit teve már ekkor a' török seregeknél az ifju hős' pusztá neve.

De a' szerencse, melly mind eddiglen hű kísérője volt, most elfordúla tőle, 's olly inségek' martalékává hagyta lenni, mellyek a' középszerű lelket elcsüggeszték vala, de nem őt, a' megtörhetetlent, kinek ereje a' bajok', a' veszélyek' nagysága által még inkább köszörültetett. Tököli Imre, feje azon pártnak, mint mondatott, melly

az akkori kormány ellen támadt, naponként ragyogóbb szerencsével hordozta győzödelmes fegyvereit. Szatmár és Kassa megadták magokat, a' mi vakmerő lelkébe még nagyobb bátorságot öntö, 's mint gáttalan vízárr úgy nyomult diadalmas seregeivel előre. Füleket 's a' hősi pályán feltűnt ifjú Kohári darab idő óta nevezetes tárgyai voltak figyelmének, de csak most látott alkalmat reá, hogy vágyait kielégítse. Fel-szólította a' váradi basát, hogy az alatt míg ő Kassa' vidékein foglalásokat teszen, szálljon Fülekhöz 's vegye e' sok hasznat ígérő helyet ostrom alá. A' basa megszorítván török csapatait jókora számú magyar 's erdélyi hadakkal, Füleket alá nyomult, 's az ostrom elkezdődött. Tűzzel és vakmerően folytak a' törökrohanások, de Kohári' lelke annyi bátorságot 's vitézi lángot öntött seregeibe, hogy a' vivók többszöri próbák után is kénytelenek voltak minden nevezetes siker nélkül visszavonulni. A' város és vár

tizen hét napig szakadatlanul lövetett 's pedig nagyobb erővel mint előbb, — mert az ostromlók' száma mindég nőttön növe — a' nélkül hogy Kohári bátorsága megcsüggedt volna. Ez az ifju hős a' legveszélyesebb helyeken is személyesen jelen volt, a' ledöntött falakat újra felrakatta 's megerősíteté; katonáit biztatta, bátorítá; a' merészeket dicsérettel 's jutalommal ösztönzé szebb és nagyobb tettekre, a' félénkeket megdorgálá 's minnyájokat a' haza 's király iránti kötelességre emlékeztette. Szívreható beszéddel festé előttök mi szép, mi szent halál az, mellyet egy hős a' haza' védelmében szenved, 's készítgeté őket azon erős tökéletre, melly lelkében élt: a' várat semmi nemű esetekben fel nem adni.

Láták a' polgárok a' veszély' nevekedését, láták, hogy a' várost többé az ostromlók' rohanásai ellen védeni nem lehet 's felgyujtogatván saját lakjaikat a' várba vonúltak. Az égés tizennégy napig dühödött

's a' legrémítőbb jelenéseket szülte, melyeket csak képzelet adhat. A' lángok' ropogása, mellyeknek rőt fénye az éjfél világoz nappallá változtatá, az ágyúdörgés, ellenség' zajgása, fegyvercsattanások; a' várba vonult asszonyok' sikoltozásai, kik ágyúgöbektől öszveroncsolt, féligholt gyermekeiket ég felé emelve jajgatták, végre megcsüggeszték a' várbeli örök' bátorságát. Fen szóval kivánták vezéröktől, hogy a' várat, melly különben is csak kőhalom már, bizonyos kedvező feltételek alatt adja által. Kohári hallani sem akart ezek felől 's azt felelé katonáinak, hogy készebb magát a' vár' omladványai közé temettetni, hogysem életét hívtelenséggel hazája 's királya iránt venni - meg. E' nyilatkozás új erőt önte egy részébe az elcsüggedteknek: de az csak kis rész vala; a' nagyobb számban vétke, áruló gondolatok kezdetek harapózni. Azonban a' viadal folyton folyt, a' veszély naponként nagyobb leve, nagyobb a'

félelem, reménytelenség, kétségbeesés; elannyira, hogy nem hallgatván végtére az őrsereg vezére' szavára, az ellenséggel alkuba ereszkedék, egyezésre lépett 's mind a' várat, mind pedig az ifju hős vezért a' basa' hatalmába adá. (1682)

Zajló öröm közt vezette a' törökvezér Fülekbe katonáit, vigadva szerencséjén, hogy illy nevezetes helynek juthata birtokába: de mint elbámula, midőn látná, hogy a' vár, melyet olly sok fáradsággal 's mintegy három ezernyi ember' éltén 's diadal' dicsósége nélkül vett-meg, nem egyéb mint kőhalom 's csaknem földig rontott omiadék. Fellobbana haragjában 's kevésben mult, hogy a' fogoly Kohárinak saját kezével nem vevé életét. De meggondolva azt, hogy Tökölinek nagyobb örömet teszen, ha életben szolgáltatja kezeihez, mérséklé boszúját 's bilincsekbe veretve Fülek' hőset Tököli' táborába küldötte.

Tököli, ki akkor Regécz alatt álla,

rendkívül örvendett a' fogolynak: részint, mert benne egy hatalmas ellenségtől menekedett-meg, de leginkább, mert reménylette, hogy idő' lefolytával pártjához fogja vonhatni 's általa seregei egy jeles hőst 's a' mi még becsesb, jeles hadvezért nyeregendenek. Mindent elkövette a' hajlékony, a' fortélyokkal teljes Tököli, hogy foglyának szivét magához hódítsa: de Kohári mozdíthatlan maradt; sem hízeltetés, sem fenyegetés nem lehettek eléggé erős eszközök eltántorítani; sőt bátor arccal, mint férfiúhoz illett, szavait a' pártok' hatalmas vezére ellen emelvén, érzékeny szemrehányásokat teve, mint lón királya iránt hívtelen 's hazáját, mellynek javára kellene törekednie, mint dönté vakmerő du-longásai által keserű inségekbe. 'S mind ezt olly merész tekintettel, annyi élességgel, hogy Tököli, ki eddig iránta nyájasan mutatkozott, elsáppadván a' boszútól börtönbe viteté, 's fogadalmat teve, hogy

fejét véteti. De a' lengyel király 's Tököli'
 barátjai nem javalák a' tettet 's azért
 megváltoztatván szándékát fogságra ítélte
 őt; a' legkegyetlenebbre, mellyet gondolni
 lehet. Elzáratá tudniillik a' regéczi várnak
 egyik sötét, mély üregébe, hol huszon há-
 rom hónapot töltött álmatlanság, szomj,
 éh és a' földalatti falnedvek' emésztő gőzei
 által sanyargatva. 'S hogy boszúja teljes
 mértékű legyen, feldúlá mind azon szép
 birtokokat, mellyek Kohári' tulajdonai
 voltak, 's nevezetesen a' csábrági vár'
 egy részét földig rontatta. Mind ezeknek
 híre a' szerencsétlen fogolynak tudtára
 esett, hogy inségei általa még inkább ne-
 veltessenek: de őt e' csapások' nagysága
 sem vala képes meghajlítani 's híve maradt
 feltételeinek elannyira, hogy végtére a'
 számára rendelt örök eltelve sajnálkozás'
 tisztelet' és szeretet' érzéseivel e' ritka lelkű
 ember iránt, útat mutattak szabadulására
 's önkényt ajánlák magokat védtársainak.

De futásoknak a' szerencse nem kedvezett. Téren, tetőn, erdők' sivatagai között, nem ismerve a' tájt, midőn darab ideig bolyonganának, az éhség őket egy faluba hajtotta, hol a' szökevény örök megismertetvén a' futni akaró fogollyal együtt elfogattak. A' szökésnek szerencsétlen eszközeit Tököli kegyetlenül, karókba húzatva, öldözteté-el, Kohárit pedig Munkácsra küldötte 's egy, az előbbinél még borzasztóbb, földalatti üregbe zárata. Itt le nem írható inségekkel kelle harczolnia. Minden közösület a' külvilággal el vala tőle zárva, 's még őrei közül is valakinek vele szót váltani tilalmas volt. A' legártatlanabb dolgok, mellyek lelkének derületet vagy elszóródást kölcsönözhettek volna, meg valának tagadva. Éj 's nap egyenlők körüle; sötétség, borzasztó csend, falak' dögletes gőzei, lélek és test öldöklő bú voltanak elválhatatlan társai. Pusztá, hideg föld szolgálja neki székül és ágyúl, víz 's egy kevés száraz kenyér

naponkénti élelműl 's annyi keresztényi szánakozás sem mutatkozék senkiben iránta, hogy minekutána ruháit a' nedves gőz elrohasztá 's tagjai a' tél' hidegének voltak kitéve, egy kevés szalma engedtetett volna fekhelyéül. Neki a' könyörület, a' szánás, melly föld' férgeivel is érezteti kegyelmét, meghalva látszottak lenni, 's meghalva 's eltompulva iránta minden emberi érzés. Illy meg nem nevezhető szenvedések fakaszthatták lelkéből azon panaszt, mellyet életirói feljegyzettek: hogy neki hazájában 's egy nemzetebélitől kelle olly elbeszélhetetlen nyomoruságokat szenvednie, mellyeket a' pogánynál sem remélt vala feltalálhatni. Lelkének egy bizonyos józan életbölcseiség, mellyel nagy mértékben birt, 's a' hévvel szeretett költés adának enyhületet. Fogságának idejét nagyobbára magyar versek' készítésében tölté. Elgyengülve izmos teteme, bajnoki karjai a' sa nyargatás' súlyaitól mozdulatlan hevert

tömlöcze' fenekén; ezt az örök észrevéven 's holtnak gondolván őt, megjelenték Tökölnek. Megengedettett, hogy kihozassék tömlöczéből, de midőn a' tisztább levegő, az álom 's az egy kissé jobb éték egészségét valamennyire helyre állíták, Tököli őt ismét visszaviteté a' régi inség' és gyász' helyére.

Hosszabb idő' elfolytával Tökölibe újra egykét sugára szállott a' reménynek, hogy elsanyargatva ennyi szenvedések által e' nevezetes ember talán még is részére vonható. Egy napon felhozatá őt tömlöczéből 's törvényszéke elébe állítván, hol egy basa 's néhány nagyobb tekintetű személyek ültek, parancsolá, hogy szolgaként háta megé álljon. De Kohári nem feledkezvén meg származásáról, nem hivatalairól, melyeket tiszteletlenségtől óvni kötelességének hivé, széket foga 's arcczal fordúlva a' pártok' hatalmas vezéréhez, kinek pillantataitól függött léte, mindenek' bámultára

leüle. Tököli meglepetve e' bátorság, ez arcz által, mellyben büszkeség 's bizonyos tisztelet-parancsoló méltóság ültenek, elnyomá haragját 's azt a' dülő fájdalmat, mellyet foglyának megvető viselete keblében gerjesztett, 's a' helyett, hogy őt pironság, hogy szidalommal illetné, mérsékelt tekintettel fordult felé 's igyekezett félig parancsoló, félig nyájas hangon makacs feltételeitől elmozdítani. „Mit használnak, úgymond, neked a' hűségnek e' fellengő álmai? Íme, az inségek' örvényeibe döntöttek. Magadat gyötrelmek', kínos szenvedések' játékává, szép ősi birtokaidat enyészet' mártalékivá tetted. Semmid sincs többé mint pusztá neved 's haldokló életed e' roskadozó tetemekben, melly nem is élet többé, csak árnyéka a' voltak, 's hogy ennek is még birtokában hagyattál egyedül nekem 's kegyeimnek köszönhetd, mert tőle megfosztatnod csak egy hang, egy szemhunyorításba került volna.

Most tehát kötelességnek kell ismerned, jó indulatimat meghálálnod. Térj-el átalakodott feltételeidtől, állj felemre 's a' szabadság' zászlói mellé. Hazádnak csak úgy fogsz valóan szolgálni, ha bajnoki karjaidat, mellyekbe hatalmat 's erőt ada az isten, az ellen fordítod, ki polgártarsaid' szabadságát, mellyet századok szenteltek-meg, szolgabilincsekbe készül verni. Vagy lehet e csak reményed is tovább szabadulásra 's eszközölhetéd e végét inségeidnek más úton, minekutána az ország' nagy része fegyvereimnek meghódolt? Lehet e örömed hősi bátor lélekkel birván, oíly úrnak szolgálnod, ki egy szép országot, a' te hazádat, mellyet annyira szeretsz, fegyverrel is kezében eléggé gyáva és erőtlen volt birtokában megtartani? "

De Tüköli' hizelkedő 's még nagyobb mértékben csábító beszéde fogamatlan volt. „Tudd-meg, felelt Kohári méltósága érzetében, tudd-meg, te, ki hazád és fejedelmedhez

hívtelen lettél, — mert jó polgár pártok' vészeivel rokonait nem dúlja — hogy őseim a' hűséget, mellyel hazájok 's azon magas személy iránt tartoztak, kit törvények' szentsége kent-föl magyar nép' fejévé, soha valamelly ballépés által be nem mocskíták. Nem volnék én méltó illy atyák' ivadékanak neveztetni ha magamat vagy hatalmadtól megrettentetni, vagy incselgő beszédeid által elcsábíttatni hagyám. Mit te átkodott, makacs feltételeknek nevezsz, az előttem semmi más nem, mint hűség a' haza 's fejdelem iránt, mellyet megszegni kárhozatos bűnnek tartok. Bár a' szerencse királyom' részéről elhajlani látszik, lesz még olly idő, melly e' dolgokat kedvezőbbre változtatandja, mert az igaz ügy csak koriglan hagyja magát elnyomatni, nem végkép, nem örökre. Éltemet, mellyet parancsolsz kegyed 's ajándéko gyanánt néznem, nem tartom méltónak olly nagy áron, a' hűség' árán, megvennem.

Lelkem a' szabadulásra el van készülve, még a' halál is, mellyel rémíteni akarsz, csak szabadulást fog adni, a' mi sokaig már úgy sem késbetik, mert ez árnyék lét, mint nevezed, roskadozó tagjaimban hosszú korig már nem tarthat. Egy mindenható bíró mindkettőnknek tetteit meg fogja majd itélni, 's akkor nyilváná' leszen, az volt e' vétkes, ki fogytáig hű maradt, vagy ki pogánnyal köte bűnös szövetséget, hogy polgár társai' vérében gázolva királyi bíbort 's magas csillogást nyerhesen. Mindent tehetsz, hatalmad alá bilincselte a' balszerencse, de azon örömet nem fogod elérni, hogy hűtelennek, hogy valaha magadénak vallhass. Történjék bár mi, én királyom' felén maradok.“

Elhalványodék Tököli boszújában e' beszédekre 's talán vérén vett volna foglyának elégtételt ha nője — az angyallelkű Zrínyi Ilona, — nem könyörög vala érette. De a' lelkes asszony' kérlelő szavai annyira

vették a' különben kemény és hajlíthatatlan Tökölit, hogy levetetvén foglyáról a' lánczokat, úgy küldé szabadabb tagokkal először az ungvári, később a' sárospataki tömlöczbe. Itt vette hírét lelkének újabb gyötrelmére, lángolva szeretett anyja' 's Imre' testvére' halálának. Az első hír kivált mélyen érdeklette, mert mintegy bizonyosnak hivé, hogy ennek bánat, 's keserűség az ő fogságbeli gyötrelmein voltanak okai. Azonban ittlétét valamennyire elviselhetőbbé tette Tököli, vagy a' mi hihetőbb, magas szívű nője, azzal, hogy a' száraz, izetlen kenyér naponként kétféle főtt eledellel váltaték-fel.

Ütött végre az örvendetes óra, melly Kohári' szabadulását elhozá. Megveretvén a' törökök Bécs mellett (1683.) hazánk lassanként emelni kezdé fejét a' polgári vérözönből. A' királyi seregek' nyomában mindenhol győzedelem járt 's Tököli' pártja nem lépcsőnként 's halkan, hanem sebes és

nagy bukkánások közt közelgett végéhez. Egy év' lefolyása alatt el volt a' láng oltva, 's maga Tököli hitszegő czimboráitól bilincsekben Sztambulba küldve. Kassa 's vele a' Tökölihez szító magyarországi felrész, megadák magokat. Patak is csak hamar meghódolt, hol legelső gond az vala, hogy a' hűségéről elhírült Kohári megsza-
badíttassék.

Az egy szívreható pillantat volt, midőn a' királyi katonák a' szerencsétlen sínlődőt, ki két hónapot tölte három év felett nemérdemlett szenvedések közt, a' börtön' sötétségeiből felhozták. Örömszaj a' katonák', érzékeny ölelkezés, üdvezletek a' tisztársak', a' barátok' részéről követték lépteit. Magasztalás, dicséretök ömlöttek minden ajakról a' derék lelkű bajnokra, ezer átkok Tököli ellen. 'S megemlékezvén Kohári' hajdani szerencséjéről, tiszteletes deli alakjáról 's összevetvén azt ez előttök álló csonttá aszott, halavány rémhez

hasonlító termettel, melyből az ínség, gyötrelem, a pusztulás eleven képei szólottak, sokakban az elszigorult katonai szív meglágyulá 's szemeikben a szánkozás könnyeit lehetett látni. Voltanak többen Kohári baráti közt, kik tanács-lák, hogy e beteg, roncsolt alakkal menjen királyához 's láttassá vele milly nagy áron tartá-meg hűségét. De Kohári, ki szerényebb volt, hogysem tettein a' kérkedésnek csak színét is megszenvedte volna, nem akara e' rémítő alakkal királyá elébe tola-kodni, 's csak midőn tagjai egy kissé több erőt 's arcza vidámabb színt nyert vala, utazott Bécsbe, a' király' üdvezletére.

Leopold nyájasan 's a' legnagyobb le-ereszkedéssel fogadta. Főrendeinek jelenlétében egy rövid beszédet tarta, melyben Kohárit dicsérő szavakkal illeté. Közelebb intvén magához nyakába egy aranylánczot akasztá 's ezen szavak között: „éljen a' hűség' tüköre“ öszveölelte. Ezen felül,

hogy a' Tököli' pusztításai által birtokain szenvedett kár valamennyire megtérüljön 's egyszersmind maradandó emléke legyen a' vitézi erőnek 's a' polgári hűségnek, Fülek' várát a' hozzá tartozó környékkel neki 's maradékainak ajándékozá. Harmadik Incze, akkori pápa, atyai levelet küldött hozzá, jelentve örvendetét, hogy inségeiből a' boldogságos szűz, magyar ország' patronája, megszabadítá; 's dicsérettel emlékezék királya iránt mutatott hűségéről. Küldött ezen felül egy szentelt kalapot is pápai kegyelme' jeléül. Olly ajándék, mellyel a' pápák nagy tekintetű 's a' kereszténység' védelmében érdemeket szerzett hadvezéreket szoktak megtisztelni.

1686. a' király' seregei Eger ostromára gyűltek Auria János' vezérlete alatt. Jelen volt Kohári is, mint altábornoka a' Dunán innen lévő részeknek, melly hivattal fogsága után tisztelé meg a' király. Hada az úgy nevezett hatvani kapunál

állott a' völgyben, hol a' nép egy kútat máiglan is a' Kohári névtől nevez. A' vár-védő török erős bástyái között igen kedvező állapotban volt 's remény csak kevés lehetett a' megvétel felől. Az ostrom lassu 's csekély sikerű vala. Kohári azonban a' várvivás alatt szünetlen munkásságban volt. Az ellenség' kicsapásait többnyire vitézül verte - vissza 's rendkívül sok nyugtalanságot, kárt és veszélyt okozta nekik apró csatáival. Azonban a' sors úgy akarta, hogy itt új szerencsétlenség érje. Egy nap midőn a' törökök vakmerő elszánással kirohantak, Kohári tüzes harcza keveredék 's olly okos fordulatokat teve, hogy a' törökök észrevévén mi tapasztalt hőssel keltek legyen csatára, nevezetes veszteség után vissza kezdenek húzódni. Kohári sergei előtt üzte őket a' kapukig 's mert egyike volt a' legbátrabbaknak, egészen előre nyomúlt, a' tűznek szinte közepébe, hol záporként süvölte a' halálos ón. A'

lövések ezrede közül, melyeknek mindenike mintegy ellene látszott irányoztatni, csak egy érte őt, de ez veszedelmesen 's karját öszveroncsolva annyira, hogy kénytelen volt az ütközetből eltávozni.

Orvosi vizsgálatok után jobbjában a' csont darabokra zúzva találtatott, a' mi olly fájdalmat okoz, hogy sokan csak halálát várnák. Azonban magát Bécsbe vitetvén kigyógyúla, de a' hibás orvoslat miatt karja fegyverviselésre, sőt még írásra is alkalmatlanná leve. Ez okból a' király egy hold formájú ezüst lapra metszetvén a' Kohári nevet megengedé, hogy aláírásokban ezt használhassa törvényes fogannattal. Ezen lapról az 1715d. országgyűlésnek 29d. törvényczikkelyében is van emlékezet.

Ez idő óta visszavonult a' csatá' mezejéről 's nyugalomban élt a' tudományoknak, melyeket annyira kedvelt, miglen az újabb polgári zivatar csendei közül fel nem verné.

1703. magyarország ismét fegyverben állott. — Rákóczi Ferencz, mostohája Tökölinek, fija első Ferencznek és a' balszerencse' kegyetlen játékvá lett Zrínyi Ilonának, kiszabadulván németujhelyi fogóságából, hová vétlen záratott, a' vitéz lengyelek' védelmébe futa. Innen, kitörvén magától a' lázzadás, Junius' végén magyarországra jöve. Tódúlva rohant a' megleégetlen nép zászlóji alá 's nem sokára egy jókora sereget látott maga előtt, vakmerő, elszánt fegyveresekből, kik készek voltak a' lehetetlenséggel megvívni, ha vezérok úgy kívánta. A' háborgások elkezdődtek 's felső magyar ország csaknem egészen Rákóczi' hatalmába esett. A' király, hogy mind inkább magához csatolja híveit, tisztségekkel ajándékozá-meg őket; nevezetesen Kohárit tábornoki fő őrmesterré nevezte. Rákóczi' felekezete sem késett szövevényeit terjesztgetni, hogy Kohárit részére vonhassa, de ez mint mindég, most is állandó maradt

magához, a' miért a' szövetséges seregek boszúra gerjedve ellene, midőn a' bányavárosi környeket Bercsényi' vezérlete alatt zsákmánylanák, Kohári' szomszéd birtokait is el nem mulaszták öldöklet 's ragadomány által dúlni.

Leopold' seregeit ezen időben a' franczia háború foglalta-el, a' mi Rákóczira nézve felette kedvező volt, mert az ellenséges hadak többnyire az ország' határain kívül álltak 's a' szövetkezettek' fejedelme szabadon 's akadálytalan tehette hódításait. De megveretvén a' francziák Hochstädt mellett (Aug. 13d. 1704.) a' császár' dolgai derültebb szint kezdenek magokra venni, 's Rákoczi is egy kissé megszelídüle. Így történhetett vala, hogy September' végétől October' 15d. a' két sereg között fegyvernyugvás köttetett. Leopold használni akarván ez időt, Rákóczival alkuvásokra bocsátkozék a' béke iránt. Selmecz volt az őszvejövetel' helye. A' király

Kohárit, Rákóczi pedig Bercsényit küldé békeszónokul. Kohári mindeneket elkövete, hogy a' polgári lángot elcsillapíthassa; 's szívreható beszédekert tartott Bercsényi előtt e' szent ügyben.

„Mi gyönyörűség lehet, úgymond egy alkudozás' alkalmával, ha magát Rakóczi magyarország' fejedelmévé teendi, minek-utána mind ezen hiú dicsőségeket csak polgártársai' inségén 's egy vele rokonnép' vérével szerezhetni-meg. Nem borzad e hazája' romlásán emelkedni egy olly fénytetőre, hol nem lehet maradandó, mert királyi hatalomnak törvény adhat csak állandóságot, erőszakos bitorlás soha nem. Emlékezzék Rákóczi őseire, emlékezzék mivélön Tököli' egykori rémítő hatalma? Az az isten, ki nek őrszemei századok óta függnék csudatéve e' harczok' vészeitől szakadatlan hányatott hazán, nem fogja boszútlan nézni az ártatlanul kiontott polgári vért, nem azt, mint pusztíttatnak vétektől fertőzött

kezek által még az olly tisztelendő helyek is, mellyeket imádság 's vallási szertartások szenteltenek-meg. Bizonyára, egykor rettentő számvetésre fog vonatni az, ki mindeneknek oka volt. Hagyja magát Rákóczi a' hazafiúság' szent érzelmeitől meghatni, tegyen-le fellengő képzelmeiről magyar ország' koronája' birhatása iránt, álljon azokra, miket az ész, polgári hűség tanácsolnak; fogadja-el a' királytól ajánlott békepontokat, kivel most, midőn háromféle külháború által nyugtalaníttatik, nem leszen nehéz kedvező egyezésekre lépni. Itt az időpont, a' legjobb alkalom, mellyet ha használatlanul hagyand, félő, hogy egykor, midőn késő leszen, meg ne bánjon."

E' beszéd Bercsényire nézve elveszté foganatját. Ez a' kevély, mindég szertelenekben gyönyörködő, túlságok között csapongó lélek, ki makacs volt, mert bíza elmejében, 's bátor és vakmerő mint kevés; ki nem tudá mit teszen félni, a' helyett

hogy megszelídülve csak kevéssé is Kohári'
 tanácslatit meghallgatta volna, vad tűzzel
 lobbana-fel 's az elnyomott hazát, a' meg-
 sértett törvényeket, a' nép felett önké-
 nyesen gázoló királyi hatalmat, melyet sem
 ígéretek' szentsége, sem koronázatkori eskü
 féken 's korlát között tartani nem tudtak,
 olly bántó, éles, szívrazó szavakban hany-
 torgatá Kohári előtt, hogy ez a' békekötés'
 lehetőségéről reményeit veszteni kezdé.
 Nevelte Bercsényi' bátorságát azon hír' vé-
 tele is — mert az alku a' fegyvernyugvás'
 határidején túl huzódék — hogy Kassa,
 Eperjes és Eger Rákóczy' fegyvereinek
 meghódolt. Ez okból olly nehéz feltétele-
 ket szabott Kohári elébe, melyekre állnia
 lehetetlen volt. Így történt vala, hogy az
 alkudozás, melyet Bercsényi' heves, béke-
 türetlen természete szemrehányásokká,
 szóvítákká változtata, Kohárinak nem kis
 fájdalmára, siker nélkül félbe szakadt, 's
 Bercsényi újra táborba szálla, Kohári pedig

tudósítván a' királyt a' Selmeczen történe-
tekről, mivel birtokait a' szövetkezettek'
fegyverei pusztíták, magát Budán vontat-
meg.

Leopold' halála után (1705) első József
ült a' kormányra, 's hasonló kegygel mint
atyja, viseltetett Kohári iránt. 1707. fő tá-
bornoki helytartóvá, négy évvel később
pedig h o n t i főispánná nevezte 's ez utób-
bikká úgy, hogy az mindég a' Kohári
nemzetség mellett maradjon. Itt szerény,
mindenek iránt leereszkedő indulata 's a'
dolgokban mély belátása által magát tár-
gyáva tette a' szeretettel párosult tisz-
teletnek. III-dik Károly az 1714d. [ország-
gyűlésen (Octob. 8d.) belső titkos tanács-
noki hivatallal tisztelé-meg; December 8d.
pedig midőn Pálffy Miklós ország' nádorává
választatnék, őt a' király ország' bírójává
nevezte. Így juta a' hivatalok után soha
nem kapkodó Kohári a' polgári fénynek csak-
nem legmagasabb fokáig 's nem gazdagság

és nemzetségbeli szövődések, nem hizelkedés 's udvari cselszövények' segédével, hanem a' hadi és polgári körben szerzett érdem, hűség, állhatatosság által; szóval, a' rény' örök díszű pályáján.

Elgyengülvén agg kora' súlyaitól csáb-
rági várában vontamagát 's itt élte
hanyatló éveit derült, vidám lélekkel, a'
kies táj' 's haborítatlan nyugalom' ölében.
A' várat, melly Tököli 's Rákóczi által
csaknem omladvánnyá tétetett, nagy költ-
ségekkel ismét felépíttetvén, egy messze
kitündöklő méltóságos palotává tette. Nyá-
jas szív, vidám kedv, valódi magyar ba-
rátság 's vendégszeretet uralkodtak e' díszes
falak közt, a' miért ritkán is voltak látogatók
nélkül. Egy tisztelkedni, más partfogást,
legtöbb tanácsot kérni jöve 's kevés volt,
ki a' bölcs öregtől vigasztalás nélkül tért
volna meg. Várának nyugoti felén egy
tágas terem volt, hol réz koporsóját, melly-
be temettetni kívánt, tartotta. Naponként

bizonyos időben elzárkozáék itt 's hihetőleg a' halálhoz, melyet nem messze vélt lenni, készítgette magát. Halotti szertartásait maga rendelte-el; 's így történt vala, hogy azt a' nagy szempillantatot, melyet ember többnyire rettegve vár, ő békén 's nyugalommal várta-be. Martius' végén 1731. gyenge ájulás lépé-meg 's benne hánykodás 's fájdalom' jelei nélkül szunnyadt-el. Tete-mej Szent Benedek' templomában a' Garan mellett tétettek-le a' Kohári nemzetség' sirboltjában.

Nyolczvan két évet élt nőtelenül, 's ezen szép kornak nagyobb részét a' haza' gondjaiban. Igen korán lépett, 's cselekvés' pályájára 's csak néhány évvel halála előtt vonult egészen vissza. Még 1720ban úgy látjuk megjelenni, mint előülőjét egy pesti küldötségnek bizonyos vallásbeli viszály' elintézésében, hol lelkes beszédei éles ítéletet 's nem kevés theologiai tudományt árultak-el.

Kohári nem volt azon szertelen lelkeknek egyike, kik szenvedély' vagy elme' erejével korlátaikból kitörvén, szembeszökőleg nagy, bámulatra méltó dolgokat visznek véghez 's kényszerítik a' jelen 's utókorokat, tetteikről magasztaló szavakban emlékezni. Cselekedeteinek mindenikén bizonyos öszhang és belső csend, nyugalom és szerénység mutatkoznak. Ő gondosan látszott elhárítani magától mind azt, mi által a' tettek zajgó fényt, szembeható ragyogást kapnak 's ez vala oka, hogy irígyei nem voltak, hogy társai előtt mind hadi, mind polgári pályáján köz tiszteletben álla, 's minekutána magasabb tisztségekre emeltetett is, az udvari fondorlatoktól 's a' rágalom' töreitől ment volt. Ő fejedelmeinek egyform a maradt híve 's egyformán birta azok' kegyeit, egyformán azok' bizodalját is; bár a' kormány, míg ő pályáját futná, három különböző kezeken ment keresztül; 's a' mi még több, kedvencze vala

királyainak a' nélkül hogy előttök, az udvariak' szokásaként, szolgailag csúszott volna. Jámbor volt együgyűség, magas szívű kevélység nélkül. Igéreteihez, adott szavához sanyarúlag hív, barátjaihoz szíves, ellenségeihez nemes lelkű; a' bántást könnyen feledé a' jótéteményt esztendőök után is hálaszavakkal emlegette. Bátor és irtóztató a' csatában, szelíd azoknak körében kiket lelke' rokonainak hitt. Minden magától különböző természetekkel könnyen öszvetuda férti, a' nélkül, hogy hibáikhoz simúlna, vagy saját characteréből kivetköznék. Lelkében nem volt gőg, de egy olly nemes büszkeség, melly szívét alacsony tettektől őrzé. Feltételeiben szilárd és állandó, sem fenyítés sem kérelem által nem mozgatható. Igazságszerető 's kegyelmes egyszersmind, a' mi korában szinte közmondássá vált. Elméje, azon időhöz képest, tudományok által kitünőleg művelt, melyeket a' mint fáradhatlan szorgalommal

üzött, fáradhatlan buzgósággal is ápolt. Rendkívül nagy 's hív emlékezettel birt még elagott korában is. Sok évek előtt történt dolgokat név, hely, szám, idő' tökéletes megjelelésével tuda beszélni. Fogságában több rendbeli hosszabb versezeteket készíté, 's mert az írás' szabadsága tőle megtagadtatott, emlékezetében tartotta, 's szabadulása után írta-le. Felzsákmányoltatván csábrági vára Rákóczi' hadai által, néhány verses költeményei elvesztek, 's ő azokat újra emlékezetéből le tudta írni. Szerény vala olly mértékben, hogy ha jelenlétében dicsértetett, arczán kedvetlenség látszott 's a' beszédnek vagy mást irányt ada, vagy azonnal félbe szakasztá. Ha tetteinek valamelyike szóba jött, magától minden érdemeket eltolt 's társaira hárítá. Végintézetében eltiltá, hogy felette valaki dicsérő halotti beszédet tartson. Asztalánál pompa és bőség uralkodtak pazarlás nélkül; ő maga kevéssel megelégedett, 's ruházata

egyszerű volt; 's még ott is, hol mások tékozlásig fénylettek, ő kevéssel vala több mint nem-szegény. Termete közép vala a' sugár és zömök közt; tagjai izmosak, hibátlanok, kivéve jobbját, melly az egri ostromban kapott sérelem miatt egy kissé öszvehuzódott volt. Domború, félig kopasz homlok emelkedett-fel szemöldei felett, mellyek alól egy pár kék villogású szem lövelte sugárait. Arczán, melly férfiúi szépséggel teljes vala, tiszteletet gerjesztő méltóság ült. Halavány színe bizonyos gyenge kétes pirosság által vala felderítve, 's e' szín — mint életirói vallják — képen mindig egyforma volt, és semmi nemű viszonytagságok között nem változék. Egy csalhatatlan jele a' tiszta, erős, 's magán uralkodni tudó léleknek.

Adakozásait szorgalmasan feljegyezték életirói, itt elég legyen mondani, hogy holta után öszveszámíttatván, közel hat száz ezer forintnyinak találtatott a' summa, mel-

lyet nagy részint köz hasznú intézetekre ajándékozott.

Több magyar 's latín verses munkái maradtak , mellyek a' magyar költés' kézi könyvében Toldy által kijelelve láthatók. Bennök életphilosophia 's didacticai lélek lehel 's néhányat erővel és szépséggel teljes helyek ajánlanak.

BAJZA.

AZ IGAZSÁGHOZ.

„Vak vagy e, te szent igazság?
 Néked látni kellene;
 Látni, mint hevül a' gazság
 Jámborságnak ellene.“
 Nem valék vak, hív igazság,
 Láttam mit művelt a' gazság,
 Lest intézve 's szopván vért,
 'S adtam néki méltó bért.

Ajkát méreg haboztatta,
 És dühödve vítt velem;
 'S eltiporván megszaggatta
 Vérrel ázó kebelem.
 'S hogy ne látnék vad szüvébe,
 Fátyolt vont szemem fölébe;
 'S nem rettegván már tanút
 Nyílt bünének tágas út.

„Szépre rútra hát így gondot

Nem tarthatnak szemeid,

• Szent igazság, és e' fontot

Még is hordják kezeid? “

Szépre rútra nincsen gondom,

'S nem magamnak függ így fontom,

Melly kezemben semmi bért

Százak óta már nem mért.

Tartom azt újam' hegyéből

Elmeredve, mint csontváz;

'S a' gonosz' rablott kincséből

Serpenyőmbé terhet ráz;

A' teher sujt bús erőben

'S a' lebillent serpenyőben

— Borzadjon bár föld és ég! —

Néki száll a' nyereség.

„Hát befátylozott szemével,

Kinn e' pompás kapunál,

'S roszra fordult mérlegével

Istenséged őrt mért áll? “

Ah ben ültem hajdanában

'S szózatom' zengő hangjában

Fenn álló székem körül

Megcsendült sok gyáva fül;

'S már itt állok elnémítva ,
 Bús orczámon zápor 's szél ;
 'S a' gonosz nem háborítva
 Ben veszélyes kénynek él.
 Zúg csapása villámának
 'S romján más boldogságának ,
 Mellyet rogyini vígan lát
 Alkot márvány palotát.

„ Szent igazság ! és honodnak
 Hol vagynak határai ?
 Szenvedsz 's vissza nem ragadnak
 Hű szerelmed' szárnyai ? “
 Jámbor ! fen hazám az égben
 Mondhatatlan messzeségben
 A' csillagpályák között ,
 'S már valóm felköltözött.

Ám tekintsd e' hidegséget
 Arczom' holt vonásain ,
 És tapintsd e' keménységet
 Testem' márvány tagjain.
 'S ím , befátylozott szemével ,
 Roszra fordult mérlegével
 'S kinn e' pompás kapunál
 Lelketlen kép a' mi áll.

S Z O N D I.

Milly had kel a' drégeli völgyön elé,
 'S vet vérszeméket hegyi vára felé?
 Ádáz Ali' tábora csattog alatt,
 Rombolja tekékkal a' sziklafalat.

Vaj lészen e' hős

Olly bátor erős,

Kit nem tud ijesztni veszély baj,

Nem hat-le szüvére haláljaj?

A' vár kicsiny, ellene nagy sereg áll,
 Hódolnia kell, vele szembe ha száll.

Jó Szondi parancsol az ormi lakon,

Buzdítja vitézit az őrfalakon;

Lobbannak az álgyuk, a' bástya zuhan,

Jelt ad Ali 's népe reája rohan.

Csöng kardon a' kard,

Kar dönti a' kart,

Vérben hörög a' török és vész,

Döbbenve vonul tova más rész,

'S Drégel valamint ama' bércezi vadon

Rongálva ugyan, de fen áll szabadon.

Új harczra hevítgeti Szondi magát,
 Vágy hallani bús viadalmi dalát,
 'S apródinak int, de Dalár 's Zenegő
 A' két fiu esdekel, a' remegő:

„Jó gyámol apánk,

Vész szálla reánk,

Nincs isten, elűzni fejünkről;

Menjünk-el ez árva helyünkről,

Hajt kínos igába a' durva pogány,

Vagy lángdűhe fegyverek' élire hány.“

Mindkettejük ügytelen árva fiú,
 Jó Szondi' kegyenczei 's ez neki bú,
 A' hegy bekerítve, bocsássa, hova?
 Vész éri, ki mer szakadozni tova.

„Édes fiaim,

Kis dallosaim!

Nincs innen erednetek út már,

Adjon menedékhelyet e' vár,

Míg víni hadam' megy a' völgybe velem,

Égnék könnyörögjetek, ójja fejem.“

Így Szondi. Közötte kis órhada gyúl,
'S részével az alseregekbe vegyül.

Küzd, harczol, előtte 's utána halál'
Kinjajja liheg, hova kardja talál.

„Hol hadfejetek?

Hozzá sietek,

Keljen velem önmaga bajra.“

Kész ott Ali a' viadalra.

Csörgnek viszonzozva dühfegyvereik,
A' bég sebesülten odább futamik.

Álgyuk törik újlag a' falakat,
'S már külsejök össze halomra szakadt,
Lobbot vet a' vár' magas ormozata,
'S a' láng' harapó dühe szerte hata.

Tódúl Ali fel,

Rá Szondi kikel,

Nem néz, nem ügyel kire, csak vág,
'S már látja, hogy a' csatahely tág;
Nincs egy török, a' ki megállani mer,
Száz van, ki lesujtva mögötte hever.

Drégelre fel im Ali - küldte követ
 Zászlósan Oroszfalu' papja siet,
 Néz Szondira búsan a' jámbor öreg,
 'S hozzája keservkönyüt öntve rebeg:
 Ó drága felem,
 Jer Szondi velem,
 Enged szabadon Ali menned,
 Nincs, látod, ugy is hova lenned.
 Drégel rom, erős Ali, gyenge hadad,
 Kíméld-meg utóbbi javunkra magad.

Jó Szondi a' jámbor atyára borúl,
 Lágyul szüve, majd hamar elkomorúl,
 Kardjára csap, égbe felölti kezét,
 'S mond a' törökökre szegezve szemét:
 „Esküt fogadok:
 E' helyt maradok,
 Nincs alkum örökre pogánnyal,
 Játszik szava 's kénye hazámmal,
 Míg e' kar aczélt bir emelni, velök,
 Isten veled! én viadalra kelök.“

A' bég, mivel állni akarta szavát,
 A' várnagyi válaszon ette magát.
 „Hát veszen-el, a' ki szavamra nem ád“
 Szól, 's felveri mind valamennyi hadát.

Egyszerre ropog
 Húsz álgyu torok,
 Vársarkon az őrtorony eldül
 'S öl részt a' maroknyi seregből;
 Jancsár, Spahi, 's Asszap üvöltve tolul,
 A' vár bekerítve szűkebbre szorul.

Többször viszonoztatik a' rohanás,
 Drégel maga már hamu 's sziklarakás;
 Vív a' magyar és sebes arczra terül;
 Sírnak kis apródjai Szondi körül.

Mint bércezi fenyő
 Rendíthetlen ő,
 A' kis fiukért öli csak gond,
 'S mellette vitézeinek mond:
 „Küldjétek-el a' fogoly ozmanokat,
 'S hozzátok előmbe a' fő rabokat.“

Kettőnek aranyban ajándokat ad,
 'S emlékre himes körü szép kaczagányt,
 Öltözteti dúsan a' kis fiukat
 'S küldvén velök, ejt vala illy szavakat:
 ,,Üdvözlöm Alit,
 Kit bosszu hevit;
 Elszenvedem, öntse ki bár rám,
 Csak szánja-meg két kicsiny árvám',
 'S oktassa csatákra, 's ha tenni fogom
 Majd lelkemet, eltakarítsa porom'.“

Drégel' közepén sűrű füst gomolyog,
 A' máglya kigyúl, 's fel egekre lobog,
 Mindent megemésztete Szondi vele,
 A' melly javat ott takarítva lele.
 Majd kardot emel,
 Ménólba menel,
 Nyerges Daliját üti szügyben,
 A' többbit is átdöfi rendben,
 'S mond ,,honnosimat soha Szondi' lován
 Ülvén ne kerítse, ne űzze pogány.“

Dolmányt aranyost veszen és süveget,

'S állítja nyomában a' kis sereget.

Istent velök esve le térdre imád,

'S hallatja utószori búcsu szavát:

„Rontsunk ki tehát,

Szebb érni halált,

'S honnért tusakodva lehúllni

Mint gyáva sok életet élni,

Hű társaim! itt van az óra, jerünk,

Isten' kegye járjon örökre velünk.“

'S dárdásan előre hajulva nyomul,

A' sok dühös ozman elébe tolul,

Hozzá torolatlanul érni ki mer?

Földhöz sokat ő fene fegyvere ver.

Lábán sebesik

Térdére esik,

Karjában erő lobog, öl, ront,

Miglen sok ütött sebe vért ont,

Hajh! nem szüve még, hanem élete fogy,

'S dárdája kezébe szorulva lerogy.

A' bég noha vad, 's dühe Szondira fúlt,
 A' hült erü bajnokon elszomorúlt,
 A' hegyre temette a' hős tetemet
 'S dárdát maga szúra-le sírja felett.

Ott szendereg ő

A' harczkeverő

Kit nem tudá győzni veszély, baj,
 Nem szálla szüvére haláljaj;
 Most alkonyi lengeteg éri nyomát,
 'S enyhítgeti mennyei béke porát.

CZUCZOR.

IZMÉN' SÍRJÁRA.

Sok szívnek gyötrelme mig élt, gyötrelme hogy
 elhalt,
 A' gyönyörű Izmén nyugszik e' hantok alatt.

VÖRÖSMARTY.

A Z Á L K I R Á L Y.

Vígjáték

egy felvonásban.

S z e m é l y e k.

M á t y á s király.

U p o r L á s z l ó , főispán.

V i d o r , udvari bolond.

F o k o s , udvarbíró Palotán.

M a r g i t , a' neje.

J u c z i , leánya.

L u d a s , kántor a' szomszédfaluból ;

M i k s a , fija , a' fekete seregben.

Királyi kíséret. Vadászok.

A' játékhely Palota , Mátyás' vadászkas-
télyá 's erdőség a' Bakonyban.

Egyszerű szoba. Téli estve.

Fokos, Ludas egy asztal mellett kulaccsal.

Fokos. Már én mondom kegyelmednek, koma, hogy Mátyás ma itt lesz.

Ludas. Így jövősem nem esett hiába; mert megvallom, e' bajos utra ma csak ez vett rá, hogy királyomat megláthatom, azután meg' hogy e' kulacs bort itt ketten eldörsöljük.

Fokos. No no! hisz a' kulacsnak is meg van a' maga beese, mig kivált töltén van, mint most kün a' hold; de Mátyást ma meglátni, koma, ez olly valami nagy izé — hogy — hogy — — egy szóval, erre igyunk, a' mint szükség. (iszik.)

Ludas. Kelmedben, koma, fojtva van látom az érzés, belőlem ennek ki kell pattanni, mint parázsból a' gesztenyének; én

míg ki nem érzem magam, nem ihatom.
Egy szóval, koma, én erre verset mondok:

Szálj-be hozzánk, kedves Mátyás,

Készen vár itt jó áldomás.

Van szivünkben 's kulacsunkban,

'S a' sor most épen rajtam van.

(iszik,)

F o k o s. Kelmed boldog, koma, mert csak pereg a' nyelve ha akarja, az enyém mikor legnagyobb szükség volna reá elakad, mint mikor a' kopó nyomot vesz, aztán senki sem érti; pedig, hej barátom! itt is dobog ám, még pedig úgy dobog, a' mint szükség!

L u d a s. Egy szóval, mikor várjuk ő felségét?

F o k o s. Ma estére van téve a' rendelés. Az ebek 's vadászok délben már itt voltak, ő felsége' kíséretével együtt ma, ha későn is, itt lesz; mert látja, kelmed, holnap itt egy nagy farkas vadászat fog tartatni, a' mint szükség. Királyunk ezt igen kedveli, 's a' hőseknek az illy időben

kivált egész lakodalom. Tudtam én, hogy nem fogja soká láttatlan hagyni Mátyás kedves palotáját, a' mint szükség.

L u d a s. Tűzvére nem nyughatik néma falak között, szabad tájt fürkész a' villogó szem, 's mulatságot és lármás életet ohajt a' hő kebel, egy szóval, ma meglátjuk Mátyást — éljen a' király! viruljon honunk. (isznak.)

F o k o s. A' mint szükség! Én alig várom a' felséges jelenést. — Millyen lehet most a' gyermekévü Mátyás! kit még nagy Hunyadink alatt láttam; milly dicső, illy nagy nemzet fölött ragyogva! milly hódító a' már férfias valódisággá fejlődött gyermeki elevenség!

L u d a s. Egy szóval, még kelmed sem látta hát a' királyt?

F o k o s. Mióta rám bízott e' vár' gondviselése Mátyást a' cseh háború elvoná kedves szenvedelmét a' bakonyban kielégíthetni, a' mint szükség, 's így, mióta a'

cseh fogságból szabadulva dicső trónusunkon fénylik, nem láthatám. Tegnap előtt jöve a' rendelés a' holnapi vadászat végett, — 's már sátorok is vannak készítve, és két falu hajtani kipurcra, a' mint szükség.

L u d a s. Oh, bár csak Miksa fiam a' kísérettel kijöhetne.

F o k o s. Egy óra sem mult benne.

L u d a s. Egy szóval, reménylhetném? koma! fiamat mint ifju hőst látni 's a' király mellett — egy szóval, tán még egy kardvágással is homlokán, mit honnunk' szabadságáért visel, — illy gondolatra ugy tele vagyok — ugy; hogy — hogy — egy szóval, már megint verselhetném.

F o k o s. 'S én olly üres mint ez a' kulacs.

L u d a s. Mért? — egy szóval. —

F o k o s. Irigylem a' fias apák' sorsát. Koma, nekem nincs fiam, kit hazámnak 's a' királynak adhatnék, a' mint szükség, —

rozsdá emésztí kardomat, melyet néhány év előtt már fiam' derekára kelle vala kötnöm, hasztalan áll, ha csak leányom konyhá kést nem csináltat belőle! Ez búsit, koma, a' hányszor rá eszmélek.

Ludas. Ej! ne aggódjék illyekről hasztalan, kelmed. A' mivel honjának tartozott maga már lefizette; én mind eddig csak torkommal vívtam, 's ha nem diadal-maskodtam is a' magas hangok fölött, dicsőségem csak egyházunk' falai között maradt. Egy szóval, nekem nagyobb szükségem volt ki fegyverrel küzdje - ki nevemre is a' borostyánt, míg én itthon legfőlebb bus requiemeket énekelhetek a' hősek fölött. — Aztán van leánya, lehet onokája, ki még megforgathatja apósa' kardját! — Egy szóval, koma, derüljünk - ki — mert nem sokára üdvözölhetjük Mátyást!

Margit. (sietve jó) Atyámfiái! aztán így vesztegelve, hogy tudnék én ilyenkor lenni. Oh hányszor mentem már ma föl a'

kapuba, le a' toronyba, hatszor be, tizszer ki, — azután tudakozódtam, vizsgálódtam, de semmit sem láttam.

Ludas. Egy szóval, komám asszony, ott van a' hol mi. —

Margit. Ugyan ugy? 's mint érti? de hamar, mert ismét ki futok.

Ludas. Mi sem láttunk semmit!

Margit. Oh lelkemadta, én már sokat láttam életemben mindenfélét, farkast, medvét, csak még királyt nem; pedig úgy szeretném már látni millyen. —

Fokos. Majd meglátod, a' mint szükség.

Margit. Kelmed is, apjok, még nem vette rá karácsonyi köntösét, én is annyi-szor megmosdottam már, de újra bemocskolódom. Aztán millyen is lehet az a' király, édes Ludas koma, mondjon valamit felőle, hogy megösmerjem, mert mondják, hogy sokan jönnek. Ugy szeretném tudni —

Ludas. Egy szóval, komám asszony,

az olyan mint mi, csakhogy más forma, szintugy keze lába, csakhogy sok rajta az arany. De csakugyan szeget ütött fejembe, hogy miként beszéljünk vele, ezt még nem próbáltam.

Margit. No majd mondok én neki szép jó reggelt, csak megérti tám.

Ludas. Meg ám, de este van most. Aztán nem ugy közönségesen kell ahhoz szólni, hogy úgy — izé — egy szóval, no — úgy versben.

Fokos. Én nem tudok szólni, szívem érez, a' mint szükség, de cifra beszédhez nincs szokva nyelvem, mint gonoszé az imádsághoz.

Margit. Jaj hát!

Ludas. Nem kell félni, szólok én, 's ugy szólok, hogy azt minden meghallja még az udvaron is. Egy szóval, rendeljük-el a' dolgot, hogy illendően fogadhassuk a' királyt, mert így szokás.

Margit. Csak mondja, édes komám,

hogy? — miként? én mindent szeretnék tudni.

L u d a s. Kelmed, komám, mivel nem tud szólni, hallgasson, — komám asszony, mivel úgy is sokat szeret beszélni, álljon mellém, hogy szükség' idején befoghassam a' száját. Én középen majd szólok.

M a r g i t. Aztán hogy 's miként? Oh csak hamar lenne már, én meghalok addig.

F o k o s. Kelmed tehát, koma, mint értelmesebb szóljon, de okosan, a' mint szükség. Mi, anyjuk, ketten térdre esünk, 's a' király' palástját te megcsókolod, én csak azt mondom: üdv a' királynak!

M a r g i t. Én a' térdét csókolom-meg ha hozzá férhetek, aztán én is csak elmondom a' mit kelmed apjok.

L u d a s. Egy szóval, ez így lesz: mi itt állunk hárman, 's mikor már halljuk hogy jó a' király, elébbre megyünk. Mikor nyilik az ajtó kelmetek körüle térdre hűllnek, én állok. Most jó a' király. — (nyilik az

ajtó 's Mátyás, Vidor közvadász öltözetben belépnek.

Fokos. (zavarodva térdre esik) Uram Jézus!

Margit. (hasonlón fölkiált) Király az üdvnek!

Ludas. Uram király! — egy szóval, im ezek itt térdelnek, én állok, te meg bámulsz —

Mátyás. Nem értelek, barátom! (Vidorhoz titkon) Tám nem vagyunk elárulva?

Vidor. Hagyd helybe, komám, véleményöket, evvel többre megyünk mint kopott táskánkkal.

Margit. Hisz' nem is aranyos. —

Fokos. (fölkél) Mi letérdelénk a' mint szükség, de hiába —

Margit. Mit akartak kendtek?

Ludas. Hát mi ,egy szóval, ma ide a' királyt várjuk.

Margit. Aztán kántor uram mondá, hogy most jó.

F o k o s. 'S mi üdvözleni akarók, a' mint szükség.

L u d a s. Egy szóval, el volt tévesztve a' dolog — no! Hát mi járatban vagytok öcséim?

V i d o r. Hát az a' kulacs mi állásban van ott, öreg bátyó? Szeretnénk vele sorsot cserélni, majd mi telepedünk — az járjon.

L u d a s. Egy szóval, szomjasok vagytok.

V i d o r. Helyesen magyarázod szavaimat, csak az kár, hogy vele nem telik-meg a' kulacs.

F o k o s. (Margíthoz) Anyjuk, töltsd-meg abból a' két akósból (titkon) nem tudjuk kifélék, illik megvendégelni őket, a' mint szükség.

M a r g i t. De addig majd megint beszélnek 's én nem hallom, még tám a' királyról is — pedig be szeretném tudni. (el.)

M á t y á s. Mi hallettük, hogy holnap a' király itt nagy vadászatot fog tartani —

F o k o s. Azt — a' mint szükség. No 's?

Mátyás. Gondolánk, hogy segédül lehetünk kelmeteknek, udvarbíró uram. Aztán ha tetszik továbbra is maradhatunk.

Vidor. 'S ha a' nyulak is e' vidékben mind olly lusták mint az a' borért menő menyecske, mind elfogjuk őket elevenen.

Ludas. Egy szóval, öcsém, te nekem tetszel, ha ur volnék mindjárt udvari bolondommá fogadnálak.

Vidor. Tudod e hát mi különbség a' bolond és ur között?

Ludas. Hogy egyik okos, a' másik bolond.

Vidor. Nem találád. Az, a' mi van a' hordó és csutora közt. Lásd:

A' hordó nagyobb mint a' csutora,
Igy van az ur meg' a' bolondja.

A' nagy hordó sötét börtönben ül,
Mig a' kulacs fönt víg kéz közt ürül:

Az urat is sötét gond nyomja,
Míg kedvére él víg bolondja.

Aztán a' hordó konoghat,
Csak a' kulacs legyen tele!

Érted nem érted szavamat,
Nem sokat törődöm vele.

Hanem az az asszony jó lett volna alkalmatlan vendégnek, ha egyszer elküldik, soká jó vissza.

Mát y á s. No 's — mire határozza kelmed magát?

F o k o s. Az bizony jó lenne —

Mát y á s. (titkoson) Tudja, értjük már mi az ilyen dolgot. Az erdő 's vadászat kezünkön fog állni, egy pár öl fával, egy két szarvassal a' király meg nem szegényül, — no érti?

F o k o s. (rá meredve) Értem? — értse a' gazember, de míg ez a' szívem ver, én addig nem értem.

V i d o r. Megmagyarázom én. A' király ur, kelmed szegény. Ő Budán éli világát; kelmed Palotán gyűjtsön pénzt, — 's ha halála' óráján valami más fojtogatja is nyavalyáján kívül; az onokái áldani fogják érte.

Fokos. Ejnye semmire valók! még nekem halálom' óráját akarjátok megnehezíteni 's királyomat csalni, kinek kegyéből élek! Tudjátok merre jöttetek bé?

Vidor. Arra még emlékezünk, csak ne villogtasd ennyire szemeidet, mert félek, hogy nem fogjuk tudni, merre megyünk-ki.

Ludas. Egy szóval, koma, ezek rosz járatbeliek, ez mindég csatorát emleget; amaz pedig lopni akar.

Fokos. Lopni ám, míg azt az ölfát hátára nem rakom 's szarvasaival meg nem futtatom, a' mint szükség.

Mátyás. Hiszen nem olyan lopás volna ám ez, aztán észre sem vennék, nekünk meg használna, különben csak úgy mondom —

Vidor. Aztán meg nem olyan gonosz ám ez a' pajtás, hogy miatta engem is meg kéne ugratni; csak igen szolgálatra termett, mindent véghez vinne tetszésért. Oh a' mi erkölcsünk olly tiszta mint a' jó

bor, mást megrészegíthet, de magunk józanon maradunk. Ne hallgasson rá kelmed, csak jól tartson, mi még a' bűnt is szentté tesszük.

F o k o s. Igyátok-meg erkölcsiteket, de engem meg nem részegítetek vele.

L u d a s. Koma, egy szóval, ebből az egyikből mégis nézek-ki valamit.

M á t y á s. (kezet fogva) Emberséges ember kelmed, millyenre még utamban nem sokra találtam. Én csak próbálni akartam elébb, 's megvallom, ha megegyezünk, holnap tüstént Budára mentem volna vádra. Hanem így maradunk, ha szükség van reánk.

L u d a s. A' legény derék; egy szóval, koma, majd aztán mondok valamit.

V i d o r. Nekünk csak az a' hibánk,
Hogy nincs fényes palotánk,
Különben a' szolgabér,
Igazaknál rossz kenyér.

Nem volnánk mi rossz fiak másként; csak

ezt hűsége bünteti, engemet nyelvem ver, de azért fölfogadhat minden jó keresztény, mert a' bot az ebnek fáj, nem az urának.

F o k o s. Ugy van a' mint van. Hisz' egy próbahét nem örök élet, én hát fölfogadlak benneteket; hanem most mindjárt menjetek-ki az erdőre, 's ott holnapra igazítsatok-el mindent, a' sátorokat szedjétek rendbe, a' hajtókat majd igazítsatok útba, a' mint szükség.

V i d o r. Én úgy vélném, hogy a' próbahetet jobb volna itthon kiállni. Itt a' meleg szobában szem előtt volnánk, az erdőben senki sem lát. Aztán adnál bort, ételt, hogy meg tudnád mennyitől részegszünn meg és mennyitől kapnánk hideglelést, 's ekként tudnád aztán alkalmaztatni.

F o k o s. Szemmértékre is eltalálok én azt; ti most csak menjetek, a' mint szükség.

M á t y á s. Megyünk; csak aztán jól szóljon kelmed rólunk a' király előtt is.

Vidor. No ha te még, pajtás, én sem maradok. Ki tudja? még körülte dicőség hárulhat rám, ha kün meg nem fagyunk az éjjel; 's hogy ez ne történjék, jónak találnám bevárni azt a' boros asszonyt;

Mert a' bor gondot űz
Ha isszuk, fagyban tűz,
'S ki e' mellett is fázik még
Azt csak koporsóba tegyék.

Ludas. Egy szóval, ez az öcsém csak visszatér mindenünnen a' borra, mint madár a' fészkére.

Vidor. Hja! az én eszem úgy van a' borral, mint földünk a' nappal — mindig körülte forog.

Margit. (sietve) Hát itt vannak még? mit beszéltek eddig? — be szeretném tudni. Hamarább jöttem volna, de kifutottam a' kapuba, nem jó e a' király.

Vidor. 'S mi jó asszony téged itten epedve vártunk, jobban mint a' királyt; mert te kulaccsal jössz, ő aranyban jár, 's

ha látja az ember még szomjasabb lesz aztán azon kincsre, mi nem az övé. De ha jó borból ihatom, magam' is királynak látom.

M á t y á s. Most menjünk 's a' csutora is velünk jó.

V i d o r. Reggel óta most szóltál, pajtás, legbölcsebben, csak az kár, hogy ezen kulacsnak lába nincs — czepelni kell; pedig nehéz 's félek, hogy majd ha könnyítünk rajta a' mi fejünk nehezül-meg.

M á t y á s. Holnap ilyenkor találkozunk, (mennek.)

F o k o s. Isten' hírével.

M a r g i t. Aztán hová mennek illy hamar? én nem is beszélhetek velök, — 's mit mondtak? látták e ezek már a' királyt 's mikor? én ugy szeretném tudni.

L u d a s. Egy szóval, koma, tudja e én mit gondoltam? Ez a' két legény mégis alig ha roszban nem töri a' fejét.

F o k o s. Azért tartám - meg őket 's

küldém most ki, hogy ha valamit tapasztalok körültek, két gonoszt legalább bevádolhatok királyom előtt, a' mint szükség.

M a r g i t. Aztán gonoszok volnának.

L u d a s. Egy szóval, igaza van, koma, én is így véltem.

M a r g i t. Hallja kend, apjok — mint dobognak? aztán milly nesz van, én kifutok — tán most jó a' király. — Oh be szeretném tudni. (kifut.)

L u d a s. De valami van kün, — egy szóval, mi is megnézhetnők.

F o k o s. Nem bánom, de most le nem térdeplek ám, míg jól nem látom. (el.)

Erdőség a' Bakonyban. Szép téli éj.

Távolabb vadásztanyák 's tüzek látszanak.

M á t y á s, V i d o r.

V i d o r. Komám! te bolond után jöven illy véget várhatál; de én okossal indulván meg sem álmodhatám, hogy ekkorra már meleg szobában ne nyujtózzam.

Mátyás. Már ben vagyunk, csak várjuk végét.

Vidor. Csak várni ne kényszeríts, uram, mert agyon ásítom magam. Aztán lányok' dolga ez, nem magosra termett férfiaké, millyenek mi vagyunk. Én ugyan mindég jobb szeretném a' váratlan szerencsét, mint a' várt rosztat. Az várja csak nehezen a' reggelt, kitől este kenyeret kérnek, aztán nem adhat; add nekem komám birodalmodnak csak egy negyedét, én még halálomat sem várom.

Mátyás. Ki tudja, mi váratlan eset érhet bennünket is itt.

Vidor. Teszem, egy csapat farkas előre boszút áll rajtunk nemzetségének holnap kiontandó véréért.

Mátyás. Mértne lelhetnénk éppen egy eltévedt szelíd baránykát is?

Vidor. Értlek, komám! de nem biztathatlak vele. Hanem ha éppen várni kívánsz legyen neked is egyszer önakaratom;

én itt megtelepedem 's majd a' csutora
mellet elmélkedjünk az időről.

Mátyás. Élessz tüzet e' gallyakból
ha fázol.

Vidor. Az az : te még jobban fázol ;
de szégyenled megvallani — (tüzet rak.) Ta-
lald-el hát most, mellyik tűz az, mellynél
egyszerre egész országod melegszik ?

Mátyás. A' nap.

Vidor. Igen magosan jársz, pedig alan-
tabb néha többet lelnél. Tekintsd e' kis
tüzet, komám, mellynél most melegszel,
's ha nem te vagy képe országodnak ugy
mesém tökéletlen.

Mátyás. A' mint látom a' hideg még
emeli elmésségedet. Eztán ha jó kedvedet
akarom, jégverembe záratlak.

Vidor. Csak jól befüttesd] elébb, egy
kulacs mellet ott is elrostálgatom én a' vi-
lág' folyását. Hanem tán innánk ?

Mátyás. Óh az ugy is olly ritka órája
egy királynak mellyben csendes körulte

minden! Most Vidor, most hagyj innom kedves magyar népemért — e' pillantat! — e' hely' szentségétől ihletve, lelkem magas egekben szállong, — hagyj jót kívánnom népemnek most, midőn itt ember lehetek — távol a' hízeltkedők' kigyó csoportjától (iszik.)

Vidor. Ho hó! komám, te ábrándozol, pedig hízeltkedőktől ment nem lehetsz, csakhogy máshol aranyos ruhákban, 's itt csikóbőrben vagynak öltözve. A' hízeltkedőt én legjobban a' borhoz hasonlíthatom, — mindenik csúszik, de azért hogy fölül kerülhessen rajtunk. A' bort alá nyeléd, uram, de ha még egypárszor illy szent ihletés száll-meg, félek, hogy fölül kerül 's fejed elfoglalván, uraddá lesz. — Így igazgatnak a' hízeltkedők téged 's a' boros kulacs engem. Csakhogy én asztán kialszom mámoromat: te ébren bajlódol velök 's az elég dicséreted, hogy el nem altathatnak!

Mátyás. A' főispán eddig aggódik rajtunk, — majd megnevezzük holnap.

Vidor. Mért nem méltattál kegyes nevetségedre, komám, engem is? Én olly jobbágyi főhajtással vártam volna végét királyi kaczajodnak a' meleg ágy közt, mint akár mellyik okos, de most kevély vagyok, mert fázom, nem hajlik a' nyakam.

Mátyás. Majd szélt nézzünk odább is a' vadászok közt, tűzők is több tán, azonban megvirrad.

Vidor. Tudod mit szeretnék most uram. Ide hozni sok tüzes uracskát hűtteni, sok árvát kit gyámjai rabolnak, hogy fagyjon-el érzése, sok örök lánggal lobogó szerelmet, hogy itt egy pillantat kioltsa, 's egy csutora jó bort, megmutatni, hogy mindennél többet ér, mert ez itt is változást nem szenved.

Mátyás. (vizsgálódva) Mit látok? — nézd csak.

Vidor. Valóban én is látok valamit, mint ha két csillag szált volna le az égből 's ott bujkálna a' fák között. — Nem üstö-

kösök e? azok járnak illy rendetlen utakon, szeretnék planétájok lenni, hogy magamhoz szíhatnám.

M á t y á s. Felénk tart.

V i d o r. Mindenütt igazúl, hogy nap vagy, komám, nézd hogy közelgetnek feléd. Hanem húnynál-el uram, mert nap, és csillag egy időben nem láthatók, — majd leszek én hold — így össze férhetünk.

M á t y á s. Jer rejtőzzünk-el előle, mindjárt itt lesz, észre ne vegyen, ki tudja mire akadunk?

V i d o r. Én nem bánom, komám, de majd meg fázol, aztán egy lángkebel nem lesz elég fölmelegítésedre. (el a' fák közé.)

J u c z i. (jó) Istenem! eddig már beért a' király, aztán Miksát még sem látom. Oh pedig ez a' várás, meg az a' Miksa! Aztán hideg is van, az anyám meg eddig keres otthon 's nem lel! Ugyan jámbor ember gyújtotta ezt a' tüzet, isten áldja-meg érte; itt majd egy kicsit megmelegszen,

aztán haza futok, mert ki tudja ott is mi történik? — aztán az a' király is milyen? meg' az a' Miksa. (melegszik).

M á t y á s, V i d o r előjőnek.

M á t y á s. Te tűzünknel melegszel, szép leány, jó tettünkért engedd, mi meg nálad melegedhessünk.

J u c z i. (ijedve) Istenem! oh ne bántsanak kegyelmetek. Kik magok, hallják?

V i d o r. Mi nagy urak vagyunk, hűgám, de egy pillantat könnyen szolgákká tehet. — A' hol parancsolni kell, ott hatalmasok vagyunk, de hol nekünk parancsolnak hamar elősmerjük az uraságot. Ez a' pajtásom félig már jéggé vált, tekints rá, hogy kiengedjen, de minden szavának ne higgy, mert bár most hideg van: a' leány szív könnyen gyúlad!

J u c z i. Aztán csak érteném —

M á t y á s. Nem látod, hogy királyi vadászok vagyunk?

Juczi. Királyi? szerencsés jó estét kívánok.

Vidor. Annyiban különbözünk csak mástól, hogy nem sokat ügyelünk a' vadakra, 's annál nagyobb gondot fordítunk, a' szelidekre — mond-meg most, hugám, vad vagy e, vagy szelid? — ha vad vagy csak fuss előlünk, mert megszelídítünk.

Juczi. Engem mindig isten' félelmében nevelt édes atyám, aztán szelidségre intett, a' kántorunktól is sok szépet tanultam én, lássa.

Mátyás. 'S mit keressz e' zordon időben itt magad.

Juczi. Anyám elküldött nézelní, — mert lássa, mi ma a' királyt várjuk ám — aztán magam is örömetst jöttem, mert talán Miksát is elhozza magával a' király, lássa — nem tudom ösmerik e?

Mátyás. (gondolkodva) Miksa, Miksa — nem Ludas Miksa, a' fekete seregből?

Juczi. Az hát, biz az ám — 's ösmeri?

Oh már hat nagy esztendeje, hogy oda
vagyon katonáskodni; azóta nem is lát-
tam, 's most tudja, olyan nehezen várom,
úgy e derék legény?

M á t y á s. Jó fiu! hanem megházaso-
dott.

J u c z i. (meglepetve) Oh ne mondja ké-
rem — hiszen nekem irt is lássa, — mert
az ő apja kántor ám, aztán tudós 's a' fiát
is megtanította — biz én csak nem hiszem.

M á t y á s. Pedig úgy van, voltam is a'
lakodalmán.

J u c z i. (sirva fakad) No ne mondja,
mert én azt nem hiszem, — lássa — nem
— csak azért sem hiszem — úgy! óh iste-
nem, aztán hátha még is igaz?

V i d o r. Ne sirj, hugám, mert kön-
nyeidre a' milly forrók mind elolvad a' hó
's nem láthatunk farkas-nyomot. Boszuld-
meg mátkádat, te meg menj férjhez, aztán
sírjatok mind a' ketten.

J u c z i. Ugy ám, de kihez?

Vidor. Ád az isten kinek nincs,
 Egy leány nem olly nagy kincs,
 Ha kettő megcsalt, okos légy,
 A' harmadikon boszút végy.

Mátyás. Valaki jó felénk.

Vidor. Komám, ma igen résen tartod a' szemed, majd megfájul. Pedig mikor illy szépet láthatsz, ne néz máshová, mert meglátnak:

Aztán az is a' tied lesz,
 Ha valaki érte szót tesz.

Mátyás. Várjuk-be, képe ismerős. —

Miksa. (jó) Jó estét, pajtások! Tüzetek erre csalt; tanyátok látom jó, tölt kulacs 's szép lány mellett könnyü melegedni.

Vidor. Fogadj isten, földi! itt mint látod háromféle tűz van: bór, leány, 's parázs. Mi is hárman vagyunk, osztozzunk-meg rajta. Válassz, de a' kulacsot nekem hagyd.

Miksa. Szép leány' ölében e' tűz mel-

lett kulacsot forgatni nekem leginkább tet-szenék.

V i d ó r. Hohó! sok is lenne tán együtt. Különben okosan veszed-föl a' dolgot, mert ha a' bor lerészegít, a' leány majd észre hoz, 's ha kebledből kialudt már a' láng, melleted legalább ég a' tűz.

M i k s a. Lelkemre! ez szép leány akar hol vettétek. Hol lakol, hugám?

J u c z i. Hát Palotán, ott nem messze ni!

M á t y á s. Hát kelmed hol kalandoz illy későn 's egyedül? Nekünk kötelességül van téve illy gyanús embereket szemmel tartani.

M i k s a. (ránéz) Gyanús? Én király' embere vagyok 's utamról számolni illy pór népnek nem tartozom. (Vidorhoz) Pajtás, kotyog e még az a' kulacs?

V i d o r. Még pedig úgy, hogy a' legigazságtalanabb dolog is szentséggé válik bájhangicsalása közt. (átadja) Huzd-meg

jól 's mindjárt más színben áll előtted a' világ.

M i k s a. (iszik) Éljen a' király!

V i d o r. Az az ő gondja; hanem ez a' szép lány már rég olly ahítatosan néz rád, mintha üdvösségét csak szemeidből várná; köszöntsé rá a' kancsót, tán majd ha te megelégszel, ő is fölgyúlad, ugy is hamvadóban van már tűzünk.

M i k s a. Akár hol tanultad pajtás, de igaz gyermek vagy. Éljen hát a' szép leány! (iszik.)

(Mátyás 's Vidor egymás közt beszélnek.)

J u c z i. Köszönöm szépen jó akaratját. Ugyan kérem, nem ösmeri Ludas Miksát?

M i k s a. (meglepetve) Üm? tán szeretőd.

J u c z i. (zavarodva) Ugy ám, — de izé — egy jó pajtásnéem emlegeti gyakran.

M á t y á s. Földi, nekünk tovább kell mennünk, tűzünknel hagyunk ha maradni akarsz.

V i d o r. Képzeld meleg kályhát, —
öleld-meg a' szép leányt — 's ha még is
megfázol; ne higgy a' szerelemnek, mert
ugy egy fölszított kandalló ki tesz rajta.
(el Mátyással.)

M i k s a. Nem bánom én, kandalló nem
kandalló de hugám te igazán szép leány
vagy.

J u c z i. Oh hagyja-el kérem, de most
már én itt nem maradhatok illy nagy éjben,
tán éjfél is lesz; aztán anyám sem tudja
hol járok — ugyan nem kísérne haza —
lássá, félek!

M i k s a. Ne félj, hugám, míg engem
látsz, aztán a' hold is, nézd, melly szépen
világol. Miről is beszéltünk csak elébb?

J u c z i. Ugy bizony — hát Jucziról,
meg Miksáról.

M i k s a. Ösmerem ám én azt a' Miksát.

J u c z i. Oh ugyan mondja-el millyen,
aztán szereti e meg Jucziját?

M i k s a. Jó fi — de most igen bán-

kodik. Beszélé történetét, hogy egy leányhoz gyermek kora óta le van kötve, de hat éve már, hogy nem látta.

Juczi. De hát szereti e még — kérem? —

Miksa. Úgy — jó indulattal van — iránta — úgy — (meglátja a' kulacsot) Hohó! a' kulacsot itt hagyák a' vadászok, nézd csak, hogy kacsongat rám, mint a' szép leány (fölveszi) azért is éljenek a' szép leányok! (iszik.)

Juczi. Hát nem szereti már? — kérem —

Miksa. Tudod, hugám — szerettem bíz az — de ki is kívánhatja szegény leánytól, hogy szerelme hat évig tartson; kívált ha nem is látják egymást. Szerette, — de most mást látott — 's ez még tán nem olly nagy vétek! (iszik.)

Juczi. No hogy' volna? Juczi éppen gy van, hisz ő bizony annyit sohajtott eddig mint akárki, 's néha még köny is gör-

dült szeméből ha Buda felé nézett, de látja, biz ő is csak leány, aztán több széplegény is van — hát — hiszen nem olly nagy bűn ez.

Miksa. Férfiban nem ám; de leányban mégis csak bűn biz az. Már ha én volnék Miksa bizony csak megkivánnám, hogy ha fogad valamit a' leány hát tartsa is meg, mert ez egészen más! Pedig Juczi is fogadott valamit Miksának ugy e?

Juczi. Biz úgy van az; — fogadta, hogy szüntelen róla gondolkodik — aztán szomorú lesz mint az árva, míg meg nem jó — 's akkor felesége lesz. Dejszen majd meg is mondom neki.

Miksa. Ej mit akadnál a' más' dolgába? Hiszen ha épen veszi az ember férfiakon is megesik ám az illyen, nem olly nagy dolog.

Juczi. De csak mondja-meg, kérem, Miksának is, hogy nem jó ember biz az, ki szavát meg nem tartja; aztán töltse-be

fogadását, mert a' más világon is lakol érte, megmondja neki — érti?

M i k s a. No no. (iszik) Hanem kár nekünk a' más' szerelmével vesződnünk, hugám, e' mellett a' hideg is megárthat. Előbb olly szépen néztél rám, 's most mint-ha gyöngyöt keresnél mindég lenézs, pedig kár szemeidet azon a' havon koptatni — jobb nézz rám — majd mondok valamit.

J u c z i. A' szegény Juczi' sorsa igen szívémen fekszik.

M i k s a. Miksáé sem jobb semmivel, de legyünk mi okosabbak mint ők. Hugám, én szeretlek, adj kezet, — aztán menjünk haza.

J u c z i. Ugy ám, de ha úgy járok mint a' szegény Juczi?

M i k s a. Ha én nem félek Miksa' sorsától, mit aggódol te Juczin? Jer idebb, mert már nekem mozogni kezd az erdő, fejem ingadozik, mint hullám közt a' sajka, — de szívem a' tied. Egyezzünk-meg, adj egy csókot foglalóban.

J u c z i. Abból semmi sem lesz, az a' Miksa' példája is igen a' szivemre hatott, aztán úgy szégyenlem, de már csak megmondom, látja én már menyecske vagyok.

M i k s a. Eszem a' szived! mért nem váltál-meg — iszen csupa gyerek vagy! No adjon isten hát mennél előbb egy nyugalmas halált férjednek. (iszik.)

J u c z i. Ugyan hogy kívánhat olly rozsat másnak? —

M i k s a. Ha ő meghalna én mindjárt elvennélek.

J u c z i. Oh kérem, hiszen ha épen úgy veszük, még pap előtt nem fordult ám meg a' dolog, tudja, még csak úgy jegyben járunk.

M i k s a. Jegy ide, jegy oda, hugám, te szép leány vagy, akár hol vetted képedet, csak az a' jegy nagy gát. Látod én is úgy vagyok, mint te, mátká vár rám — most már mit tegyünk?

J u c z i. Oh az illy vitézek sokat tehetnek.

Miksa. Tudod mit? adj kezet, én kiadok az enyémen.

Juczi. Hisz elébb azt mondá, hogy az nagy bűn volna.

Miksa. Te meg azt mondád, hogy nem az; hát legyen most neked igazságod.

Juczi. Oh istenem, bizony még rá vesz. Az igaz, hogy talán nem is lesz olly nagy véték. Egyet szeretnék még is mátkámmal szólni felőle.

Miksa. Isten ments-meg! az mindent elrontana. Én mátkámra behunyom szemem 's téged látlak, pedig kettőnek. Ennél jobbat sem tehetünk, csak te kezet adj.

Juczi. (kezet nyújt) Én hiszen nem bánom, de ha ez bűn, úgy számoljon róla, én mihelyt haza érek, mindjárt kimosom belőle kezem.

Miksa. Ne félj, hugám, én úgy szeretlek, hogy ha száz szívem volna is mind neked adnám. Fagyban léptünk frigyre; de

azért forró legyen szerelmünk. Most vezess haza, mert fejem cserélni akar lábaimmal, mindég lefelé hajlik, — félek, hogy megbotlom. A' csutora is kiürült; de fejem tele van. Egy szóval, hugám, én szeretlek — de most vezess!

J u c z i. Bizony hideg is van; menjünk. (elindulnak.)

M i k s a. Hugám, jobb szemed van tán? úgy látsz e mint én? nekem mintha mozognának a' fák.

J u c z i. Jaj! de biz emberek jönnek — ni — pedig sokan — tán minket keresnek?

M i k s a. Ne félj semmit — lábom viasz, karom szélütött, — de azért nem hagylak.

M á t y á s, V i d o r. vadászok.

M á t y á s. Hej! megáljatok; az erdő tilos, — sürgősségű ember itt nem kell — mi járatban vagytok?

M i k s a. Hugám, támassz-meg — majd

aztán szölok. — Hát ki akar engem itt le-
tartóztatni?

V i d o r. A' mint látom, lábaid menné-
nek, de fejed nem ereszt. Bajos állapot,
de szép támaszkodat még is irígylem. Ne dőlj
ugy rá, mert biz áldozatja lesz felebaráti
szeretetének.

J u c z i. Oh istenem! mért nem men-
tem elébb haza?

M á t y á s. Te itt leányt akarál rabolni,
's az illy gonosznak fejére törvény van
hozva.

V i d o r. Már itt nehéz volna meghatá-
rozni mellyik viszi a' másikat. Ugy vélem
a' bor' hatalma itt is legnagyobb, melly
mind a' kettőt vezeti. (Juczihoz) Szegény
leány! mindjárt segítünk mi rajtad — eresz-
del azt a' nehéz főt, megtágultak tán nyak-
csigolái, hogy ugy bólogat. Jer hozzám;
szívem olyan mint a' tölt kulacs — édes
dalokat kotyog neked ha kívánod, kar-
jaim mint fiatal szőlövesszők rád fonódnak,

magamat nézz tökének, 's te légy gyöngé oltovány mellyet mellém kössenek.

Miksa. Ne halgass rá hugám, mert megcsal, én meg elesem. Jer haza!

Juczi. Ugy ám csak eresztenének.

Miksa. (át akar törni) Félre előlem, mert a' kire ráesem betörik oldalbordája. Hugám, utánam! (a' vadászok fentartják.)

Mátyás. Hohó! ne olly tüzzel, vitéz! lassabban is elérünk még ma majd palotára Legények, fogjátok-meg, ő foglyunk.

Miksa. Fogoly? ki vagy te kopasz száju? hogy olly bizton forog nyelved, tudod e kivel beszélsz?

Mátyás. Minket a' főispán küldött ki, mert a' király valahol az erdőben eltévedt, azt kell fölkeresnünk 's a' várba vezetnünk. Mellette az illy kóborlókat őrizet alá vennünk.

Juczi. Juj! tán csak ez a' király? — mondják sokszor álruhákban jár.

Mátyás. (megtetszván neki a' gondolat)

Megengedjen, felséged, hogy magos személyét közruhájában is első pillantatra meg nem ösmerém — im térdemen kérem. (letérdel.)

Vadászok. (követik őt, — bámulva)
A' király!

Miksa. (félre) Ezek okos emberek — nem veszem-ki tévedésökből — legalább jó ágyba vezetnek majd, (fönt) keljetek-föl, sziveim — különben magam is mindjárt lebukom. Tudjátok milly széles a' mi kegyelmünk, azért jőjetek közelébb, hadd támaszkodjam belétek!

Vidor. (megfogja) Ereszkedjél rám felséges sulyoddal, uram király. Látod e amott a' fákon keresztül azt a' mécs-világot? — ha nem csalódom, ottan meleg szobát lelünk, most többet ér egy hideg leánynál. 'S bár királyi gyomrod nem kíván is ma eledelt, de arról bizonyossá teszlek uram, hogy kíséreted inkább jól lakva alszik, mint éhen viraszt (Juczihoz) Hugám,

te szaladj előre, hogy a' gazdasszony meg ne ijedjen vendégeitől — mi ugy is lassan haladhatunk, — ő felsége egy kicsit álmos.

Juczi. Aztán ez a' király? istenem, ilyen legény eddig Miksa is van. (elfut.)

Mátyás. Erre mindenütt hon van felséged, parancsoljon velünk, merre induljunk.

Miksa. Csak azután a' leány után.

Vidor. Legjobb is olly futó csillag után indulni, melly ha eltűnik is nem lesz egészen semmivé. Aztán a' hol leány van, addig eped a' pillantat körüle, hogy utóbb a' gyomor is megtelik; 's könnyű ott ablakból nézni a' fergeteget, hol bő asztal után meleg kebel óv a' fagyástól.

Miksa. Csak a' leány után (elmennek.)

Az elébbi szoba.

Upor László, Fokos, Margit, Ludas.

Fokos. Nem érte e urunkat veszély valahol, nagyságos ur?

Upor. Nem gondolnám. Engem ki-

séretével együtt elébb elküldött, maga elmaradt, gondolom imitt amott szokásaként, mint gondos házi gazda, széllal nézni. Tán a' vadászokat tekinté-meg az erdőben.

Margit. Aztán hogyan, 's miért? 's olyan volna a' király mint a' házigazda?

Ludas. Komám asszony, elégedjék-meg ha csirkéit este megszámlálhatja. — Egy szóval, nem férfi, 's az illy királyi dolgokhoz nem ért. Azért ne akadjon mindég belé, mint csipkés sarkantyu a' ruhába. Ő nagy király, azt mi értjük, de most mit csinál azt ki tudja?

Upor. Csak készen legyen minden, nem fog ő már soká késni 's többnyire váratlanúl szokott meglepni.

Margit. Csak már jőne — meghalok kívánságomban.

Juczi. (sietve) Anyám, apám, kegyel-med is, kántor uram, meg mindnyájon, hallják csak! — én láttam — aztán tűz is volt,

meg kulacs — olyan szépen nézett rám —
el is pirultam. —

F o k o s. Hol? kicsoda?

M a r g i t. Szólj csak — úgy szeretném
tudni.

J u c z i. Ójjé! meg miket nem beszélt
mindenfélét — de nem az a' nagy hasú ám,
mert azt nem is értettem olly czifrán szólt;
aztán ha nekem beszélt is, a' kulacsra nézett.

F o k o s. Hát ki?

J u c z i. Azt én sem tudtam először —

L u d a s. Egy szóval, kis hugám, légy
okos — nézz rám 's igazat szólj, kit láttál?

J u c z i. Hát olyan vitéz ruhában volt —
aztán még kért is, hogy vezetném haza, de
az a' nagy hasu ayval a' másikkal, meg'
még sok vadászok utunkat álták — 's akkor
mondá-meg kicsoda —

L u d a s. Ne szólj, ne szólj — már gon-
dolom; óh mért van olly éles eszem, hogy
mindent előre ellátok. Már most min kezd-
jem? napon? de az most nem süt. Csillagon?

az meg kicsiny. Holdon? e' tán jó lesz, mert most töltén van; úgy is tudom csak nekem kell szólni (magában tusakodik.)

F o k o s. Ezek sorra tébolyodnak, úgy veszem észre, a' mint szükség, nem hiába hold' tölte van. Leány, szólj okosan, úgy szeretlek, mond-meg ki volt az? mert megugratlak.

J u c z i. Oh azt nem mondom-meg, mert az nagy — igen nagy 's még rám is támaszkodott.

M a r g i t. Tudom már, tudom már — óh istenem mit adjunk neki? Pedig gondolom éhes ebben a' hidegben. Azt sem tudom van e sódor a' kulacsban, — lógg e bor a' füstön? Mégis csak nekem kell elő állni ha enni kér. — (gondolkodik.)

F o k o s. Már félek, hogy rám kerül a' sor. Én volnék a' ház' feje 's ezek mindent előbb tudnak nálom. Leány, ki volt a' kivel beszéltél? addig szólj még fokosért nem megyek — a' mint szükség.

Juczi. A' Király — no!

Fokos. A' Király?

Margit. Mondtam!

Ludas. Tudtam!

Upor. 'S hol beszéltél vele, jó leány?

Juczi. Hát az erdőn, mindjárt hozzák a' vadászlegények — mert már álmos volt.

Upor. (félre) Bizonyoson valami tréfa; mert Mátyás álmos lenni nem szokott.

Margit. Szólj, millyen? Én úgy szeretném tudni.

Ludas. Szereti e a' verset?

Fokos. Lehet e vele beszélni?

Juczi. Úgy bizony!

Vidor. (jó) Csitt! halandó, jó a' halhatatlanság földi álm' szőnyegében. Ez a' kit most hoznak sok ezerek' feje, azért most is más' lábán jó. De nagy úr vendéged lesz, gazda. Azért hogy gyakran ne keljen pinchébe futkoznod egyszerre sok bort hozz-föl — Asszony! itt a' király, hát holnap vendégség lesz!

Margit. Hol van, mellyik az?

Fokos. Iszik is?

Ludas. Kezdem már az üdvözlést?

Vidor. Csitt! most jó, az-az jóneha nem aludnék.

Upor. Ez Vidor álruhában, jó Mátyás is, a' kit hoznak bizonyosan ál-király's az egész tréfa.

Mátyás jó, utána hozzák alva Miksát. Vadászok.

Mátyás. (Uporhoz) Nagyságos úr, ő felségét az erdőben leltük egyedül tévelyegve; azért behoztuk mert már el fáradt, 's álmos volt, tégy rendelést, hogy jól nyugodhassék.

Upor. Jol van. Udvarbiró, nyiss szobát, hol jó ágy 's meleg legyen.

Vidor. 'S mondhatom ezen legények is jobban elfáradtak mintha az alatt kulacsot forgattak volna, csakhogy a' veríték elhult, 's a' multa keveset ad a' zsidó; de te légy keresztény gazda, 's vendégelj-meg bennünket a' király' rovására.

F o k o s. Minden meg lesz, a' mint szükség, de elébb a' királyt megnézem.

M a r g i t. (megfogja) Nem — nem! elébb én.

L u d a s. Félre! ti nem tudtok a' nyelvén, én hadd szóljak. Óh nap, ki nem alszol soha, le nem nyugszol —

M a r g i t. Mit beszél kelmed? hiszen most is alszik.

L u d a s. Szép hold, melly meg nem fogysz,
Mindég telve ragyogsz,
Aleluja!

V i d o r. Csitt! szomjas gyomornak kulacs - kotyogás, szerelmesnek magányos holdvilág, asszonynak beszéd, alvónak csendesség a' legkívánatosabb; azért lakat legyen a' szájon, hogy zárva maradjanak a' szemek. Hanem, földi, te mint látom valaha akartál tanulni, mond - meg hát mi különbség 's hasonlatosság van az asszony és álom között?

L u d a s. Az álom újít mint az asszony,

ez a' hasonlatosság, de az elröpül, ezt megölelem, ez a' különbség.

V i d o r. Nem úgy van. Mindeniket kívánjuk, mindenik beköti szemünket, mindenik megcsal, mindenik muló kéj, mindenik uralkodik rajtad, mindenik hamis képet mutat; de az álom csendes, az asszony lármázni szeret, az álom nyugtat, az asszony ébren gyötör, az álom kerüli a' szerelmet, az asszony nélküle nem lehet, az álomban jövődőt keresünk, az asszonyban gyakran a' multat sohajtjuk vissza.

F o k o s. Bizony jó álma lehet ő felségének, hogy illy hasztalan beszédre-föl nem ébred.

V i d o r. Általjában természete az az emberi fülnek, hogy a' hasztalant elhallgatja, a' hasznosra mindjárt megnyílik, azért engem leánnyal, dicsőséggel könnyen eláltathatsz; — kulacsra, arany csörgésre mindjárt fölébredek. — Most vigyük ő felségét jó helyre.

F o k o s. E' benyíló úgy vélem alkalmas lesz nyugvására.

(Mátyás, Vidor fel veszik Miksát, a' vadászok elmennek.)

M á t y á s. Mi bevisszük. (Uporhoz) Tegyen rendelést nagyságod, hogy a' szomszédban is csend uralkodjék. (beviszik)

M a r g i t. Ugy szeretném látni hogyan aluszik.

L u d a s. Én versbe foglalnám álmát.

F o k o s. Én legyezném ő felségét míg alszik.

U p o r. (Juczihoz) 'S te semmit sem tennél érte, szép leány.

J u c z i. (sohajt) Oh dehogy nem, csak király ne volna.

M á t y á s, V i d o r visszajőnek.

M á t y á s. A' király már nyugszik, távozzatok ti is, jó emberek, mi majd őrizetet teszünk.

F o k o s. Ugy leszen a' mint szükség. (elmennek)

Mátyás. No's, főispán! tán már ki is alvád magad?

U p o r. Álmatlan vártam mind eddig felségedre. Válásunk óta bizonyosan valami új tréfa eleveníté királyom' kedvét?

Mátyás. Kedvem telik benne ha néha, kibúva a' nehéz királyi palást alól, itt ott felfödhetem az élet' titkos leplét. Leltem ez éjjel is egy hű cselédet, leltem egy ártatlan szerelem-virágot, melly e' zordon tél' daczára is bajosan mosolyg az élet' tavaszára 's két igazsággal ajándékoza-meg próbám: hogy durva vászon alatt is verhet híven a' szív bár észrevétlen ön maga előtt, és egy kis hűtelenség néha a' hűség' legnagyobb próbája.

V i d o r. Drágán veszed, komám, az igazságokat; magad meg olcsón adod, rossz kalmár lettél volna; vigyázz meg ne bukjál. Én az igazságot is kulacsból szeretem szívni, 's hidd-el, komám, a' jó bor 's igazság közt van is egy kis hasonlatosság; mert az igaz-

ságot nyomják, a' bort satólják, az igazság nem hagyja magát megvesztegetni, a' jó boron is mindjárt megérzik a' keresztelés, mindenik nyelvet old, mindenik megver, mindenik sok szájban megfordul, de sokan el is tántorodnak mindeniktől.

M á t y á s. Jer most, Upor! végezzük tréfánkat; adjunk királyi öltözetet az alvóra. Vidor, te keresd-föl azt a' kis erdei gerliczét, próbálj Miksája lenni, mire mégy velé. (el Uporral.)

V i d o r. (egyedül) Hohó, komám, most nagy dolgot bízál rám, magadra vess ha el nem sül. Nagy fündöklő szem, karcsubb derék, szép sima orcza, hizelkedő nyelv kellenének ehhez; mert a' leány furcsa szer, olyan mint a' boros palaczk, ha hozzá nem nyulunk hasztalan epedünk utána, kéz között meg' hamar eltörik. — Ahá itt jó!

J u c z i. (bekukkan)

V i d o r. Jó csak jój, te szép tarka lepke, szálj e' kérges rózsafára 's ha semmit sem

kapsz is már rajta, mutasd-meg, hogy gazdagabb vagy — adj neki csókot!

Juczi. Úgy ám, de fölébred a' király.

Vidor. Lassu czuppanásu legyen csak, olyan mint mikor a' kulacs-dugaszt vigyázva kiveszem.

Juczi. Semmi czuppanás.

Vidor. Ládd, te kis tavaszi ibolya, én ismerlek, de te nem nézsz rám; pedig egykor mit fogadtál?

Juczi. Én illy vastag embernek? soha sem.

Vidor. Én is karcsu voltam egykor, csak ne fordulj-el tőlem, aztán elég egyszer lenni valaminek, különben is látod, te kis parlagi, a' sovány mindég jobban illik a' kövérhez, a' gyenge virágot is vastag karóhoz kötik, mert az védi. Állj mellém, leszek én karód, a' nap sem süt-meg ha melletted állok, gondolkodjál csak egy kicsit, de hamar szólj, mert én hamar megúnom az oltározást, ám azért szeretem a' szép leányt.

J u c z i. Óh istenem! ne szeressen inkább, olyan baj az a' szeretet, még meg is soványítaná.

V i d o r. Annál jobb, úgy tőled is kedvezőbb pillantatokat reménylhetek. Tégy sovánnyá, de aztán szeress, ha könnyebben mozog testem meg lehet még le is térdeplek előtted.

J u c z i. Istenem, a' király! látja, mondtam hogy fölébred.

M i k s a. (királyi öltözetben kijő bámulva, hol magát, hol amazokat nézi) Te és ti, meg' mindnyájon a' kik vagytok! ki vagyok én?

J u c z i. A' király ő felsége, tisztelem. Én mondtam is, hogy csendesen legyünk, de ez a' potrohos mindég mormolt, mint a' böjti szél.

M i k s a. (Vidorhoz) Te bölcsebbnek látszol, nagy fejű, szólj, én — én vagyok e? 's ha nem, hát hová lettem? tart e még a' világ? él e Mátyás?

M a r g i t. (az ajtón)

V i d o r. Fontos kérdések nekem, magad uram, legjobban érezheted magad'. Ha ezen leányra még örömet népsz, úgy te vagy; ha éhez, szomjaz, úgy ezen a' világon vagy; 's ha ezt a' ruhát még ma elkéri tőled, úgy él Mátyás király.

M a r g i t. (kikiált) Apjuk! koma! föl-
ébredt ám már, jőjenek csak. (befut) Fölséges király! mindjárt jönnek többen is, de én siettem, hogy első legyek.

M i k s a. Megint király? Héj öreg anyám, hol voltam én tegnap?

M a r g i t. Budán, az éjjel meg az erdőben.

M i k s a. De hát még is én vagyok 's nem ismerék magamra.

F o k o s. Ludas, több házi cselédek jőnek.

L u d a s. Csak kelmed hallgasson, komám, mert elrontja. — (Miksához) Uram! nagy férfi! legmagasabb ember! szólnék, de fúlaszt a' sietés. Futottam, hogy tün-

döklő orczádat megláthassam; már most látom, hogy, hogy — eléggé elsütött a' nap (félre) mi a' manó? be hasonlít a' fiamhoz?

F o k o s. Én is szólnék, uram, de a' komám letiltott, pedig szívem tele van én vagyok az udvarbíró. (letérdelnek)

Mátyás királyi pompában, Upor, kíséret.

M á t y á s. (Miksa elébe áll, a' többiek térdelve, kis szünet) No mellyik itt a' király?

M i k s a. A' mint látom kettőnk közül egyiknek kell lenni. (letérdel) Uram, megbocsáss, én nem tudom hol vagyok, az éjjel varázskezekbe kelle jutnom, hogy a' tündér játékba illy csodáson szövédém —

V i d o r. Kulacsból nyeléd-el, földi, a' boszorkányokat 's boszújokban azok királlyá változtattak. Szálj-le a' magosról, aludd-ki magad' 's holnap tisztábban látsz.

M i k s a. Bocsánat, felséges uram! az este elmaradtam a' kísérettől hogy még az éjjel a' szomszéd faluban apámat meglephessem.

L u d a s. Ez utóbb is az én fiam lesz.

M á t y á s. 'S a' tűz mellet téged' lepett-meg egy tündér. Kelj-föl! Jó kedvem 's a' játék, mellyet szerzél, botlásodat most elnézetik velem 's hogy több varázslatok ezen-tul kíséretemből ki ne szakasszanak, fogadd e' fő tündért 's légy vele hasznos polgár.

L u d a s. Uram! 's méltó e' különös kegyelemre az én fiam?

M á t y á s. Még seregemben volt vitézi kötelességének megfelelt, azért most szabadon bocsátom. Fokos, fogadd-el fiadnak ez ifjat, 's hűségédért szálljon-át rá nemesség-ed, melly leányodban kihalt volna.

F o k o s. Hála, királyi kegyelmedért, nagy fejedelem! Értted éljen, haljon maradékom.

M á t y á s. (Juczihoz) Hát szép leány, te nem is szólsz rá semmit?

J u c z i. Szólnék biz én, de magam sem tudom még egészen, ki ez a' másik király?

M i k s a. Én vagyok Miksa a' kántor?

fija. Ládd, én már megismertelek 's most királyom' kegyelméből mátkám vagy.

J u c z i. Miksa? hát hűtelennek sem kell lenni most már, lám elébb majd elcsábítottál.

M i k s a. Te meg engem, de hivatlen-ségünk csak hűségünket bizonyította.

V i d o r. Hát nekem mit adsz, komám? én is sokat fáradtam veled az éjjel.

M á t y á s. Láttad, hogy egész nap jó kedvem volt, kell e ennél több jutalom?

V i d o r. Űm — köszönöm nagy lelküségedet, komám! de vele jól nem lakom. Ez csak olyan, hogy mutassuk-meg az éhesnek mikor eszünk; aztán ha jól nem lakik vele keressen kenyeret máshol. De megboszú-lom. Mint bolond egész éjjel virasztottam, holnap pedig mig te a' farkasokat űzöd, komám, én mint okos kedvemre aluszom; 's hogy mai kegyelmedet vissza szolgáljam; ha álmomban farkast látok megemlegetlek.

(a' kárpit lefordul.)

L E M O N D Á S.

Vedd e' gyűrűt, ifju, vedd
 'S véle vissza lángszived',
 Lángszived', melly tisztán ége,
 Mint a' hajnal' fényessége.
 Öld-meg hű szerelmedet,
 Más birandja eskümet;
 Oltárhoz más fog vezetni,
 Légy boldog, tanulj feledni.
 A' jövődő bájvilág
 Gyász lett 's néma pusztaság.
 Nincs olly csillag a' nagy égen,
 Melly egy sűgárt adna nékem.

Fonjatok szép koszorút,
 Fonjatok, leánykák!
 Halvány rózsaszál legyen
 Benne 's rozmarín-ág.
 Rozmarín, nászpompa-ág;
 Halvány rózsza, sírvirág.

Bús bokréta illik ahhoz
'S gyász halotti ének,
A' kiben meghaltanak
Vágy és szívremények.

BAJZA.

A' NÁNDORI TORONYÓR.

Hasztalanúl küzdött, nem tudta leverni fokáról

A' zászlós törököt Nándoron a' magyar őr.
„Vagy te ragadj engem, török, a' mélységbe
magaddal,

Szóla, vagy én húzlak büszke jeleddel alá.“
'S egyszersmind megölelte merőn a' holdemelő tart
'S száz öli fenségről szirtek elébe bukott.

VÖRÖSMARTY.

FULLAJTÁROS VERS.

Míg mások nem nézvén szépre és illőre,
 A' kobozy' négy húrját leszegik kettőre,
 'S könnyű taligácskán futnak a' mezőre:
 Én, akármit mondjon a' bölcs és a' dőre,
 Két lovat fogatok négyemhez előre
 'S fullajtáros hintón hajtok a' tetőre.

A' kiben nincs erő a' nehéz munkára,
 Tekintsen Phaëton' gyászos bukására,
 'S ne vágyjon a' szárnyas paripa' hátára:
 De a' kit meghata Pócsnak fénysugára
 'S Apolló maga hitt szent szolgálatjára,
 Megyen 's laurus-ágat szegdes homlokára.

Hattyúvá változva úgy száll az egeken,
 Túl emelkedvén a' vad rengetegeken,
 Mint a' sebes gálya fut a' tengereken.
 Bámúl az elhagyott föld e' zengéseken,
 Mint Pythagorás a' csengő kerekeken,
 'S ha torka nem bírja tovább már — megnyekken.

KAZINCZY.

H A J Ó S D A L.

Szív életemnek vitorlája ,
 Hajtó szellőm a' szerelem ;
 Lobog ha ez fuvallt reája ,
 'S sziklán habon rohan velem.
 Felhők 's vihar pályám' röptében ;
 'S mig engem e' veszély' körében
 Ezer halál zug itt körül ,
 Sem ég sem föld nem könyörül.

Nem messze zöld dombok virulnak ,
 Virágszagot lehell a' part ;
 O ég ! 's im a' habok simulnak ,
 Lengő vitorlám arra tart ,
 Te bájsziget' hű Kalypsója !
 Im itt áll a' vándor' hajója
 Szélvész után a' rév előtt ,
 Szelíden, ah, fogadjad őt !

KÖLCSEY.

VESELÉNYI FERENCZ
SZÉCSI MÁRIÁNAK.

Szécsiek' éke, Murány' hős asszonya, Mária!
üdvöt

Tábori színéből küld Veselényi neked,
Fognád vélni talán, hogy gőgös harczy dagállal
Szándéksz levelem mondni fejedre veszélyt;
Vagy hogy erős hadaim' számát sokasítva szivedbe
Kétes csüggedezést hinteni vágyakodom.
A' vak rettegetés lehet ostora gyáva kebelnek;
Tettre tekint, 's hiu szót semmibe hajt az erős.
Özvegye Betlennek ragyogóbb hírére közöttünk,
'S gyöngye nemét haladó bátor erőre nagyobb:
Hogysen kit kijelelt és meghaladásra tökélett
Pályafutásától elfenyegessen ige.
Égbe kelő sziklán fellengez vára Murálynak,
'S lábait izgágás bércz-sor övedzi körül.
A' tüzes álgyu tekék fáradva lehullnak alája,
'S büszke kaczagtában nézi az ormi vitéz.

Vannak ugyan hadaim, láthatd a' bástyátetőről
 A' kies alvölgyben pözsgeni sátrók alatt,
 Harczra keményültek mindannyin, 's készek
 egyenlőn

Győzni, vagy elszántan vészbe rohanni velem:
 De nem az ütközetek' rongáló lelke, szelídebb
 Isten' jótékony karja vezérli kezem'.

Mint vagyon, úgy szólok, 's egyebet nem
 mondok igaznál,

Óh ne vonatkozzál venni kegyedbe szavam'!

Tegnap alkonyaton, miután vizsgálva bejártam
 Harczosimat, vonulék tábori szíнем alá.

A' hűvös esti lebel fris szárnyakon ingva csa-
 pongott,

És a' szép völgyi vidék illatözönbe vegyült,
 Eljött már az üdő, melly aggó nappali gondban
 Fáradt elméket szunnyadozásra bocsát.

Én nehezült főmet pánczélkönyökömre nyu-
 gosztván

Néma tünődéssel buba merülten ülék.

El nem mellőzöm, mert ollyha könyűzni dicső tett,
 Bús arczomra szakadt a' könyűk' árja sűrűn.
 „Istenem, így nyögtem, mi gonosszal bánthata
 téged'.

A' magyar annyira, hogy szüntelen átkod üzi?

E' szép földre hozád — legyen áldás érte ne-
vednek —

Ám sok irígy szemeket rajta legelni hagyál.
Kelnek örökségként új ellenségi, barátot,
A' ki valódi javán lenne, keresve keres.
A' vérszomjú pogány behatott lelkébe hazánknak,
'S rajtunk, már másfél százada, csörget igát.
Romlik az ősi nemes lélek, korcs vérü töröktől
Méhbe fogad keverék magzatot a' honi nő.
Ölt idegen köntöst cziczomára cserélve vitézi
Öltözetét némelly, szenved az ősi szokás.
A' kis számu magyar fogyton fogy, harcz öli
részét,

Több hurczoltatik-el messze hazákba rabúl.
És ha kiket kémélt ekkédig az ellen erőszak,
'S a' haza még bennök látna parányi reményt:
A' vad visszavonás' vérszelleme veszteni össze,
Haj nem borzađ aczélt fenni magyarra magyar.
Bojtani nem szünik őt, 's örvendez titkon az ozman,
A' magyarok' romján rakja hatalma' falát.
Mellemet ím én is most e' pánczélba szorítom,
Rézsisak ül fejemen, 's oldalam' őrzi aczél.
Zúgnak ezer daliák itt a' völgyeknek ölében
Bőszülten várván, hogy viadalra vigyem.
Forr a' várra dühök, forr hadnépére haragjok,

'S valljon milly had az ott? vélök egy ajku
magyar.“

Illyen gondolatok szaggatták keblemet, és már
Mentül elébb viadalt kezdeni szánva valék.

Mert meggyőződém igazáról minnen ügyünknek,
Úgy akará tisztem, 's a' fejedelmi parancs.

De — hiteles dolgot mondok — hogy kardot
emelni

Nyúla kezem, bágyadt, 's lankada minden erőm.
Szándokom oszla, miként álom' játéki, hiúvá,
'S bár viszonzva vonám, hűlt hüvelyébe vasam.
'S íme, szelíd halavány fénytől csillámlani kezde
Tábori színfedelem, mécsi világom aludt.

Mint vékony ködalak lebegett szemeimnek előtte
A' szárnyas szerelem, 's vonta mosolygva ivét,
'S hogy mosolyogva reám kilövé, lágy szellemi
hangon

Rózsás ajkairól így rebegette szavát:

„Büszke vezér, szüntesd haragod', rokonidra
dühödni

Míg lehet, óvd magadat, vesd hüvelyébe vasad'.
Vétek erőszakkal, 's vad lelkek' durva sajátja
Üznöd ügyet, míg van végzened útag egyéb.“
Eltűnt a' kegyalak, 's mi tevőnek kellene lennem,
Hallgata bár, de hagyá sejtene, a' mit akart.

Más színben rémlík-fel előttem azóta Murányvár,
Készületim szűnnek, nincs viadalra szivem.

Tábori színemhez járnak sürgetni vitézim,
'S várakozásomnak nem tudom adni okát,
Van, ki gyalázólag több izben rajtam üt és fedd :
„Mekkorig alszol még, nyúlszivű, gyáva vezér?“
'S én hallgatva türöm, mert nem mindenkinek
üdvös

Titkot vallni, van az, Mária, tartva neked.
Betlen' hunyta után mihelyest gyász özvegyi
fátyolt

Öltöttél, kezdett érted epedni szivem.
Győzni tudék még is hevemen, 's illet vala
nőmért

Nékem is özvegynek gyászba vonulni tovább.
Mérséklette az is tüzetem, hogy büszke vitézként
Átallék pártos hölgynek esengni vezér.
Hajh, de különben lőn, feltétem gyöngé fü-
szálként

Ellenfélre hajult, 's vissza kihajtja megint?
Földhöz alázva simult a' bajnoki büszke tekintet,
Csendesül a' külharcz, dúl zivatarja belül,
Még is csillámlík lelkemnek némü reménye,
A' sebet isten üté, enyhet is isten adand.
És ha magyar népét immég méltatja kegyére,

'S róla egészen nem vette-le gyámkezeit:

Útra vezet bennünk, mellyen megegyezve ma-
gunkban

Vérontás nélkül czélra futamni fogunk.

Már az utat kiszegé, szerelemnek mennyei útát,
Kezdeté bár tövises, rajta haladni gyönyör.

Nincs szándékomban, nem is illik, mondni
magamról

Holmi tulajdonokat, hogy kebeledbe fogadj.

Régi nemes vérem' miokért említsem? elődid'

Fénye, dicső férjed vetne reája homályt.

Nincsen kedvem előszámlálnom termetemékeit,

Ki vetekedhetnék, kellemek éke, veled?

És ha nevet szerzett harcban Veselényi, nem áll e

Mária, Szécsi-faj, a' férfi vitézek előtt?

Hallgatok illyekkel, butaság unszolni szerelmet,

Nem tud erőszakot az, 's megy, hova kénye viszi.

De szabad esdekelő szívvél járulni elébe,

Ő hiv imádókat venni kegyébe szeret,

Zaj nélkül folytatja művét, hódítgat igába

'S rózsás lánczaival tart-le kötözve erőt;

Elragad ollykor ugyan, 's zabolátlan kénye

veszélybe

Dönthet nemzeteket, hajdani Trója tanúnk.

Ám de hasonlatlan viszony áll, oh, Mária köztünk,

SZÉCSI MÁRIA
VESELÉNYI FERENCZNEK.

Van, van gondviselés, vaktában semmi nem áll fen
A' nap alatt, isten néz, Veselényi reánk.
Bölcsen elintéz ő mindent fenséges egében,
És ki merészné ellene szegni magát?
Intésére csodát mivel a' természeti rendszer,
'S két külön indulatot titkos erővel egyít.
Gondolhattam e azt, mikor e' vár száll vala részint
Kormányzásom alá esni mi fogna velem?
Büszke tökélettel fektében bízva Muráynak
Hányszor feltettem, védni halálba' fogom.
Hányszor alá nézvén gyúladt a' völgyi seregre
Ellenséges erőm, és Veselényi reád.
Nem vagyok, a' ki valék már! Isten akarta
különben
Tett fogadalmimtól elmene kedvem, erőm.
Mint a' nyári ború, melly hord villámot ölében
'S a' bérczek' tetején vésszel ijesztve morog,
Elszakadoz lassan, megcsendesül égi haragja,
'S völgyeket enyhítő permetegével itat;
A' napnak sugarit sem tiltja lövellni reájok,

'S a' mélységen alatt a' hegyek árnya lebeg :
 A' harczfergeteget úgy láttam oszolni Murányról,
 Keblemet úgy sejtém hajlani béke felé.

Vizsgáló szemeim vágytak mulatozni szünetlen
 A' völgybéli hadon, 's arczomon ége könnyü.
 Nyugtalanul kezdém a' bástyatetőre gyakorta
 Fel-felmenve körülkémlelni, merre lehetsz.

Hogyha szemem nem lelt gondoltam: „tartja
 tanácsát

Tábori színében most Veselényi reám.“

És ha kivettelek a' völgyben közepette hadadnak,
 „Már rohanást intéz,“ buba merülve nyögém.

„Tedd-el, tedd vasadat hüvelyébe nyugodni
 kegyetlen,

Érted gyúl, kire most kardot emelni sietsz,
 Érted gyúl, de utat nem lel kijelentni szerelmét,
 Vagy nyugalomban nem látod e lenni Murányt?“
 Így epedék, miüdön leveled' kezeimbe tanútlan
 Embered által adá a' leleményes eszű.

A' kedves sorokat hév csókjaim' ezre tetézte,
 „Szép rendek! rebegém, kedvesem írta betűk!“
 Olvasván letevém, ismét átnézni vevém-fel
 Összetevém, de megint vágya reája szemem.
 És tartalma felül magamat hogy kérdeni kezdém,
 Annyi tekintet után állt habozólag eszem.

Nem nyugovék vágyam , több ízben függő
figyelmem

Rajta , 's midőn ugyan azt benne viszonzva
lelém ;

Illették ajakim , 's könnyüim' bő árja szakadtra ,
A' váratlan öröm' cseppjei voltak azok.

Csillapodék kebelem' , 's elmém' habozása , de
más gond

Támada-fel bennem , 's kíznani kezde megint.

„Hátha , tünődém így , hadicsel költötte levél ez ,
'S ejteni tőrbe akar csak Veselényi vele ?

Hátha lecsalván majd várombólgyáva madárként
Lépedről szerelem visz diadalmi rabul ?

Nem , még sem lehet ez ; magyar ő , 's Veselényi
nem álnok,

Harczimezőn kívül ejteni tőrbe tilos.

És mi dicsőségül válhatnék hősi nevének ,

Hogy nőt , félvén őt' harczban , orozva fogott ?“

Érje akármilyen fejem , de megyek sorsomnak elébe ,
A' szerelem bátor , 's ellene víni nehéz.

Védi Murányt szoros őrizet , Rákóczi' hadának
Nagyjai intézik benne az öröket el.

Kulcsait a' várnak néném' teremébe takarja

A' kapus esténként , nincs közösülni utam.

Még is , csak türelemmel légy , egyszerre találék ;

Szót válthatni fogunk értekezésre valót.

Szombati alkony előtt egy hölgy kísérete mellett
Sétálást ürügyül adva lemenni fogok. .

Üzni halászatot a' pisztráng kedvelte pataokban
Szóltam egyébkoron , ezt most is adandom
okul.

Hol sűrű lombok közt kanyarúl neki váltva
Tiszolcznak

A' rejtett ösvény , járja csak ollykor utas,
Szálas szikladarab gördült a' bércei tetőről
A' csermelybe alá, 's messze kitolja vizét,
Régi mohos szirtlap boltot képezve hajul-ki
A' víz' medre felé, alja homályos üreg.

Ott leszek e' biztos helyen a' mondottam üdőben,
Óva tanúszemeket jój Veselényim oda.

Karpereczet zárok levelembe fonottat aranyból,
Mellynek bízva hihetsz , van bele tűzve nevem.

Vajha te olly hévvel hozzám juthatni kívánnál,
Milly lángolva sovárg Mária jöttöd után.

CZUCZOR.

A' PUSZTA SÍR.

A' Duna' habjainál ki van itt a' kiseded üregben
 Pusztán, 's omladozó hamvai jeltelenül?
 Menj harsogva, folyam, seregét melly gyakran
 emelted!

A' diadalmast, menj 's zengj hadat álmaihoz.
 'S ország! mellyet szerze, te légy az erősnek
 örök jel:
 Népvezető Árpád' hamvai nyugszanak itt.

VÖRÖSMARTY.

E C H Ó H O Z.

Sziklai lyány, hívlak! „Hívlak“ felel aetheri
 hangod;

Ím jövök, ah de lakod' bús fala néma 's üres.
 Sziklai lyány, hol vagy? remegő ajak a' mi reád
 vár,

'S hű karok és szerelem' mennyei lángja velek.
 Csalfa! te rejtve maradsz; epedő rezgése sza-
 vadnak

Hév vala, 's kebled, mint szirti lakásod, hideg.

KÖLCSEY.

PRIVILEGIÁLT TESTAMENTOM

minden leányaim' számára.

Jean Paul után.

Egészséges koromban csekély hasznomat vettétek, gyermekeim, mivel mint tudós egész nap az olvasó széken ültem és írtam. A' könyvszerző hasonló egy bujdosó csillaghoz, melly azon emberekre nézve, kik rajta állanak, csak mocsáros sötét föld, azonban hogy a' távollévő planéta-olvasók körül fénylő csillagként kereng. Azért itten ezen halálos ágyamban nyilatkoztatom-ki végakaratom, mellynek első akaratotokká kell lenni és azzá is lehet; 's főképen mivel most alig fogtok ellent mondani, jól tudván, hogy süket fülem nem hall benneteket lent a' sírban.

Ha talán most össze akarnátok ülni és meghatározni, mellyikteken akart gúnyo-

lódó atyátok a' legközönségesebb testamamenti rendelkezések alatt darázs-csípést ejteni, a' jó Zsuzsikán vagy Nellikén, Boriskán e vagy Pirin, Lillácskán vagy Esztikén e? gondoljátok-meg, az isten' szerelméért, gyermekeim! hogy még világon sem vagytok, és hogy csupán rajtam áll ha ollyannak nem képzelek benneteket a' millyennek szeretnélek. A' testáló és örökösök már a' római jog szerint is egy személynek tekintetnek: mennyivel inkább, ha még mindnyájan egy koponya alatt tartózkodnak.

Azért is azt rendelem: — de ne tegyefek-fel nagyobb rendet egy ollyan ember telől, ki testamentomát teszi, mint a' millyen leveleitekben szokott uralkodni — először hogy anyátokra üssetek és jövődőben azt higyétek, hogy nincsen olly remek mű, melly egy nő' lángeszének 's izletének nagyobb becsületére válnék és a' mellyen naponként kellene javítgatnia, csinosgatnia mint leánya. Az atya nem ér reá, mert egész nap kisebb

műveket reszelget p. o. testamentomokat leányai' számára.

Továbbá azt rendelem hogy lassan és halkkal járjatok — kivált közhelyeken, hol csak a' zavarban lévő leány szalad — és szinte úgy is beszéljeteK, mivel a' leányhoz és harmonicához csak adagiók illenek. Óvakodjatok a' homéri kaczagástól is, mivel az erős és sokáig tartó nevetés a' szép fejet nem csak eldiszteleníti hanem valósággal meg is részegíti. Nemeteket, mivel mindég mértékletes, 's mivel vékony és rezgő idegeinek pókháló-szövedéke minden szálaival együtt könnyen mozgásba jő, minden erős gerjedelemnek szertelenül el kell töltenie és legyőznie. A' mivelődés' kése, melly legjobb nyírlevünket lecsapolja duzzadó szegfű bimbótokat csupán dicső kifejlésre metszi-fel.

Eszetekben tartsátok mindég azon szót mellyet atyátok halálos ágyából monda: a' legártatlanabb enyelgés is vétkessé válhatik ismételés által. Testamentomi akaratom az,

hogy egy negyed órában egy csóknál többet el ne fogadjatok, mellynek azonban nem szabad egy egész negyedig tartani. Nem tudjátok ti, hogy az én nemem, mellyet a' ti nem-mel teljes első és igen-nel teljes későbbi szerelmek közötti rendes különbség egészen megzavar, együgyűségből vagy nagyon hideg, vagy nagyon meleg lesz. Higye-tek szíveteknek, de soha se nyavalyás idegeiteknek; ah, a' legszebb és legszebb érzelmek mellett is úgy járt sok mostoha testvérték erős akarat' és egészség' hiánya miatt mint a' mexikóiak, kiknek, mivel csak lágy aranyok volt vasok pedig nem, a' spanyolok által megkellett magokat hódíttatni hagyniok.

Vessetek-ki minden szép lelket és szép testet, melly gyakran katonatiszt ruhában jár, főképen ha mindketten felesék és egy darabot tesznek, a' házból, mellyben leányotok van. Tíz román nem olly veszedelmes mint egy románíró. De az életírók bemehetnek.

Egészségem' napjaiban mindent, még a' szép szót is, szivesebben vettétek. Általában a' nő nehezebben változtatja-meg véleményeit mint a' férfi, mivel amaz őket érzelmekre és nézetekre építi, emez pedig inkább következtetésekre és gyakran mások' szavára; és mivel a' férfiak' állításai sokszor csak fogadott gyermekek, az asszonyokéi pedig sajátjaik. A' tieitek eleven érzemények, mellyek semmi okoskodásnak sem engednek, hanem csak az időhöz, vagy ha legrövidebben kell megtörténnie, egy más élénk érzeményhez közelítnék. A' mellett különös tehetséggel birtok előbbi érzelmeiteket az uralkodók miatt elfelejteni, a' mi által csalhatatlan - 's változhatatlanságtok' szép érzését nyeritek; valamint ismerek gyenge emlékezetű embereket, kik ezt soha sem vették észre, csupán azért, mivel azon eseteket nem tudták eszökben megtartani a' mikor valamit meg nem tartottak.

Mennyei gyermekeim! az előbbi testa-

mentomi rendelést egy codicillusban ismételnem kell, olly fontosnak 's nehéznek tetszik az előttem. Hiszem, hogy ti szívesen hajtánátok okokra, ha magatokat, a' mit csak atyáitok tehetnek, mint egy mozaik-képet ketté vágván megkettőztethetnétek és mint a' ti én-tek' iker vagy tej-testvérét előtökbe állíthatnátok 's szemlélhetnétek; de hisz azt nem tehetitek. Ti minden szívet elolvastok, csak olvasó szíveteket nem. Pedig az embernek szükséges, a' mit ti nem tesztek, hogy magát meggyógyítsa és fen tartsa; 's egyáltaljában magát gyakorta nagyon keményen és szorosan megkérddje: „Mit akarsz tulajdonképen?“ mivel némellykor tíz érzelem is elbü egymás megé mint a' gyermekek, és az utolsó nem akar szólni. Csak egy példát, kedveseim, nem tudtok e ollyant, hogy egy igen jó leány ömledezve és részegülten csüggött mindétig a' holdon és csillagos égen, csak a' házasságban nem? Bizony én tudom hogyan van és nem veszem balúl; de legyen

szabad szívét a' düsseldorfi szent Jánoshoz hasonlítanom. Előbb a' galeriában egy csinos vízfestékű tájkép függött minden zaj nélkül. Történetből ezen orbis pictus' inspectora és Maireje egyszer ezen darabon csinosgatni és dörgölgetni akara, midőn egyszerre alóla egy másik képnek karja tűnt-elő. Tovább vakargata; és végtére a' tájképből az olajban festett egész szent János elő szökött, ki szint olly híressé lőn. Ha az ember némelly asszonyi szívben a' Claude - Lorrainokat vizsgálná és végtére levakarná, nem találna e a' szép természet alatt egy szép Jánost, vagy szép Jancsit — vagy Jeant vagy Jakot? szóljatok, ti jámborok!

Az is végakaratom, hogy barátnéitoknak ne olly nehezen bocsássatok - meg és barátitoknak ne olly könnyen. Ezek előtt semmi sem óv úgy meg benneteket — valamint minket is — a' megbántásoktól, mint az a' bizonyosság, hogy ezek el nem engedtetnek. A' barátnéval való béküléskor soha

se fogasson csak az idő kezét veletek, hanem a' szorongás és merészség; nem közelítve és történetesen, hanem zajjal és sírva és egyszerre: mert másként a' felmelegedésbe által viszitek a' hosszas elhűlést.

Ne szóljatok egy szót is a' politicáról, tudva van jól micsoda idegen borjún szántotok, vagy melly arany borju körül tánczoltok. Kerüljétek a' püspökökként a' harczok' vérét hasonlatlanúl a' szúnyogokhoz, mellyek közül csak a' nők szíják azt. Ha tudjátok, hogy franczia ország szabaddá lett, elég, és több mint a' mit magam tudok.

Az rettegteti atyátokat utolsó órájában, hogy szép munkái által egy élet-arkádiát sejte teremteni fejetekben, mellyben sem konyha, sem gyermekszoba, sem mosónap, hanem csak egy gyönyörű ég van és alatta egy szép pásztor, ki addig térdepel míg haja ki nem hull. Testáló nem tehet róla, ha ti poetai virágokat, mint a' hagymáz betegek az ágy-karpit' virágait, élő és járó

lényekké tesztek. Panaszkodtok nemetek' mechanicus munkáiról nem tekintvén arra, hogy az enyémnék is szint annyi van szebb nevek alatt. A' törvényszobát a' mosóháztól, a' kiadó hivatalt a' konyhától, vagy az iskolát a' gyermekszobától semmiben sem látom különbözni, mint abban, hogy nektek jobb dolgotok van, mivel a' mi fogházainkban a' fej, a' tieitekben csak a' kezek vagynak a' dolgozó vaskarikára verve. Mert ha csak szellemetek a' testet a' varró rámanál vagy tűzhelynél hagyja, ki akadályozza azt, hogy egyik kastély' tetejéről a' másakra, egyik daphnei liget' sudaráról a' másakra röpdessen, és végre kies elysioni virányra szálljon? És nem jutott e nektek élettavas a' társas örömekkel és szép álmakkal teljes szüzi farniente-vel együtt, míg kikeletünket iskolákban, auditoriumokban, in clinico, relatorio, repetitorio, stilistico görbedezve kell elszánnunk és elvetnünk? És nem sétáltatok e ti virágos mesgyéken, míg mi ben a' fekete

a' fekete barázdán ekét és boronát forgatunk?

A' házaspár úgy fussa-meg pályáját, mint a' nap és új hold, mellyek egymással kelnek járnak. Mert ámbár Phöbus ragyog és éget, és Luna a' világ felé csak homályos oldalát fordítja, Phöbus felé pedig a' világot, még is jobban vonz magához mint ő, és felgerjeszti a' vizeket, és elhatározza az időt, a' nevedést és tenyészetet. Nem örömet emeltem e' hasonlatban magunkat férfiakat Phöbusokká.

Mivel most mint testáló nem sokára vánkosomon elveszek és még is előbb be kell zárnom privilegiált testamentomomat, 's mivel a' tolduló tárgyak miatt nem tudom hol szünjem-meg: azért mindenütt meg kell szünhetnem, tehát itt is. Igaz, hogy még ezer testamentomi rendelést tehetnék, még azt is rendelhetném: őrizkedjete a' gazdag és törvényadó öltözettől, ha nemeteket a' gyűlölség' eczetágyává nem akarjátok

tenni, és magatokat a' rágalomnak paprikájával behintetni. Tiltsátok - el leányaitokat a' cselédekkel való beszélgetéstől, melly nekik legalább mint a' bojtorján őszi sétálás közben azon vesződséget szerzi, hogy ruhájok aljáról letépjék. Ugy beszéljete barátnéitokkal mintha férfi hallaná 's egy ifjúval úgy mintha barátnéitok is ott volnának. Újdon-új ruhával soha se jelenjete meg legelőször közhelyen, mivel a' zavarodás, vagy egy új elsőbbség' érzete a' gög' színét veszi-fel. Tartsátok testeteket egy üvegsekreényben lévő szent testnek, lelketek' és rényetek' egy részének és magatokat tarka babnak, mellynek héja is bele is pompás, holott mi, mint az úgy nevezett disznóbab, csak tápláló belünkkel vagyunk fazékba és tálba valók. Ne hallgassatok mindég a' férfiak' beszélgetése közben, és ne beszéljete örökké az asszonyokéban. Ne dicsérjete és ne gáncsoljatek bennünket tüzesen, tanuljatek atyátoktól erős lélekkel uralkodni

cselédeiteken, 's tb. A' mint mondtam, mind ezt és még többet is rendelhetnék testamentomban, de nem érném végét 's hosszabb lenne mint az ó és új testamentom. Ez pedig mint minden római végintézet törvény gyanánt tartassék-meg; és így éljetez olly vígan mint én innen elmegyek.

Ékes codicillus: Hallgassatok okokra, aranyom gyermekeim! — Actum ut supra.

TARNAI GYÖRGY.

ALKONYI DAL.

Nyögve kél az esti szellet
 Balzamillat szárnyain,
 Csolnakom száll a' part mellett
 Csörgő víznek habjain;
 Csillag 's hold a' viz' tükrében,
 Zöld erdő partja' mentében,
 Bokrain száz rózsá leng,
 Philomela köztök zeng.

Csattogó bájhangozatja
 Mint ezüst hab ömledez,
 Lényem' minden gondolatja
 Lágy érzésben súlyyedez;
 Szívem habzik mint az ének
 'S cseppje hő szemem' könnyének
 Vízen, parton, erdőn túl
 Ismeretlen tárgyért hull.

Ég! óh sátorod' pompáján
 Merre vonz a' messzeség?
 Leng egy csillag nyúgot' táján,
 Melly ott rózsaszínben ég?
 Csillaga a' szerelemnek!
 Habja mért dagad keblemnek?
 Hozzád mért gyujt illy erő?
 Idvesség tán tőled jó?

KÖLCSEY.

CSÁK, SZOMORÚJÁTEK

Kisfaludy Károlytól.

Fölkele Csák 's nagy lelke' szavait maga zúgta,
 hogy írnák,
 'S a' költő azokat jegyzeni kezdte hiven;
 De bele fáradt a' félisteni műbe 's azóta
 Csák komor és hallgat kedvese' hamvainál.

VÖRÖSMARTY.

A' CSALATKOZOTT.

Felbájolt engemet
Ifjú korom' vezére,
A' szép ajkú öröm,
Tavaszló zöld hegyére.
Felettem nyitva volt
Egy kedves, boldog ég
'S ott függve szemeim
Felhőt nem sejtették.

De míg a' csillagok'
Szelíd téréen mulattam,
A' tenger száz dühös
Hullámot hányt alattam.
'S egyszerre bús vihar
Rázá-fel lelkemet,
'S legott a' rózsabércz
Velem lesúlyedett.

'S im zápor' és szelek'
 'S im örvény' közepette,
 Könyetlen nézni tud
 Az a' ki ezt tehette. —
 Esketlek istenidre
 Imádott égi lény!
 Szánj-meg 's nyujts védelemkart
 E' vészek' tengerén.

MAKÁRY.

H O Z Z Á.

Ha jósz lángok emésztenek,
 Ha mégy kinok öldöklenek;
 Létem csak gyöttelelem.
 Jőj és ne menj 's napom virad;
 Vagy menj 's ne jőj, úgy nyugtomat
 Siromba' meglelem.

BAJZA.

321

JAJ, BE BOLDOG VAGYOK ÉN!

Sokan vannak, úgy hiszem, kik a' szenvedés' izzó tüzén heverve : örömrózsafényben látszanak a' világ előtt nyugonni ; vagy, hogy szokottabb képben fejezzem-ki magam ; kik felől, midőn őket úgy szúrja a' tövis, hogy lábokat kinos-kénytelen rángatják 's emelgetik, egy szívvvel szájjal ezt mondja a' község : „fürgé tánczos ! bár egy pillantatig volna nyugta !“ —

De hiszem azt is, hogy mind ezen boldogoknak-tetsző boldogtalanoknak édes magam lehetnék vezérök, kolomposok. És így nem fogja talán senki hiúságra magyarázni tőlem, ha itt, épületére minden olvasómnak, 's vigasztalására bajtársaimnak egy pár futó rajzot fogok éltemből közleni. Teljes biographiát nem írok, mert hiszem biographiáink már merő, szemtelen hizelkedé-

sekké váltanak, melyekben a' tömjén füstölővel együtt üttetik a' tisztelt-fűhöz fához.

Még minekelőtte születtem — de nem kell e itt jó előre kitennem születésem' helyét is, mert ki tudja? nem válik e még, ha jeles nem is, legalább hires, nevezetes ember belőlem, kinek egykor szinte biographusai lehetnek? — de megvallom: ezt a' kérdést csak azért teszem itt magamhoz, hogy egy másikat tehessek szintezen tárgyban olvasóimhoz, t. i. azt, ha illik e hozzánk magyarokhoz, valamelly nagy ember' hazánkban világra jöttével még akkor is fennen dicsekednünk, midőn annak kiképzésére semmit, egy máknyit sem tettünk? ha illik e göggel ezt mondanunk: „ez a' festő, ez a' hangmivész, ez a' szobrász magyarok voltak!“ holott bátran mondhatja a' külföld: „maradt volna csak nálatok; ne tanult volna csak köztünk A-tól fogva Zs-ig: bizony zsindelyfestő, csapzékdalos, 's kövezetrakó vált volna be-

lőle.“ — Mi érdeme van abban az országnak, hogy az árva szülöttnek földet ad, melyre fölléphessen, a' mit Afrika' sivatagjain is megtalál az ember, megtalál honunkban a' barom? — Azonban, ez a' kérdés nem tartozik ide, 's én nem érintve többé, csak azt említtem, a' minél kezdettem, hogy minekelőtte még születném, már az egész város boldognak kiáltott, „mert pénzes nagybátyjának“ ugymond „a' fukar agg legénynek reá száll öröke.“

Valóban az én gazdag nagybátyám megtevé irántam azt, mit szegény szüleim nem tehettek vala, 's tizenhét esztendőskoromig minden művészetben és tudományokban a' legnagyobb gonddal neveltetett; 's olly annyira megelégedettnek mutatá magát szorgalmammal, hogy a' világ már már kezeim között látá örökségem', 's boldognak valla, mert gazdag és boldog a' világ' szókönyvében — itt eszembe jut, hogy ugyan jó volna, ha egy tökéletes

magyar szókönyvvvel is birnánk; mert sok a' magyar, a' ki szeretne magyarul is tudni, 's minden vigasztalása egy jó szótár' nemléte felett csak az, hogy hiszen még használható grammatikánk sincsen — a' világ' szókönyvében ugyan egyet jelent.

Ekkor elkezde a' bátyám szarvasbőr keztyűje helyett nyomott, vékony szattyánba siklani, a' Hasznos Mulatságokban, — melly levél most is, épen mint ez előtt, azon egyetlen újság kávéházainkban, mellyhez minden órán hozzá lehet jutni — az első lap helyett a' végsőre ütni, 's itt olly vizsgán keresni szert a' hajkihullás ellen, mint hajdan a' legújabb, legmódosabb fodorító' lakát, szintolly hévvel olvasni a' bőr' restauratiojáról szóló recipét, mint hajdan egészen más restaurateurök' recipe sorocskáit; rövidebbre vevé megszokott whist óráit, 's legfelebb estve, vagy korán reggel szívott egy kis pipát; szóval, elkezde a' bátyám leány után járni, 's vége az lett,

a' mi rendszerint magának a' szerelemnek is vége: megházasodott. Neje tizennyolcz, maga hetven esztendő és féltékeny: természetes, hogy a' szép asszony rövid időn betegágyba be, 's én az örökségből kiestem.

Mi nehezen esett szegény szivemnek ez a' változás, nem lehet kimondanom. Csak most tudok azon örvendeni, hogy legalább tizenhét esztendő koromig úri nevelést vevék; mert ez által nem csak könnyű birtokába juthat az ész és szív legnemesb legdrágább kincseinek, hanem egyszersmind az a' simultság, az a' biztos és könnyű fellépés is járul a' szépre és mindennemű társaságba jó korán szoktatott ifjuhoz, melly mai világunkban fájdalom! az üres kobakot is előbbre tolja, holott a' szögös, idomtalan viselet a' való érdemnek, 's legszebb tehetségnek is ártalmára van. Nem mellőzhetem-el szomorú elváltozásomnak egy másik, igen jótevő hatását egész életemre; melly az, hogy a' haszno-

sabb ösméreték' valódibb és mélyebb tanulására kénytetett. Tapasztalásunk mutatja, hogy gazdag nevendékeink a' tudománygyűjtésre egyedül alkalmas ifjui kornak eltűnő idejét csak annyiban használják rendszerint, hogy a' történetekből a' *chronique scandaleuse*, 's a' játékszini tánczos-nék' *biographiáin* kívül más valami nem marad eszökben, *experimentalis physicát* egyedül a' champagni lév felett tartanak; *statisticájok* ama' négy hatalmas király' *coeur*, *carreau*, *pique*, *trefle*' neveit jegyzifel; *numismaticát* a' nehezen szerzett atyai tallérok' könnyű kidobásán gyakorolnak; a' *philo-Sophiának* csupán *innenső*, 's kétség kívül vonzóbb feléhez szítanak; *astro-nomiához* nem, de *gastronomiához* igen jól értenek; a' *mathesis*' pontos számolásait uzsorás hitelezőiktől tanulják; a' hazai törvénynek ama' két czikkelye „*de liquido debito*“ 's „*de usuraria pravitate*“ ragad csak — jobbára *praxisból* — reájok, 's

legfelebb is az orvosokkal 's gyógyszeresekkel ereszkednek mélyebb ösmeretségbe.

Iskolámba egy nagy ur' gyermeke járt velem tele tehetséggel — a' mi a' magyarban nem ritka, de egyszersmind tele tunyasággal, — a' mi a' magyarban szinte nem ritka. Első eminens leszesz! ez volt az ösztön, melly engem lelkesíte, 's nem vala nálam senki szorgalmasabb. De im': megszólít egykor professorunk, 's kivallja előttem, hogy ő más módot nemes collegámat szorgalomra birni nem tud, hanemha engem legközelebb az oskolában megdicsér, 's kinyilatkoztatja, hogy ha más szorgalmasabb előmbe nem vág, első eminentiára fog méltatni. 'S úgy történt. Más nap mingyárt felszólít jó tanítom, elhalmoz dicséretekkel, 's nem feledi, hogy illy buzgalom mellett, mellynek mind eddig az oskolában párja nincs — az első eminensség' aranygyapját hihetőkép én fogom kivívni. Reám zudult az iskola örömriadással; boldognak

szerencsésnek mondtak barátim 's irígyeim; de engem — engem a' bánat ölt, 's a' titkos bú, mert látva láttam kijátszattatásom, 's hogy lépcsőül kelle szolgálnom ellenemnek, ki tolatva általam ragadá fejére a' petróselymet, mellynek elnyerése engem büszkévé, boldoggá tesz vala.

Iskolai éveimben az a' megtisztelés érszorgalmamat, hogy az universitás' előlölője, nem tudom melly ünnepi alkalommal, asztalához méltatott. A' boldog! kiálták ismét iskolatársaim, melly fényes, mi jól rakott asztalhoz ülteték! — A' fényes asztal! — Oh, ha látták volna, mint hültem fültem én ezek között a' fontos fényes urak között, kik ugy tetszett mind reám függeszték szemeiket, mellyekből én kinzó szánakozást, büszke gőgöt, és hideg elmelőzést olvasék! 'S az ízes étkek! Hát tudtam én hogy' kell hozzá nyulnom ehhez a' szörnyhöz, mellyet ki nem vehettem, hal e, vagy hús, vagy éppen sütemény? 's

nem nyeltem e le szinte szemkönnyezve egynéhány derék halszálkát, 's egy pár irgalmatlan galambszárcsontot, mivel nem mertem újra tányéromra tenni? Nem nyomtam e le becsínáltom' húsát illatos sauce-sza nélkül, hogy ezt az áhitottat kenyérem' bemártva váltig szörpölhessem? 's nemi kapta-el a' huszár tányéromat épen azon perczben, midőn jobbommal a' villát, balommal a' legelső falatot szorítám kezembe? 's melly tantalus-kint kelle kiállanom a' spárgáknál, akkor és most is legkedvesb étkemnél! halmozva rakám-meg tányéromat a' legédesb, legvastagabbakkal, áhítva eredett-meg inynedvem utánok; de mikép viszem már számba ezeket a' két rőfnyi gyíkokat, hogy se ruhám' se szorosán mellettem ülő szomszédomat le ne csepegtessem? Enni, vagy nem enni! ez lőn itt a' kérdés. Enni, mert ehetném! ez lőn reá a' válasz; ugy is a' rákokon, szinte kedves ételemen az elébb kiadtam nem bizván

felnyithatásokhoz. Megfogom tehát a' hos-
szan ingadozó szálát izmosabb tövénél, ki-
kerülök jó messze a' jobb könyökömmel,
's mintha tányéromat akarnám lenyelni olly
tág szájat nyitok-ki : — de a' remegés, 's
a' kapkodás, és motozó szomszédom' bö-
kései hol oromhoz, hol ajkaimhoz, hol
ismét arczomhoz csapkodák az ingó csu-
csocskát, 's pirulva, csaknem sirva bo-
szúmban le kellett tennem az izes falatot,
felhagynom az egész étellel — hogy a'
vajfoltokat képemről letörölhessem. Vége-
zetül hozák a' sőtétkéék csészét; ez, azt
hittem, a' kávé 's mohón nyelém a' — száj-
öblítő vizet, emésztőül a' durva halszál-
kára, 's az égető galambszárcsontokra! O
ebéd! o boldog, 's irigylet-érdemlő lako-
zás! —

Később, talán Kisfaludyt imádtomban,
egy pár dal-alakú versecskét találtam ösz-
verakni, 's poeta lett az én nevem; mert
nálunk mindenki megkapja 's meg is kívánja

e' nevezetet, ki s ágra s ágot, 's alak-
 ra salakot tud rímelni, 's ha a' szent
 berket mocsoktól és dúlásoktól ovó műbiró
 eszére találja adni, hogy üres rimkohlás
 még nem poezis: ökörré, számár-ra fakad
 feleletében, 's jó, ha fokossal nem írja
 fejébe antikritikáját. Te boldog, mondának
 jó barátim, neked a' költés' bája is hatal-
 madban van, a' Muza' bájszava is szól mel-
 letted: melly igen fog ez téged emelni,
 ajánlani! 'S én szinte kétségbe estem, a'
 dicsért versek miatt, sorsom felől. Mert itt
 is, amott is bekopogatra csekély hivatalért,
 csaknem mindenütt azon talpraesett és igen
 emberséges előítéletet találtam, hogy az a'
 fiatal ember, ki, habár szünetóráit is, vers-
 irogatásban 's több efféle excentricitások-
 ban tölti, minden komolyabb — 's tréfa a'
 versírás? — foglalatosságra képtelen, ho-
 lott olyannak, ki félnapokat billárdnál 's
 kancsónál, féléjeket kártyánál 's olly he-
 lyen, mellyet nevezni nem akarok, fecsére,

tisztségre alkalmas voltáról senki sem kételkedett. Sőt az egyház' urai szegény nagyatyámnak, ki erővel kanonokká akart tenni, kereken kimondák, hogy ők, ha választaniok kell a' kettő között, inkább ostobát mint bölcsét, inkább szótalant mint költőt vesznek-fel magok közé.

Ugyancsak költői nevemnek kelle tulajdonítanom azt is, hogy egy hivatlan poetizáló asszonyság egek! — óvjatok a' magyart a' civilizált világ' ezen ragályától; vagy adjátok inkább a' sárgaláz', 's a' pesttet fogyató cholera' vad öldökletére! — a' literatori thére magához meghívott. Boldog, ezt mondák sokan, ki illy nagy nevű asszonyság' széplelkű körében theázhatik! De engem, míg ez legújabb szomoru játékát olvasá, azon forró vitztől, mellyet theának, 's azon lágymeleg vitztől, mellyet rossz versnek neveznek, 's a' számtalan elfojtott ásitozástól gyomorgörcs kezde megszállani, 's arczom lassanként olly kimond-

hatatlan fájdalomnak és szenvedésnek lön tüköre, hogy az olvasó költőné nem magyarázhatván a' tüneményt másra, mint-hogy szomornjátéka mélyen meghatott, midőn a' játék' hőse egyik szívrázó 's öngyilkolással végző monologjánál elfehéredni látta, ömledve felkiáltott: O te rokon, te érzékeny lélek! te reád hatok, te értesz engemet! 's én érzem, érzem, mi dagasztja olly hévvel kebeled; látom képeden, minden vonásain!... Ekkor ezt susogák egymásnak a' jelenlévők „meglelte szerencsés-jét; egészen elbájolá az asszonyt; ennyi tettetés mellett bizonyosan nagy polczra fog hágni 's t. ef.“ Ha tudták volna, mennyi erőködésbe került nekem, javalat' és csodálás' szavai helyett más valamit nem eresztene-ki számon!

Minek tulajdonítsam azon bal esetet, melly erre a' concertben ért? — Belépem, 's dugva találom a' szálát. Hallanom lehetett a' musikát itt is; de az ember látni

akarja a' hangot, és mindent, a' miről
 itélni, a' mit ösmerni kíván. Így én is a'
 vállakon keresztül lesém az éneket, 's ott,
 ott elől a' második padon egy ösmeretes,
 igen ösmeretes váll, nyak, fej tűnik szemem-
 inbe, 's ehhez közeledni elszánt akaratom.
 Döfve és döfelve, tolva és tolatva 's, de csak
 lassudan, szidva és szidatva végre a' hullá-
 mokon keresztül én a' hős Leander imádott
 Herómhoz eljuték. Begyert eresztve sodor-
 tam bajuszomat, 's neszelék, hogy majd
 felé fordulva angyalarczán leshessem men-
 nyemet, 's talán egy kedvező pillantatban
 ezt sugjam fülébe ... ah, menyecskék! mint
 egy meteorkő zuhan itt a' száznyolczvan
 fontos szomszéd asszonyosság ölembe, kit a'
 hőségben ájulás fogott-el, 's engem a' leg-
 hihetetlenebb zavarba ejt. Fúttam, legyez-
 tem, fel-felállítgattam: mind hasztalan; egy
 elkeseredett pillantat vala minden, a' mit
 elrémült hölgyemre vetheték, 's vissza
 ismét, két mázsa ölemben, a' hosszú,

tömött útnak, melyet elébb olly bajjal, olly édes reménnyel nyitottam, — a' többé vissza nem jövendő! 'S voltak, kik akkor is boldognak sipegtek! „Ez“ ugymond: protectiót fog neki szerezni; ilyen eset már többet felemelt; egy nagyságos aszszonyt czepelt-ki karjában! 's tb.“

Esztendeimmal nőtt szerencsétlenségem. Egy fiatal gróf titoknokának vőn. A' váras' legszebb polgárleánya volt a' gróf' szerelme — mert vannak, kik azt hiszik: több szép leányt láttak a' polgárság mint a' felsőbb rendűek között; — de nemzetségi viszonyai a' legmélyebb titkolást parancslák. Beugrik egykor hozzám a' legelevenebb örömmel, 's „Barátom!“ ugymond „dicső hírek! felséges ujság! Tudja az ur, nekem nem szabad hölgyem előtt, vagy csak közelében is nyilván mutatkoznom; különben vége a' titoknak és nekem. Ugy de tudnom kell, mit mivel az angyal, különben megöl a' féltés, 's a' szerelem: mert én és Othello —

csak színben különbözünk. 'S ime, gondolja az ur — vis - à - vis megürül a' bérlak, négy pompás szoba; én ezt kibérlettem. Barátom, édes, oda beköltözik, feloldom az urat minden más dologtól: egyetlen kívánságom az, hogy legalább a' megszokott hivatalos órákban ablakán legyen, 's mindent látó, mindent kileső szemeit a' kedves' ajtaján és ablakán lebegtesse. — Oh kéjek' kéje látni naponként a' minden szépek' szépét! 's oh emberek, és minden titkokok' legboldogabbika, ki velem a' legszebb leányról, 's annak legkisebb mozdulatairól naponként órákig beszélhet! — Én ez által azt nyerem először, hogy a' féltés' furiái szelidebben fognak marczonglani; — másodszor azt, hogy a' váras az urat fogja a' leány szerelmesének hinni; 's harmadszor azt, hogy szabad óráimban magam fogok az ablakra jöni, 's a' kegyest legalább jelekkel, érzelmeimről tudósítani...“

Bár több oldaláról kedvezőnek láttam

ez ajánlást, az mégis, és méltán, megsérté büszkeségem, hogy semmi veszedelmest nem gyanúta bennem — egy Othello. „S aztán gróf ur“ felelék bököttén „ha valójában szerelmes találnék lenni a' leánykába?“ — Oh, adná az ég, adná a' jó isten! válaszola a' gróf szinte felsohajtván: ki ülne akkor hüvebben ablakán, míg én meg nem jövök? A' sasszemek nem látnak élesebben, mint az ur kémlelne mindent, a' mi körülé történik, 's a' legújabb, legfinomabb combinatiókat, 's felfedezéseket az ur fogná tenni! — Különben is mi lehet egy szerelmes grófocskának kedvesebb, mint ha titoknoka szerelmes és elmés? Barátom, az ur, ki már „a' Szép Literaturai Ajándékban“ is megjelent — a' legbámulandóbb édleveleket fogja írni, tele tűzzel, elmével, képzelettel, mellyek az érzelemtől csepegni, a' nagy indulattól gőzölögni fognak, 's mint megannyi remekek Rousseau' St. Preuxjét is magok után hagyják, annál

bizonyosabban, hogy levelei egyedül és épen az én szépemhez lesznek intézve. Egyébiránt hiszem, minden szép és szeretetre méltó tulajdoni mellett, sokkal egyenesb, sokkal emberségesb ember, édes barátom, hogy sem az én tudtom, hírem nélkül tenne lépéseket a' leány' elhódításában "...

Ez a' bizodalom megnyerte szívemet, 's én a' szép lakot elfoglalam. Te boldog, mondának ösmerőseim, kiket új szállásomra vezettem — ime, itt kitetszik, hogy' áll a' te erszényed, ki illy pompás szobákat fogadsz, és fizethetsz! — Ablakomhoz ültem. A' leány megjelent. Ha szép volt e? — Ah a' bájolásig! Termete könnyű, sugár; de kerek és teljes, azon rövid és egyetlen szakában a' fejlődésnek, mellyet az ezerlevelű rózsza csak reggel ér; előbb még bimbó, később már nyílt virág, a' leány és a' rózsza egyedül az átmenet ezen fénypillantatában birja együtt mind a' két időszak'

kellemét: erőt gyöngédséggel, teljet, de még fris, még bántatlan kecskekkel.

Arcza' tökéletes ovalján olly vállak felett, mellyeket csak egyszer kelle látnom, hogy örökre vampyrjok ohajtsak lenni, valami kimondhatatlan báj lebegett. Nem ez a' finom, szelíden emelkedett homlok, melly egyiránt távol áll a' semmit nem jelentő lapos, 's a' magasan kelő férfias homloktól, sem ez a' szemöldök, mellynek szelid hajlatu, tömött bársony ága valami titkos vonzással ingerel; nem e' szem, mellynek tágas iv', 's puha, szálas pillák' árnyéklatában bolygó csillagzati mintegy kényszerítik a' lelket még mélyebben hatni tükreikbe, holott a' képzelgés' és édes ábránd' tündér világa nyíladoz; nem ez az édes arcz fris baraszkszinével, sem e' száj, melly eléggé finom merő mosolyban szólani, 's eléggé tömött a' riadó csóknak elébe ömleni; nem e' hószin fogsor áticsillogva a' bibor ajkaikon, sem az állgödörke, mellynek ingó

tünékeny szélein a' többi kecsék' szemléletében elrészegült lélek andalgva tévedez; sem ez a' csinos fej könnyű lebegtében, sem végre a' holló-haj' dús gazdag ömlete, melyet úgy tetszett, a' legforróbb, legtapadóbb indulat simongtat a' homlok és arcz, a' nyak és vállakon — mind ezen kecsék különvéve nem, hanem megfoghatatlan egybeolvadások az egészbe, az a' lelki élet, melly mind ezekben mutatkozik, az a' leányiság, melly ártatlanság, vágy, és rejtező hévből alkotva a' leány' minden ereit és egész valóját átfutá: ez tetszett, ez ígézett a' bájos alakon, ez vala elrejtve szemölde' homályában, ez csillogott szemérmes-édes, makacs-ábrándos pillantatán, ez lebegett a' bársonyajkokon, ez az állnak mosolygó güdrében.

'S ezen lénynek öltem naponként hat órát általellenében, ezen valamennyi kecsék' seregét kelle naponként hat órát tekintennem, és vivnom a' keblemben támadó sze-

relem' 's a' kínos kötelesség' fogyasztó vitáját; fülöm, fáznom az indulat' hevétől, 's a' hideg meggondolás' jégsugallatától, melly az árulás, 's nemtelen hitszegés' vázával rettent; szurnom és nyomnom kebelembe a' gyilkot, azt tudva, hogy nincs ir hervasztó sebére; kínlódnom, míg ablakomon ülök, dühödnöm, mihelyt a' gróf felváltott; most minden európai spionok' szemeit kívánom, hogy lássak mindent, majd ismét obscuránsok' és absolutisták' vakságát ohajtanom, hogy semmit, még a' korszellem' haladását se lássam; a' leglágyabb édlevelkéket írnom, hogy ő küldje-el; 's ezen gondolatnak mézét „most jól írá!; ez a' kép, ez a' fordulat kivívja kebelét“ — azon méreg-vegyülettel kevernem: annál inkább fog a' gróf tetszeni; — 's ezen tenger viszály, bokor fulánk, pokol kin, örömtelen mennyország mellett még irigykedéseket hallanom barátimtól, kik szüntelen faggattak és nevettek, enyelegtek és

dörögtek: Te szerencse' fia! boldogság' szü-
löttje! micsoda szép, pompás lakásod van
neked! — ez a' kinzó terem! — Vis-à-vis-d
a' legédesebb leány! — tantalus-kín, míg
grófom fel nem vált! — Időd elég fél hete-
ket ablaknál töltened! — bár szökhetném!
de tisztemben vagyok! — 'S micsoda bájos
hölgy az a' te vis-à-vis-d! Itt előszámlálák
a' leány' kecsseit izról izre, fokról fokra;
's tudj' isten, honnan szedék a' kifejezést,
— hanemha a' lelkesedés maga már poesis,
— olly hévvel, olly elevenen, és fenség-
gel, hogy magamon kívül tűzemben végre
felkiálték: szünjetek-meg, kérlek az egekre;
vagy kénytelen leszek kiüzni mindnyájato-
kat pompás teremimből. „Oh, oh; félté-
kény is vagy, mint minden szerelmes!“ —
mondának erre — „de légy, nem vesszük
rosz neven, mert szép, valóban szép a'
leány. Azonban te túl mégy a' józan ha-
táron, 's szünet-szüntelen az ablakon fi-
gyelsz. — Héj fiu! okos vagy te; mi kön-

nyen meglopná valaki szép kertedet! ne hagyd, ne eressz senkit tilosodhoz!“ holtott én csak más helyett ülék, csak éhes sárkánya valék a’ Hesperidák’ arany almáinak! — —

Ugy látszik, a’ gróf arra volt teremtve, hogy engem a’ legboldogabbnak tetsző boldogtalanná tegyen. Szenvedélyesen, mint mindent a’ mihez fogott, üzé a’ játékot is. De nem azért, a’ miért Cavalierjaink rendszerint a’ játékot üzik, — mivel t. i. ez az, a’ mihez leginkább értenek — hanem elevenségből, hogy szüntelen hatalmas indulatokkal vivjanak. Látta azonban a’ gróf azon mélységet is, mellynek felette lebegett, ’s úgy vélte magát a’ leszakadástól megóvni, hogy átadá nekem készpénzbeli vagyonának egy részét, olly meghagyással, hogy mihelyest kívánni fogja, ismét kézhez adjam. Természetes, és talán megbocsátható hiuság vala tőlem: ezen depositumnak egy részét szüntelen magammal

hordanom; 's így történt, hogy apró fizetéseim' alkalmával mindég szépen tömött erszényt vontam elé, 's ennél fogva barátim és ösmerőseim felette gazdagnak hittek; holott sokszor, ha az idegen jószágot elveszem, nem maradt volna több sajátom, mint valamelly hajdani szépségnek kecséi, midőn már levetkezett, vagy' némelly nagy ur' érdeme, ha rangját 's titulusait leveszük. „A' boldog!“ ezt sugdosák egymásnak „ő kényén élhet; tömött erszénye, olly hízott mint B... serteáros uram, ki magának cardinális praerogativákat vett nem rég, neki minden örömekhez tár kaput nyit, 's ő dőzsöl, a' hol mi koplalunk.“ 'S midőn én a' legfejtörőbb számolásokon, a' legraszababb ételszedéseken menék keresztül, hogy az illőn, lehetőn tul ne költsek: „Be boldog vagy te“ szólának „hogy semmi hajlandóságod nincs a' tékozlásra.“ Megdicsérték azért, hogy a' más' pénztárát meg nem lopám; magasztaltak azért, hogy többet

nem adtam-ki, mint vagyonom. — „Pénzes barátunk!” így szólítának-meg egykor a’ mi pesti szíves és pompás báljaink’ egyikében legjobb barátaim „mi neked, temérdek kincseid mellett, egykét palacz champagne-nak az ára? Ne légy fukar. Az öröm’ és barátság’ nevében nyiss erszényt!” Ha megkap az ördög hajadnak csak egy szálán, övé vagy örökre, mond Lessing, ’s én boldogtalan így jártam. A’ magam pénze már el volt költve: de mintha huzták volna kezem’ a’ táska felé, mellyben a’ grófét hordozám. Hiszen a’ hét’ végén fizetésed’ kapod, suttogá valaki, mint Maxhoz Samiel, vagy Sámuel a’ zsidó valamelly úrfihoz, kit uzsorás kölcsönre ösztönöz; ’s légy nemes, bőkezű! gondolám pöffedve, mint valami gazdag szabó, ’s már fontolni kezdettem a’ dolgot: de im’ barátim már hivatták a’ szolgát, ’s nevemben a’ hat palacz champagneit fel is hozatták. Pattogtak a’ dugók; mintegy neheztelve elébbi rabságán buzogott a’

nemes francia nedv, 's barátim éltettek engemet, éltették csillagzatom' 's a' bájos vis-à-vis-t; míg én remegve mint Macbeth, az ajtót lesém; mint Hugó Müllnernél suttogám magamnak „ha jőne most, — jőne ez órában!” — Rettenetes; gondolám magamban, és szepegtem mint a' gyermek, kit kísértetekkel ijesztenek — ha most éjfél volna — lépne-be hozzátok a' gróf, 's pénzét kíván . . . 's ím a' gróf belépett. Nem hittem: de úgy volt. Velőmbé szökellett minden vérem; ettől, 's az italtól hevűlve különben is izgó képzeletem lángra kapott: a' gróf kívánta pénzét, — az inas is; a' gróf elakara csapni, — az inas befogni; a' gróf szememre hányá, hogy neki hálával tartozván, lopással fizetek: a' szolga szidott, hogy neki hat palacz' árával tartozom, 's éppen nem fizetek; . . . fültem, fáztam, ájultam. Ekkor közeledék a' gróf székemhez, 's fejét fülemhez lehajtá. Kétségbe esve kérdém, de olly bágyadtan

és elfojtva, hogy lehetetlen volt megértenie: „Tehát — akasztófán — kell meglakolnom?” — ’S ő, menny az ábrázatján, fülembé sugá, hogy most imádott hölgyével, egy bájos órát tölte; ’s vévén a’ poharat felém fordúla: „A’ szép vis-a-vis-ke!” úgymond, és ivott, ’s nekem is innom kellett: innom egészségeért annak, kiért éltem fagyott, innom azért, mivel mást boldogított, ’s még olly borból, saját boromból, mellyért képzetemben tömlöczbe vezettek. És még is, mihelyest a’ gróf eltávozott, nyakamba borultak jó kedvű barátim „Fattyu!” rebegék őszinte nyájassággal „te a’ szerencsét nemes-birtoki zálogban tartod, mellyből többé semmi igaz lelkü prókátor ki nem ver! Mint játszik veled a’ gróf, mint sugdos! és még szeretődnek egészségeért iszik!...” Engem a’ forróság és hideg most is gyötör.

De felfogadtam azt szentül akkoron, hogy ezentul minden illy nemü viszályt

bizonnyal elkerülök, 's a' grófi tallérok iránt a' non-interventio' principiumát sért-hetetlenül megtartom. De im, két héttel ez után szörnyü lyukat ütök a' billardon. Elő kelle vonnom himes pénztartómat. Boldog, így szólának azok, kik a' nyugton heverő grófi czédulákat megsejték; boldog, ki illy tetemes kárt meg sem érez. De én elláttam, hogy ez a' csekély kár engem egész nyáron posztó ruhában fog járattani, mert azt, a' mi nagy takarékosan nyári öltőre volt szánva, az átkozott billard-lyuk elnyelé. — Elláttam, mint fogok a' közel juniusi napokban izzadni, érzettem előre a' nap' forró hevét, lihegtem, mint a' tikkadt Arab homokos pusztáin — 's én a' félégett, félsült, a' világtalan világnak boldog valék.

Alig kezdém ezen balesetet valamennyire feledni, megszólít egyike leghívebb barátainak: adnék neki — feleslegemből! — kétszáz forintot kölcsön, nyolcz hét mulva minden bizonnyal lefizeti. „Boldog vagy,”

így szólt, „ki megszorult bárataidon, mint angyal az egekből, segíthetsz.“ Nem adtam. Nem lehetett adnom; mert magaméból nem telt, a' gróféhoz pedig nem nyultam volna a' világért. De mikép adjam azt neki tudtára, hogy a' pénz, mellyet nálam láta, nem enyém, hanem a' grófé, ki azt nekem ebből 's ebből az okból átadta? Nem; ezt kifecsegnem a' legilletlenebb, legkémeletlenebb csacsukaság volt volna. Tünnöm kelle tehát kifakadásait. „Illyenek a' gazdagok“ ugymond neheztelve „az ércz megkeményíti szíveiket. Vakká tett téged aranyaid' fénye; nem tudod, nem látod, mi nehéz el lenni nála nélkül, mert magad bőven bírod. Legyen; nem irigylem sorso-dat. Kipótolhatja e aranyod azt, a' mit belsőd', lelked' becsében vesztettél? Te szegény, szegény gazdag! — “ Így kelle pirongatást hallanom, mivel nem adék kölcsönt: hoított magam is elindultam már, 's nem egyszer, kérni kölcsönt.

Végre mosolyogni látszott jó szerencsém. Casinónk' báljaiban — 's a' mi casinónk ebben és egyébben is az európai legjobb casinók' egyike — láttam a' bárónét, legszebb, leghiresebb asszonyát várasunknak mind kecssei, mind ura' féltékeny dühe, mind végre szerelmes történetecskéi miatt, melly utóbbiak a' legszenvedélyesebb szivnek valónak tanúi. Láttam őt, később csak őt, 's szemeim mintegy az ő kisded képrajzá-
nak lettenek rámái: 's úgy hittem, észre vette a' szörnyű behatást, mellyet én szenvedék; szemeit nyájas-mosolygva nyugtatván felettem. Eljövék minden bál' estvéjén, 's úgy látszott nekem, mintha az éj panaszt tett volna az isteneknél, hogy őt a' nappal dicső napfényével jóval megelőzi, 's ekkor az istenek szebb csillagot adának neki, őt, a' bájkecsű bárónét. — Néhányszor nyomozó pillantatot nyugtata felettem, és ismét nyájasan elvonult. Higyem e? de kétségkívül figyelmezett reám. — Nem hittem

szemeimnek; mert hiszen — ő és én! De miért mulatott tehát szép szeme felettem? Ő, a' báróné! utána az imádók' serege, mint Jeanne d'Arc után a' francz tábor, 's én volnék e még is a' szív imádottja? — De miért, miért különben e' nyájasság? — 'S jó grófom és beszéli, hogy a' báróné szólott neki felőlem, tudakozódott, 's azt hitte, hogy nekem ügyes, megbízható embernek kell lennem, minthogy ő, a' gróf, engem mindenütt megkülönböztet; 's a' grófit faggatá, hogy neki ugymond, hallgatékony titoknokra lehet is szüksége, ki annyi szerelmi titkait zárva tartsa; és több efféle. A' gróf azt felelte, hogy ő ugyan csak egyért sohajt, ki előtt még nem mer nyilatkozni — itt egy jelentő pillantatot vetett a' szép nőre — de ezt nem illetvén is, mindenkor igaz marad, hogy a' báróné' jó hiedelmét felőlem teljesen megérdemlem... Csak nem kifakadtam örömemben! **s z e r e t:** ez olly világos lőn itt előtttem, mint

a' napfény. Szól felőlem, kérdezősködik, akarja tudni, ha bennem b i z h a t n i e? 's — oh; én láttam, miért faggatá a' grófot szerelmes kalandjaival: azt akará tudni, h a l l g a t é k o n y vagyok e. 'S aztán — nem voltak e nekem is kalandjaim? nem mondotta e borbélyom a' minap, hogy az én bajuszom egyik a' váras' legszebb bajúszai közül? nem e a' vargám, midőn a' mult héten kifizettem, hogy lábam picziny? 's egy csinos tiroliné nem adta ide harminczkét garasos keztyűjét egy talléron, csak azért, mert olly szép legény veszi? Szeretett: azt nem leheté többé kétlenem. — Az utolsó bál-éj következett. Már remegni kezdék, hogy a' jövő télíg nem is fogom látni, — mert van egy ismerősöm, a' ki szüntelen gróf és báró hajadonokba szerelmes, kiket ő hushagyó keddtől a' jövő vizkeresztig nem lát, 's így épen akkor szakasztja félbe kalandjait, midőn érdeklőkke kezdenek válni — 's ezer módon hánytattam

eszemet, miként mehetnék látogatására. Mint don Basilio, vagy mint zsidó akartam bejutni: mert láttam, hogy ezen két neme az embernek minden nagy háznál járatos... de most közeledett a' mennyei; szemeim, mellyekben a' szerelem és bú, mint ama' testvérek tűz - kemenczében, szüntelen együtt feküttek, követék őt az ajtóig; 's itt a' kegyes visszatekint: egy éles, sebes szemvágás felém, 's a' pillak' hirtelen le-rezzenése — ez kacsintás! ez a' legnyilvánb, legigazabb kacsintás. Elszédültem. Ábrándozások között tértem-meg lakomba, 's a' mi még hátra volt az éjből 's szürkületből, ébren-álmodozásokban töltöttem-el. Reggel kopogatnak, 's egy leányka jó felém, kezében egy rózsaszín levelke. „A' bárónétól,“ ugymond, és eltűnik. „Estve tizen egy órákor, ** utsza, ** ház.“ A' levelkét 's benne az egész mennyet szívemhez szorítám. Napomat kéjes várakozás, 's készülétek tölték. Öltözöm — százszor

félbeszakasztva öröimtől, képzelgésimtől, válogatásimtól — reggeltől estig tartott: ellenben, a' mint most végig tekinték magamon a' tükör előtt — megvoltam elégedve. Melly türhetetlenség fogott-el, ölembe zárni már a' világ' legédesb asszonyát, 's adni és venni tőle az örömet, mellynek pusztá képzelte már részeggé tett. Végre ütött az óra, 's én a' **kapuban számláltam ütéseit. Valaki illette karomat. A' levélhozó volt, 's inte, hogy kövessem. Egy sötét folyosó — 's egy kis ajtócska, és — magam valék. Láb' hegyén állottam. Az ajtó megnyílik, 's belép a' báróné tartózkodva, zavarodottan — de nekem láng-gyújtó kecsékkel. — „A' lépés úgy mond: mellyre kényszeríttetem.. ne vonja-meg tőlem az ur tiszteletét.. Tiszteletem? kiálték. Oh dicső, mennyei szépség, ki vonná-meg tőled tiszteletét? A' szerelem szent, 's kivívja az eget; érzék magok a' mennyeiek hatalmát! „Reménylem, az ur meg fog felelni azon

bizodalomnak ... “ Meg, oh meg, te kedves, imádott, szép lélek! Én szeretlek, szeretlek... „Mit? “ rebegé az asszony, 's óriás karokkal dobott-el magától „megbolondult az ur, vagy épen? ... Egek, még azt hiszi, hogy én őt szeretem! Hallatlan gyalázat! — Tudja meg, kedves secretarius ur, ezzel a' levélszín arczával, én az urat józan bizodalmas embernek tartottam. Az ur' testvére auditor az olaszországban fekvő ** huszár ezerednél. Egyik Tiszte ezen ezerednek jóval ezelőtt, t. i. még leánykoromban imádott engemet, 's képrajzom, és néhány leveleim birtokába jöttek, mellyek most, az ő halálával, az auditor' kezébe jutottak. Átlátja az ur, melly fontos, sőt szükséges reám nézve, hogy ezen levelek sértetlenül kezemhez jussanak. Az ur' testvére mindent tehet a' dologban; 's én a' gróf' ajánlása után az urat akarám megkérni. — Szégyenlje magát az ur így büntetni meg engem bizodalmamért; szégyenlje az

ur maga önhittségét, 's álmodozásait oly kecsokról, mellyek az urban, édes secretárius ur, épen meg nincsenek.“ Meg nincsenek! szólék hűledezve, 's leirhatatlan állapotban elhagytam a' szobát. Boldogság.. levélszín.. tiroliné.. ezek forogtak elkábult agyamban, mig utczára értem, 's csak akkor jövék egészen magamhoz, midőn két durva kocsis, kiket hihetőleg a' báró állítá résemre, nyakon fogtak, 's izmos ökleikkel a' legkékebb nefelegtseket csapkodák hátamra. Le valék verve. Harmad napig nem mentem - ki a' szobából. 'S kit hoz előmbe ekkor gunyoló szerencsém? — Ör vend ő barátimat. Egyik közülök megsejté bementem', 's nem ismét kijöttöm' a' bárónétól, 's elűtek faggatásaikkal. Fiu, te a' sátánnal vagy szövetkezésben — ezt mondák — hiszen illy szerencsés halandót nem ösmer a' világ! Várasunk' legszebb asszonyától kapni boldog órát! — „Egek, még azt hiszi, hogy én őt szeretem.. Men-

jen, szégyenlje magát az ur.“ — Melly, jól illik ez a' bágyadó sáppadtság arczodon, bizonyos tanúja annak: mi nehezen váltál-ki a' téged ölelő karok közül! „A' k o c s i s o k' karjai közül nehezen váltam - ki, az igaz; vállam 's keresztcsontom még ma is fáj bele.

Ezek az én korábbi viszontagságaim. Úgy látszik átmentem a' boldogságnak tetsző boldogtalanságok' teljes során. De mind ezek csekélységek voltak. Most, most tudom én mi az: boldognak látszani a' világ előtt, 's ben a' szivben minden furiák-tól gyötörtetni. Olvasóim ezen megütköz-nek? kételkednek talán, 's azt vélik: én nagyítok? dicsekszem? — Nem uraim! e g y s z ó t csak füleikbe, 's fejtve van a' titok. „Szép feleséget vettem.“

P. M.

É D E S K Í N.

„Ne, ne! elől az álom; hagyj alunni!“
 Mond, félig - alva már, az édes lyányka;
 'S reám borúl, 's elszunnyad karjaimban.

Én engedek, 's a' kedves terhet össze-
 Füzött karokkal tartom átszorítva,
 'S számlálom szíve' minden döbbenését.

De végre virrad. Hah, egy mély fohász, és
 Utána csók, egy néma! — kínjaimnak
 Felhozzák végét és a' várt jutalmat.

KAZINCZY.

BÁNFY, KEDVESÉHEZ.

Töredék egy nagyobb költeményből.

Búsan leng reám az est' fuvalma,
 Mintha mély 's örök szenderbe dalna,
 Elborítva létem' hajnalát.
 Fergeteg' morajja zúg szivemben,
 Boldogságom' éje messze lebben;
 Kéjbe néz szemem, de sírba lát.

Lyányka, lyányka, életem' halála!
 Boldogságra szúm nálad találá
 'S boldogságom kínban eltemet.
 Üdvezít szemednek pillanatja,
 Szózatod lelkem' veszélynek adja
 'S tengerbajjal dúlja keblemet.

Édes lányka, én majd messze szállok,
 A' dicsért 's az istenért csatázok,
 Búmat fogja szólni gyászruháim.
 Hol Libánon' régi bércei kelnek
 Harczba öntöm kínait szívemnek,
 Harcz eloltja lángjait talán.

Majd ha elviharzott már felettem,
 Égi lány, kit holtomig szerettem,
 Öntséd bús siromra könnyedet.
 Vészek dúltak éltem' reggelére
 Még koromra férfi-nyár nem ére,
 'S téllé fagy keblemben a' kelet.

Háborúmban van minden reményem,
 Ott talán a' sirborút elérem
 'S mint jegyest ölel-meg a' halál.
 Harczolok párducsonál párduczabban,
 Míg az óhajtott, de messze honban
 Vég nyugvást a' lélek nem talál.

Hő szerelmem lesz vezér csatámon;
 Míg az élet' vészeit lejáróm
 Hűn imádom mindég képedet.
 'S majd ha elviharzott már felettem,
 Égi lyány, kit holtomig szerettem
 Öntsed bús siromra könnyedet.

GAAL.

TŰZ ÉS VÍZ.

Egy tűz van csak erős és egy víz' árja hatalmas,
 Melly sziveket gyujt, melly szivbeli lángokat
 olt;
 Mindkettőt szemeidbe, o néMBER, az istenek
 adták:

Mennyei szikra amaz, mennyei harmat emez.

VÖRÖSMARTY.

N É P D A L.

Suhog a' szél, remeg a' fa,
 Juhászlegény ül alatta,
 Rojtos hímes gyolcs ruhája,
 Bús panaszt nyög furulyája.

Néz - fel, alá 's minden felé
 De Erzsi csak nem jön elé,
 Nem hoz rózsát kalapjára,
 Forró csókot ajakára.

Három napig vár hiába,
 Szegény majd elvész bújába.
 „Erzsi, hozzám hűséged nagy,
 Tudom jönnél, de beteg vagy.“

Jó juhász, be csalatkozol,
 Ha leány - hűségben bízol.
 Erzsi tegnap korán reggel
 A' huszárok után ment - el.

P A N A S Z.

Négy hétig éltem egykor
 Kényemre, boldogúl;
 Egy hív leányt szerettem,
 Utána könnyem hull.

Szó, nyelv nem festené-le
 Mi bájon estem át;
 Mint hajnalt nyílvá láttam
 Szebb vágyaim' honát.

Való lett álmaimból,
 Mellemhez nyomtam én.
 Hőn bízva, hogy megálland
 Minden vihar' dühén.

De ah, az ember! — Embert
 Nem hágy örvendeni.
 Irigyek támadának
 Egem' ledönteni.

Közünkbe vágott a' vad
 Fondorlók' serege;
 Az ángy, a' néne 's bátya
 Pörölt, sírt, dörmöge.

Mit tón az árva lyányka?
 Félt, küzde, reszketett;
 Elhagyta szép vidékem',
 'S el — ah el! — engemet.

B. PALOCSAY TIVADOR.

E M L É K Ü L.

Ha létem' eltiporja a' halál,
 Emlékezzel reá, te kedves!
 Hü szívemtől szeretve mint valál;
 'S ha enged sírban is szeretni a' halál,
 'S a' szív még ott is érez és lobog,
 Elhúnyt hived téged, te kedves!
 Hamvában is szeretni fog. ||

SZÉPLAKI.

VITÉZ' BUCSÚDALA.

Isten hozzád, o falu,
 Csendes békehely!
 Tombol a' mén, zúg a' had;
 Nékem menni kell.

Búsan lépeget fakóm
 'S vissza-visszanéz.
 Száz ablakból int felém
 Száz leányi kéz.

Hófejéren lengedez
 A' végbúcsu-jel,
 „Légy szerencsés, szép vitéz!“
 Száz hang idvezel;

Keblem csendes és nyugott
 Százak' könnyein:
 Ah de egy pár kék szemet
 Sírní látnom kín!

D R É G E L.

Fellegi bérczeiden, o Drégel' vára, kereslek:

Merre valál? tornyod honnan emelte fejét?

Szondi hol állt? repedő kebelén hol csorga-le
vére?

Nyughelye' hantjai közt hol nyög az est-
veli szél?

Pusztá vagy, o kiomolt vér' szent helye! néma
homály leng

Vad bokor' árnyaiban szirteid' orma felett.

Ah de romod' tetején az örök hír' égi virága

Csillagi fényében századok óta virúl.

KÖLCSEY.

SIMPLONI ÚT.

1830.

W A L L I S.

Jó szerencse kísérjen, uram, további útadon! monda szíves hangon kalaúzom, midőn a' martinachi vendégháznál megérkezvén, öszvéremről leszálltam. A' völgyek felett kékellő homály kezde borongani, 's halavány tündökletben csillogtak tetői azon magos hegyláncznak, melly Sabaudia és Wallis között emeli-fel örök hóval fedett ormait. Lejöttömben a' Szent-Bernátról, mellynek mívelt lelkű 's vendégszerető szerzeteseinél töltém az utolsó éjjelt, sokat gyalogoltam, 's az a' marengói *) lovaglás,

*) Marengónak nevez a' föld' népe egy tágas, szikladarabokkal eltöltött völgyet azon orom alatt, mellyen a' hospitium áll, 's közelében azon pont-

a' minden darabos utak' legalkalmatlanbikán annyira kifárasztta, hogy nyugalomnál egyebet nem ohajték 's ezt annál inkább, mert ezen jó indulatu uti társamtól elválván, ismét egyedül 's minden ismerős nélkül maradtam. Tudnillik a' haagi kereskedő, rotterdami professor 's gröningi doctor, kikkel a' Montblanc' környékeit jártam-be, St. Mauricen keresztül visszatértek a' genfi tó' tündér partjai felé, mellyeknek emléke örök bájban áll lelkem előtt. Egy hetet tölték csak velök; de a' hazán kívül, a' vándorpályán mohón ragadja-meg a' szív, mit a' perczenet ajánl, 's így kevés nap elég hosszú összeszőni a' legtávolabb földek' fiait, a' legellenkezőbb indulatu lelkeket, csak néhány húrjai zengjenek-összeelméjüknek. Az én hollandusaim sokat egyébként nézének mint én, sőt némelly

nak, hol Napoleont rémületes bukástól kalaúza menté-meg, midőn a' respublika' seregeit a' Szent-Bernáton átvitte.

pontokban épen ellenkezőt vitatának; de előttünk más volt a' fő dolog. Mí mindnyájan az istennek ezen szép világát indulánk bejárni, e' pályán ohajtásaink, céljaink egyek voltak 's elválásunk régi, igen meleg barátok' elválásához hasonlított.

Feltételem volt, más nap az olasz gyorszekéren Milánnak venni utamat, hova váltó 's egyéb leveleim — mellyek közt igen kedvesek, igen drágák — voltak útasítva. Szomoruságomra izeni a' postames-ter, hogy a' szekérre, melly a' Simplonon viszen - által, egy napig várakoznom 'kell. Azóta hogy Schweizba beléptem, a' természet' tisztelésében magam' senkitől fel nem hagytam haladtatni. Éltem annak borzasztó 's felséges, mosolygó's elandalító szépségeit: de itt kénytelenség láncozott - le, 's így a' Rhone' ezen gyönyörű völgysege nem vont annyira, mint vont volna egy kevesebbé szép, mellyen szabad akarat és önkény vezet - keresztül. Éjenten hozzá szövetkez-

tek gyötrelmeimhez azon kínzó kis szűnyog'
 fulánkjai, melyet Martigny' lakója cou-
 sinnek hív — célzással-e vagy másunnan?
 nem tudom — 's minden philosophiámra
 szorúltam, hogy a' hajnalt legalább be-
 győzzem várni. Végre az is feltűnt a' leg-
 hosszabb éjre, melyet valaha álomtalanul
 kihúztam; 's én a' Lyon alá siető folyó'
 hús mentét követve, egy schweizi mérföld-
 nyire elgyalogoltam a' st. maurici uton,
 hol a' Trient vadul rohan-ki sziklakebelé-
 ből 's a' rút nevű Pissevache iszonyu fenn-
 ségről ontja vizeit. A' nap magosan állott
 és sugarai a' szivárvány' színeivel ragyog-
 lának az omló hullámok' kristályain. Le-
 heveredtem a' felséges tűnemény' nézellése
 közt az áldott egű föld' buján zöldelő sző-
 nyegén, míg a' közalgő déli hév, mellyel
 a' nap e' déli tartományban a' havasok'
 ellenére is süti a' vándort, hontérésre inte.
 Itt ismét egy, az éjnél még hosszabb dél-
 estet 's új éjt unalom, fél álom 's naplóm'

írása között töltöttem. Néha kipillantgaték
 zsalúm' nyílásain az útra, melly fejr ga-
 land gyanánt nyult-el ablakom előtt, míg
 a' távol' homálya nem borítá-el; 's melly
 akkor egyetlen iránya volt óhajításaimnak.
 Nem kelet felé vezet-e? 's így közelebb 's
 mind közelebb minden nyomon vágyaim'
 határa — hazám felé? Nyugtalan vártam
 azon nagy és merész, büszke és példátlan
 munka' látását is, mellyel napnyugat' Cae-
 sara, havasok 's örvények, szirtek 's
 rohanó árák által elválasztott két birodal-
 márt kapcsolta-össze. Tudnillik francia 's
 olasz ország között Sabaudia és Wallis
 területnek-el felhőkbe burkolt tetőikkel; 's a'
 Sz. Gothárd 's az óvilág' hegyei' fejdeme
 a' Mont-blanc között a' Simplon áll őrt,
 mellynek havát a' juliusi nap sem olvasztja-
 le. De a' természet egy rést hagyta rajta
 kelet felé 's felejté, hogy ezredeket után egy
 férfit szülend, ki előtt a' hegyek lapúlni
 's az örvények összeveszvecsukódni fognak. Én

Róma' útjait nem láttam, de hiszem, a' hét hegy' imperatorai a' Szajna' megdöntött urától álmélkodásokat meg nem tagadnák.

Kocsinkban egy francia tiszt üle, egy spanyol születésű, de angol férjétől Thompson nevet viselő asszony, egy angol utazó, mert egyébnek nem nevezhetem, 's két más férfi, kiknek a' conductor is csak nevöket tudta. Eleinte az uti társak mély csendben ültek egymás mellett, mint szokás, mikor egészen ismeretlenek kerülnek-össze, 's valamelly köz érdekű történet nem oldozza-fel a' nyelveket. Első, ki a' hallgatást félbe törte, a' fiatal özvegy volt, ki mindjárt a' legelső lóváltáskor a' postahelyeket tudaklá Milánig; a' francia tiszt, nyavalyássága mellett is eleven 's vidám ember, azokat legott elmondá, 's a' nagy nemű utat, mellyet ő jól ismert, magasztalni kezdé, galeriái' *) számát, hidai' ma-

*) Ezen nevezet alatt e' helyt, hegyeken boltozatosan áttört utak értetnek. Illyen a' Simplonon 6 van.

gosságát elmondogatni, vidékeit rajzolni — de a' Mistriss vagy inkább Señora, kit fél-szigetén kívül semmi nem érdekelt, a' sim-ploni úttal nem gondolt csak Milánnal, 's számlálgatta, mikor lehet Genuában, hogy ott minél előbb egy nápolyi hajóra ülhes-sen. Itt az angol is hallatá szavát. Ő mind ezeket tudta, sőt azon utat maga is tette már; de Fiorenzát, az új világ' ezen Athe-néjét nem látván-meg, csupán azért hagyta-el ismét hazáját, noha csak kevés idővel ez előtt vette-el Londonnak egyik legszebb leányát. A' franczia egy scribei vaudeville-ből dunnogott-el fogai közt egy dalocskát; a' bogár szemű viscaiai asszony pedig meg nem fogható, mint lehet új hölgyétől, né-hány faragott kő vagy befestett vászon miatt, annyi mérföldre távozni; az utazó csak mosolygott és hallgatott a' más két néma személlyel 's velem együtt. Én nem akartam magamban hirtelenkedni az ité-lettel, 's azt utóbb szerettem, mikor a'

britt nekem mind a' három hollandust ki-
pótlotta. A' kocsiban ismét csendesség lett.

Utunk keletéjszak felé magas hegyek
között, mellyeknek virító oldalai felett
kopár tetők 's havas csúcsok emelkedének,
egy szoros, itt ott táguló termékeny völ-
gyön, Riddig (Riddes) mindenütt a' sötét-
kék vizű Rhone' bal partja' hosszában vo-
nult; azon túl a' szép folyón általkeltünk
's most azt jobbra hagyók. A' tér ismét tá-
gula előttünk, 's a' mind inkább sűrűsödő
fák' tenyészte legalább sejteni hagyá vala
egy város' közellétét, ha szemeinket egy-
szerre egy rendes tekintet nem lepte volna
meg. S i o n, a' kis respublika' széke, fejte-
kezett-ki a' távolságból a' maga három várá-
val, mellyek mindannyi, a' városból conus-
képen felemelkedő, ormon állanak. Nagy
neműnek a' látványt mondani nem lehet,
de ritkának igen is, 's ezért a' szem örö-
mest mulat rajta. Az ebéd már várta a'
postakocsit, mindazáltal én az egyik vár-

dombra futék, a' városkát, melly hármaskoronázott ormát mindenünne körülövedzi, szemlélni a' maga sok templomaival 's szent embereknek szánt tömlöczeivel. De az élet ezekben ma nem olly sanyaru többé, mint volt a' hajdanban. A' főtemplom' ajtaja mellett egy a' falba ragasztott kő Octavianus Augustusról emlékezik. Illyenek Helvetiában nem ritkák; alig van vidéke — annak éjszakkeleti részét, mellyet nem ismerek, talán kivévén — hol az az örök nevű nemzet nyomait ne hagyta volna vissza.

Az Augustus' 2kán vala, midőn Martigny-t elhagyók. Reggelim mellett ültem magam az ebédlőben, midőn egy csínosan öltözött férfi, ki épen akkor érkezett Lyonból, belépe, 's rövid köszöntés után beszélé, hogy ott hiteles kútforrásból tudta meg, hogy Párizs fellázadt a' nemzeti törvény' megszegői ellen, hogy a' város csatahellyé vált, X. Károly' trónja veszedelemben lebeg; 's hogy az angoulémi her-

czegné ki úton volt Párizs felé, a' bús hírek'
 hallatára, hirtelen visszatért Lyonba. Hogy
 ilyenek történtek, nem álmélkodtam, mert
 soká tanúja voltam azoknak, miket egy
 megfoghatatlan ámulattól elvakított párt
 teve, 's tanúja azon szellemnek, mellyet
 tettei által a' nemzetben nevelte: de azon
 pártnak olly hirtelen bukása lepett-meg.
 Mint tisztelheté az a' nemzet' erejét olly
 kevéssé, hogy védelmére minden előkészü-
 letet elmulasztá? — Felmenvén a' ven-
 dégházba, hol uti társaim már a' cseme-
 géknél voltak, eléjük tártam ujságaimat,
 mellyek minden jelenlevők előtt tökéletes
 újságok voltak 's annyi beszédre adának
 alkalmat, hogy én az alatt ebédemet a'
 legnagyobb kénnyel költhettem-el, míg a'
 conductor' harmadszori sürgetésére a' tár-
 sak végre felkeltek. Egy volt a' sioniak
 közt, kinek a' dolog épen nem tetszett.
 Ha a' liberalis párt francia országban
 győz — monda —, demokratiai republi-

cánkban oda a' nyugalom ; az alföld *) szikrát fog 's a' kormányt veszedelem várja. A' másik attól félt, hogy, ha zavarok lesznek, az al- és felföld' régi gyűlölsége újra fellobban ; a' harmadik ohajtotta, ne adott volna a' wallisi conseil d'état méltó okot sokféle panaszra. Mí tüzes vitában hagytuk - el a' kisdud kört, melly csak három személyből állott, de mind annyi pártokat látszott képezni. A' franczia tiszt sajnálta, hogy azon hírekkel feldúltam a' jó emberek' nyugalomát, mellyeket ő tökéletesen hamisaknak akara hinni.

*) A' wallisiak' földje Schweiz' szövetséges respublikájának egyike 's annak legdéliebb része. A' Rhone' vize a' Szent Gothard' nyugoti oldalából ered, Martignyig a' legkiesebb völgyön foly-keresztül 's itt egyenes szegletet formálván éjszaknyugotnak fordul 's a' genevai tón által franczia országba megyen. A' wallisi föld' délnyugoti része a l - az éjszakkeleti pedig f e l f ö l d n e k neveztetik ; emezt németek, azt francziák lakják, 's a' két nemzet örök gyűlölségben él egymással.

Folytatván utunkat, azt kelle látnunk, mint kezdi a' Rhone némelly helyeken rongálni az utat, mellyet mindenki használ, de fentartani senki nem akar. Louechenél (Luess) beteges tisztünk elmaradt; czélja útjának az éjszak felé gyönyörűen fekvő fürdő lévén. Elmaradt a' két néma is, 's így megfogyván a' kisded társaság, éjfél felé érkezénk-meg *Briegben*, mellyet kevés órai pihenés után, még hajnal előtt elhagyánk.

Ezen pontnál kezdve, a' vidék' characterere felette elváltozik. A' simploni út, melly eddig a' Rhone' folyását követte, itt ezen folyamot 's a' Schweiz' egyik legbübb virulmányát elhagyván, mindjárt a' városka' küszöbein kívül fel a' Simplon felé veszi kanyarodását. Völgyet itt a' szem többé nem lát, csak hegyeket és örvényeket, mellyekbe, ezer legördült szikladarabba ütődvén, hangos zajjal rohannak-le a' jegesek' (glacier) soha nem apadó vizei. Az út, illy meredek hegyek' oldalába vág-

va, azokat övként járja - körül; 's ennek mindenkori irányához képest Brieg hol elbúvók tekinteteink elől, hol ismét megjelent. A' nap, melly sugarait egy időtől a' havasok' legmagasb csúcsaira lövellé, lassanként a' völgybe is lehata. Mint bölcsejében az alvó csecsemő, fekvék mély völgyi ágyában a' kisded város csendesen 's mintegy elrejtve a' világ elől; de palával fedett házai és sok tornyai csillogva villanták-viszsa a' köszöntő sugárokat. Minden új megjelenésekor álláspontunkhoz képest nevekedt mélysége és távolsága, míg többé nem látszott. E' rideg sivatagban el lehetne feledni, hogy a' világ' ezen szuga embert látott, ha ez lelke' erejének olly óriási nyomait nem hagyta volna. Itt szikla szegezé magát az iparkodó ellen: az ledöntetett a' riadó mélységbe; amott az örvényt csak a' len zuhogó ár' hangjaihoz mérjük: felette merész ívű hidak terjesztik-el lábaikat 's hegyet hegygel kapcsolnak-össze, mellyek

örökre el látszanak szakasztva lenni egymástól; a' halandó szédelegve nem meri pillanatait lesüllyeszteni a' fenékig; itt ismét a' szirtek' meredek oldala mosolyogta az emberi erőt: azoknak keble keresztülfúratott, 's ím a' pálya biztosan átvezet rajta; másutt végre a' hógörgeteg fenyegette veszélyeivel az útast: az boltok alatt halad, 's a' görgeteget kár nélkül hallja feje felett lezuhanni. Helyről helyre tanyák fogadják-be a' vándort, mellyek a' r é f u g e nevet méltán viselik. Tudnillik midőn Napoleon ezt az utat készítteté, ezen házacskák ideigleni lakhelyei voltak a' munkásoknak; most menedékei a' kedvetlen időjárástól meglepett vándornak. Állnak azok többnyire csak két szobából 's mi ehhez tartozik. Egyikét ezen menedékek közül összezúzák a' lezuhant szirtek, 's így a' helyet futjuk inkább, mint keresnők; de annál kellemesb volt az, mellyben reggeliztünk. Az egy tökéletes kis vendégház vala, emelettel, csinos szobákkal,

de a' mi még kedvesb, egy, igénytelen bájaival Párizs' minden soubrettjeinél kellőbb leányka nyájasan kínála mindennel, mit illy helyen mértékletes ember kívánhat. Én 's angol uti társam a' kávéjónak, a' szolgálatot tökéletesnek találtuk: a' spanyol angolné ellenben amaszt hígnak, a' leányt együgyűnek itélé, 's úgy veve boszút Celestínen az általunk neki szánt figyelemért, hogy tartozását kifizetvén, azt az egy schweizi frankot, mellybe az egész került, a' világért sem toldotta volna meg néhány sousval. Adieut mondván a' szép havasi rózsának — mint szeszélyből Celestint elneveztem — sőt kezét is egy kissé megszorítván, utunkat egy óráig gyalog folytattuk. A' Mistriss, ki a' franczia szót igen különösen ejtette 's hol a' Pyrenéken túl született, hol a' canálison túl élt asszonyt árulgutta-el, mind ezeket igen jól látta, 's velünk kötődni kezdett. Ha az ég neki annyi lelkeséget adott volna,

szemeinek olly pillantatokat, olly bájt szava' hangjának, mint neked éltem' angyala, kit érték, úgy érdemesnek itélném az egész fontos vizálgodást, mellytől annyi ország' java függött, itt szóról szóra megírnom; de így csak azt jegyzem-meg, hogy ez az angolnak látszani szerető asszony az inquisitiót nagy tűzzel védte 's pedig azért, mert — mit mondá — általa egyszer egy nagy vétek jöve napfényre. Ki tudja — mond — ha az a' nagy fontosságu intézet nem vala, mikor fogott volna a' gonosztevő felfedeztetni!

Erre elnémultunk. Keresztűlmenvén az alatt egy, a' sziklákon áttört galerián 's egy 80—90 lépésnyi hosszáságu hidon, melly borzasztó örvény felett vezet-el, a' vidék' nagyneműsége, de a' hógörgetegek' veszedelme is, folyton nőtt. Innen a' boltozatok az út felett, 's ennek nagy kanyarodásai. Nevelte örömeimet a' berni canton' havaslánczainak nézellése, mellyek éjszak felé

magoslottak előttünk. Azok azt 's a' wallisiak' földét választják-el egymástól, 's közöttök a' nagy szűz *)), melytől nem rég örökre bucsút vettem, ör fejdelemként pillanta-le kisebb óriástársaira kevély fennségéből. Ámbár a' pont, mellyen állánk, a' fanövés' vonalán már túl, hatezer lábnyira emelkedett-fel a' tenger' színén felül: az említett havasok még is nagyobb, felségesb, mérhetetlenebb tekintetet mutattak, mint ellenkező oldalról a' berni felföldön; a' simploni út t. i. nagyobb távolságból hagyta szemlélni, 's így azok teljesen és szabadon fejthették ki roppant testöket.

Utunk az új hospitium mellett vive-el; egy nagy és csinos épület, melly a' régít

*) Wallis éjszaknak a' berni felföldtől, délnek a' sardiniai tartományoktól Schweiz' legmagasabb hegylánczai által választatik-el. A' déli láncznak legfelsőbb tetője a' Mont Rosa (14,500 l.); az éjszakinak, melly egy felől a' berni canton, más felől Wallis felé tekint, a' Jungfrau (12,052 l.). Az éjszaki hegységhez az útas Bern felől jó.

fogja kipótolni. Ez egy jobbra bévonuló völgyben áll tova az úttól, 's ott hol a' régi szűk ösvény ment; barna komor falai a' biztos helyen nyugalommal kinálkoznak. De az új út közelebb menedéket tett szűk-ségessé, 's a' császár annak építésére nagy summákat rendelt. Most a' sz. bernáti Augustinusok bírják, 's nem sokára elkészül-vén, befogadhatja a' vándort. Dél felé volt az idő, midőn Simplon' falvában a' hotel előtt megállánk. Egy asztalnál négy olasz pap vígan költé-el ebédét, 's így juta eszünkbe, hogy nem messze már a' határ, Hamar elvégezvén ebédünket, melly az al-peszi faluban jobb volt, mint Pestnek sok fényes vendégházában, folytattuk utunkat. Ez lefelé kanyarodék a' hegyről, 's noha ezen túl a' jégesek megszűntek, a' hava-sok megettünk maradtak, a' táj' érdeke nem lőn kisebb. A' mennyit ez nagyságá-ból veszített, annyit nyere romantos vegyű-letei által, mert itt durva sziklák sötét

fenyvesekkel, mosolygó gyepekkel válto-
gatták egymást. Magos felleghágók' régi
nyomai a' néhai bajokra emlékeztetének,
mellyekkel küzdeni kelle az útnak. Most
a' pálya könnyeden és bízatosan vezet-el a',
hol csörgő, hol zajogva ömledező Veriola'
vize' mentében; 's keresztül a' minden ga-
leriák' leghosszabbikán, legszebbikén: azon,
mellynek végén a' Frissinone' gyönyörű
omlása lepe-meg. Ezen menet, gránitszir-
teken átvájva, hetedfélszáz lábnyinál hosz-
szabb, 's a' simploni út' egyik legcsudála-
tosb része. Túlrajta enyhebb levegőt érzénk
lengeni, 's nem sokára felkiálta conducto-
runk: Olasz ország!

P I E M O N T.

Kocsink megállá a' királyi harmin-
czad előtt. Egy pillanat kelle csak a'
„carabinieri realikra“, kikkel Sabaudiában

elég alkalmam volt megismerkedni, 's tudtam, éreztem, melly tartományban vagyok. Sardiniában t. i. ezek minden nyomon vizsgálják az úti leveleket, a' bűtort, 's egyetlen jelességök az, hogy ezüst kézszerítés hamar megnyugtatja, 's a' bőrláda' elveszett kulcsa tovább nem sürgettetik. Francziául szólítottak bennünk, mert ki a' Simplonról jó, az mindenkor francziának vagy angolnak nézetik; 's az utóbbiakról tudva van, hogy nem ritkán sokáig ellaknak Nizzában egészségök — vagy Fiorenzában a' muzeumok miatt, a' nélkül, hogy olaszul megtanulnának.

Az folyvást a' legvadabb szépségű sziklahon vala, mellyben jártunk, midőn a' jelenés egyszerre 's váratlanul megváltozott. Lábaik alatt egy paradicsomi szépségű mély völgyiség nyílék-meg, mellynek azt körülvevő magas hegyeit a' jótevő természet a' legbujább növevénysszőnyeggel borítá-be, 's felette kellemes illat lebegett. Egy

nap óta rideg magányokon, sivatag szirtek felett jöttünk; e' boldog vidék élet, csupa élet. Éjszokról dél felé a' Tosa' habjai öntözik a' gazdag kerteket, mindenütt mezei házak, kisdud falvak, népes utak; a' hegyeken számos kápolna, mellyeket hol háladatos szív, hol töredelem 's engesztelő bánat épít a' mindenhatónak. Egyik fő dísze a' simploni útnak a' crevolai híd, mellynek két íve, száz lábra felemelkedő oszlopon nyúgszik 's így a' sziklamedrű folyó' meredek partjait biztosan eggyé forrasztja.

Lovakat, szekeret, conductort Duomo d'Ossolában, melly a' völgynek is nevet kölcsönöz, váltánk. Még nem léptünk-ki a' wallisi diligenceből, már ott vala az, ki passusainkat a' commandanshoz vitte. Míg holminkat átpakolák, én a' várost menék nézni, melly, mint az olasz városok rend szerint, igen jól van építve, kövezve; de tisztább azoknál, mellyeket — kivált

déli — olasz ország mutat; 's mindenütt serénység' 's jóllét' bizonyos jelei — noha koldulóktól sem valánk egészen mentek. A' koldulás olaszországban kézi mesterség inkább mint szükség' következése, mert a' dologtól nem irtózó ott alamizsnára nem szorúl. Itt ott az utczák' szegletein hirdetésekét láttam felragasztva. Az effélék' olvasását az idegennek el nem kell mulasztani, mert azok fontos kútforrásai a' nap' chronikájának. Olvasám: Szent atyák' összeszedett munkái — Szentek' élete — Evangeliumok' magyarázata 's tb. Egyéb — tudományos vagy szépliteraturai — munkákat nem láttam hirdetve. Piemont, mint tudva van, azon szorgalma mellett, melly népét a' többi olasz népek közül jeleli-ki, elmulasztá a' szabad, a' szép művészségeket; innen talán az a' komoly karakter, melly egyéb népfeleitől annyira elválasztja. A' tudományok lábra kapni, a' felvilágosodás be kezdett hatni a' császár alatt, midőn

ezen tartomány francia departement volt; de annak bukása óta a' grájusi havasok chinai falakká levének ismét a' világosság ellen.

Új conductorunk piemonti volt, de tisztai álláspontja simulékonnyá, nyájassá tette. Nekem az ember első pillanatra megtetszék, 's mind ezért, mind a' szép táj miatt a' magos és szabad imperialra ültem ki hozzá. A' piemonti szívesen dicsekszik avval, a' miben ő előkelő, 's azt a' többi olaszok' rovására: 's ez egyben ő nemzeti bélyegét el nem rejtette. „Látod, uram, ezeket a' kies tájakat! Majd ha francia országba visszatérsz, Turínen menj - által — úgy mond — szebb város a' világon nincs (regulárist értett). Hát még az ország milyen? Itáliában nincs olly tartomány! szép, felséges, termékeny, egészséges; a' nép jámbor, dolgozó, sűrög, forog.“

Több falukon menénk-keresztül, melyekhez képest a' mi hazánkbeliék nem

látszanak embereknek építve lenni. A' lakosok túlesvén nappali munkáikon, erkélyeik alatt üldögéltek beszédek közt, 's bennünket nyájasan köszöntgettek. Jóllét, meglegeedés, kedv üle szép arczaikon. Egy neme az embereknek tünt-fel szememnek a' többi közt, minden útközi falvakban 's már Duómóban; ezek számosan hol a' hidakon, a' gyümölcsárosok' állásai körül ácsorogtak, hol a' háztornácok előtt estvéző nép közé vegyültek, 's ha külsejök nem volt is mindenkor nagy jövedelmek' tanúja, arczájok, módjok elárulta a' dologtalan Sinecurt. Mindnyájan térdig érő haslagot, harisnyákat, czipőiken nagy ezüst csatokat viseltek; ezekhez fekete, de jobbra kék frakkot vagy kaputot, 's háromszögű kalapot, mint a' mi zsidóink. Mellényök fekete bársony, nyakkötőjök fekete, felül kék csíkkal 's fehér szegéllyel. Melly nép ez? kérdém Cicerónémat? „Sono i nostri preti“ felele. Kocsinkhoz itt ott

gyümölcsáros leányok toldultak 's narancssal, körtvélyel, szőlővel kínálgattak — ezek két év óta az első szőlők voltak, melyeket láttam! A' sík, mellyen utunk keresztülvonult 's magas, termékeny hegyektől vala övezve, különös látvány a' szokatlan szemnek. A' vetemény közt gyümölcsfák 's szőlő vannak ültetve, melyek faoszlopokon felfutva a' másik sorbeliekkel sikátorformára összefonódnak.

Sokat és sokfélét beszéle conductorunk midőn, kétszer átkelvén a' Tosa' vizén, 's Ornavascón tulérvén, a' kilátás mindég tágult, 's az olasz tavak' fejedelme, a' Lago maggiore előttünk nem sokára legnagyobb szélességét kifejtette. Szóttlan nézém a' varázsképet, míg Fariolo' táján a' tó' partjait elérők. Az út itt a' Simplon' sziklaláába van bevágva, melly meredeken lemerül a' Lago' vizeibe. Jobbról a' part' felemelkedő szirteit a' buja vegetatio csak hel;enként hagyja kipillantgatni; balról az

út' alapját gránit védi a' hullámok ellen, mellyek azt szünetlenül verdesik.

A' nap a' piemonti ormok mögött leszállott. Gyönyörűbb estvélyt utasnak az istenek még nem adtak. A' hold, világának teljes pompájában a' legszebb nappal vete-kedvén, feltűnt, 's vakítólag ragyogott-vissza a' nyugvó ezüst tóról, a' távol éjszaki partokon a' nyájas Palanza' gyertyái sokszorozottan tündöklének a' víz' felületén: midőn Bavenónál azon tündérszigetek fékezék-le pillantatainkat, mellyek' nevétől az olasz nagyság' és dúslét' képzetét elválasztani nem lehet. A' Borromei-szigetek! kiálték-fel, 's piemontim, legkedvesebb témájára akadván „Si Signor, e l' ottavo miracolo del mondo!“ felel patrioticus örömében; 's olasz improvisatori folyammal és tűzzel festegeti ezen gyönyörű csudákat, míg szemeim ingatlanul rajtok csüggenek.

Hol ezeket a' palotákat a' vízből ki-

emelkedni, a' narancs- és borostyánligeteket virúlni, kerteket lengeni 's azon szobrokat büszkén körültekinteni látod, ott, uram, egykor néhány szirt bukott csak fel a' habok közül, 's veszéllyel fenyegette a' hajóst, midőn az Inverna az éjszaki Maggiorral szembe szállott. Hány csónak lelé akkor ott veszedelmét: most menedékét. Jegyezd-fel, uram, gróf Borromeo Renát' és Vitalián' neveiket, kik másfél század előtt a' kopár bérczeket termékeny földdel boríták-be, 's méltókká tették egy Armida' lakhelyeivé (a' piemonti előtt tehát Tasso nem volt ismeretlen). — Ez 's efféle beszédeire figyelmem most nem volt nagy, mert mind ezeket tudtam, 's egész lelkem szemeimbe gyűlt élni a' látványt, mellyet leírni, sőt festeni sem tud a' mesterség.

Legtávolabb esék tőlünk az Isola madre (anyasziget), mindég-zöld borostyánligetével, 's azon néhány terászon felemelkedő egyszerű mezei ház, mellynek lát-

pontjai — mint az utazók vallják — egyike a' föld' legszebbjeinek.

Körüllengve babérillatoktól, közepében a' csendével igéző — mikor a' szelek nyugszanak — vagy háborgásával megrendítő vízszínnek — midőn felette viharzik —; magosan mint egy tengeristen' polczán látja tetejéről a' néző az ezüst habokat messze benyomúlni az éjszak' gránittitánjai közé, 's délnek, a' nevető lombard sík' széleit mosni; onnan bámulja nagyságát a' természetnek, ki Mont-Rosát, Gothárdot 's jég-homloku társait alkotta — 's az emberlélek' erejét, melly Arona felett egy második rhodusi csudát, 's a' félelmes elem' közepén az Isola bella' új Babylonát vontak ki a' semmiségből.

A' Madre, 's a' halászsziget (isola dei pescatori) melly szerény 's nyájas házaival, szemközt a' gazdagság' és fényűzés' tömérdek műveivel, ezekkel érdeklő ellentételben áll — megettünk kezde maradni, midőn

az Isola bella (szép sziget) mellyhez most közelíténk, a' holdtól sajátlag világítva, magát az ezen úthoz szokott szomszédomat nem kevéssé lepé-meg. Szellemi halvány fény verődött-vissza a' palotákról, mellyek a' sziget' éjszaki végéről köszöntik a' simploni vándort; a' tornyokról, mellyek' tetői nyárfák közé vegyülnek; a' terászkorról, mellyeknél az Egyptum' pyramisai nagyobbak, a' Semiramis' lengő kertei csudálatosbak, de szebbek nem lehettek. Déli végén Isola bellának iszonyu boltozatokon, mellyek mélyen merülnek-be a' tóba, tíz terasz emelkedik egymás felett fokenként keskenyedő magosságra; 's csúcsokon egy óriási unicornis, czímere a' Borromei-nemzetségnek, hirdeti e' név' fenyét, 's a' lefelé folyvást táguló emeleteken szobrok 's obeliskek fejezlének cyprusok 's olajfák, áloe és myrtus 's India' minden illatozó virágai között. Lássá a' legjózanabb ész, leghidegebb szív a' Hesperidák' ezen új

kertét, illy estvély' világában úszva gyémánt tengerén: 's a' mit szemlélt, tündér álomkép gyanánt örökké fog élni képzeletében.

Míg utunk hosszában vezete a' Lago' csudáinak, piemontim meg nem szűnt a' legnagyobb ékesszólással emlékezni mindenekről, mikkel e' szigethon' kebele bájolja vendégét. A' kelet' és dél' minden illataival eltölt kerti labyrinthok, narancs fasorok, hűvítő lugosok; a' magos paloták' szemvákító pompája a' művészet' annyi kincseivel, mellyek Tizian és Caracci, van-Dyck és Giordano, Procaccini 's verónai Paolo' ecseteiket halhatlanítják; a' földalatti sziklakeblek és termek, mellyeknek mozaik falai 's szökő kutai örök hűvösséget tenyésztenek, 's hol Venus és Flora, mind kettő Canova' halhatatlan képzele' gyermekei, csábító lágyságban, szépségben élik márvány éltöket — mind ezek valának tárgyai méltó magasztalásainak. Ott virít még — monda végezetül — az az agg bo-

rostyán is, mellynek héjába a' hajdani olasz király (il re d'Italia) élte' vezérszavát met-szé, a' híres „battaglia“ (ütközet) szót; de azt a' repedezett kérgen többé nem sejthetni, valamint elhamvadt a' hatalmas kéz is, melly küzdé a' csatákat.

Lassanként megettünk maradoza a' to-sai öböl is, hazája a' feledhetetlen szigeteknek. Utunk folyvást magos hegyek 's a' ragyogó tó közt vonúlt - le dél felé, 's szemünk alig sejtheté a' kelet' távolában Lombardia' végetlenül elnyúló lapályait. Váramkozásom most egyedül az arónai colosszra volt függesztve, mellyet végre Stresa, Belgirate, Lesa deli falvakon keresztülérvén, Meinán túl pillantánk-meg, miként az magos fejét roppant rém gyanánt az éjbe felmereszté. Tudakolám távolságát — mert ohajtottam volna a' csudaművet, ha csak a' hold' világánál is, szemtől szemben látni. Az csak kis félóra Arona' városától; de az út meredek, 's a' sok

gyaloglástól 's a' mult éj' rövid nyugalmatól elfáradt angol társam illy kalandról semmit sem akart tudni. Conductorunk mindazáltal kedvet akara csinálni, leírta az egész emléket, miképen nyolcz ölnyi gránit alapon borromei szent Károly, egyházi díszruhában, jobbját áldásra nyújtja-ki; hogy maga ezen ércz szobor közel tizenkét öl, 's midőn a' tizenhetedik század' vége felé paviai Zanella 's luganoi Falconi által készítették, nem csak a' dicsőnek nemzetsége, hanem a' táj' minden lakói örömmel tevék jámbor ajánlásaikat. Nem felejté elmondani azt is, hogy a' fejben tizenkét ember fér el, 's hogy a' művnek a' nagyság nem egyetlen érdeme. Erre rajzolgatta a' szentnek életét is, ki huszonhárom évü korában érsek, példája az isteni félelemnek, kútforrása számtalan jótéteménynek, alkotója százak' szerencséjének, Milán' esdek-léseire már harmincz évvel halála után iratott a' szentek közé: boldogságára agg

anyjának, ki fia' nemes- és nagylelkűségét illy dicsőséggel láthatá koronázva.

Csak akkor vevé a' jámbor elbeszélő észre, hogy az angol alszik, mikor szeke-rünk a' postaház előtt megállván őt felköl-tenie kellett.

ARÓNÁTÓL MILÁNIG.

Az arónai vendégház nem a' legjobb véleményt gerjeszté bennünk olasz társai iránt. Szobái magosak és szépek, de az asztal nem jó, a' szolga nagy úr, a' szá-molat szer-feletti. Azon suhancz, ki úti leveleink' gondját viselte, egy francot exe-quált mindeniktől fáradságáért, 's hálául még a' kocsiba is bésegített, midőn hajnali öt órakor a' szép fekvésű de szoros utczáju várost elhagyók. Noha a' kilátás az útról, melly csak rövid időre hagyogatja-el a' tó' partjait, igen kecsegtető volt; a' reggeli

álom még is elnyomott, melyből egy különös rengés, tompa zörgés a' szekér alatt 's száz külön hang' quodlibetje költött-fel. A' mit láték, felette vonzó volt. Kocsink a' repülő hidon állt, melly azon ponton visz által a' virány partu Ticinón, hol az a' Lago maggiorból kifolyván, Lombardiát Piemonttól elválasztja. Éjszak felé Schweiz' havas csúcsai csillogtak a' reggeli fényben, előttünk pedig Sesto - Calendéban — melly nevével 's római hida' omladékival dicső hajdanára emlékeztete — egy iszonyu kétfejú sas hirdette a' birodalom' urát.

A' városban épen az nap héti vásár tartatott. A' folyó' tulsó partjáról is felesen gyűlt-össze a' nép áruival a' hídra, 's angolom, ki a' szép tájak iránt egy kissé hidegnek látszott, most egy rajzkönyvet vont elő, 's az élettél és érdekekkel teljes tarka grouppot, millyet csak olasz földön láthatni, mohón papirosra hányta. Az asszonyok' főkötoi, a' leányok' pompás haj-

alkotmányait, aranyos nyilakkal átszurdalva, és sok színű galandokkal összefonva nem kevesebb figyelemmel rajzolta mint az egész sokaságot, mellynél minden nemű 's korú a' legkellemetesebb változatban vegyült-össze. A' postahivatal felé a' piaczon menénk keresztül. Melly szívesen tölténk vala itt egy pár órát is, ha időnk engedte volna! Egy illy olasz vásár, mellyen a' föld' leglángolóbb szemű népe zajog, illy kisded városban is más arczu és sokkal elevenebb és változatosb, mint a' nyugati Európa' fő empóriumaiban. Azokban kiki szorgosan dolga után jár, 's ez a' dolog után járás, ez a' hivatalosság többnyire előmlik az arczon és egész viseleten. Itt épen az ellenkezőt tapasztalni. Az ember azt vélné, ez a' nép mulatni gyült-össze a' legszebb ég' platfondja alatt. Minden vidám, fecseggve, nevetve sűrög, ismét meg-megáll, ácsorog ha kosi jó, öt minútumra elfelejti dolgát, főtül talpig megmustrálja a' lovakat 's uta-

zókát szekerestől; amott egy gyümölcsáros² pyramisforma alkotmánya emelkedik - fel 8—10 lábnyi magasságra, mellynek lépcsőiről friss levelek közül a' nyár³ minden kellő gyümölcssei mosolyognak-le; köztök a' vérpirosságu görög-dinnyeszeletek lelnek legtöbb kedvellőket, 's a' szerencsés kalmár, feltűrt karokkal, alig győzi hol ezt hol amázt leszolgáltatni a' kiáltozóknak, kik néhány centesimóért *) magokat megfrisítván, másoknak engedik-át helyöket, 's ismét egy marionettjátékos⁴ szekrénye előtt állnak-meg, hol a' víg nép⁵ kacajából, bármelly zajgó is az, kihallik a' maestro⁶ rekedt hangja, ki két kezével ugrándostatván a' ruhadarabokból gyúrt Don Alfonsót 's szép Signorináját, azoknak éktelen mozdulatait gyakran a' legocsmányabb dialogussal követi. A' declamatióval nem igen gondol nagy buzgóságában, 's néha a' kisasszony baszusban szól 's a' lovag discantban sípol.

*) Egy centesimo ötöd része a' soldónak (garasnak).

Amott egy gioculator megesz két galambot egyszerre 's kanárivá változva húzza-ki füléből a' nép' bámulása 's röhögései között. Egyszerre mindenünnen a' sok nép kocsink felé toldult — ekkor vevők észre, hogy mellettünk egy kópét vezetének, ki olly ügyetlen vala, először hogy meg hagyta magát látni, mikor selyemkendőt csent, és, másodszor, üldözőit ki nem tudta játszani, 's megfogatott. Számosak voltak az itt ácsorgó nézők között is a' fenn említett háromszeg-kalapúak 's nagy csatú czipősök: de figyelmem hirtelen más pontra gyűlt, hol néhány magyar közvitéz vásárlott. Édesen rezge-által lelkemen a' gondolat, mikép közelíték óráról órára mind inkább a' honi határhoz; 's egy templomnak, mellynél eljövénk, orgonája érzéseimhez emelőleg társasítá ünnepélyes hangjait.

A' postaháznál megállván, a' conductor azt ajánlá hogy, míg holmink átpakoltatik más kocsira (mert sardiniai diligence Lom-

bardiában nem járhat) 's ő az ausztriai tiszttel számol, használnók az időt 's reggeliznénk. Fogadtuk tanácsát, 's azon „cafeteriába“ menénk, melly hátával a' postaházat nézi, előtte a' Ticino foly. Hamar megbántuk választásunkat, de mit volt tenni; távozni nem vala tanácsos. Ez a' kávéház ritkán-felmosott téglákkal volt kirakva, az asztalok nem tiszták, a' kávé felette rossz, mindazáltal egy olasz lira *); be kelle elégednünk a' süteménnyel 's oda siettünk, hol a' vámtiszt nyugtalanul várt földön álló holmiaink mellett. A' conductor bucsúzott, én értém nyájasságát, nem-üres kézzel megszorítám az övét, a' mire ő intett, adnánk a' tisztnek is valamit, hogy bútorainkat fel ne hányja és semmit el ne vegyen. Így valójában hamar keresztül estünk az inquisition, de hogy még is sanyarúnak

*) Olasz lira az, mellyen Napoleon' feje, a' vas korona 's „regno d'Italia“ áll; 's egy francia francot ér; az austria ca egy huszas.

látassék a' tiszt, azon tokot, mellyben rezeim voltak, felnyittatta, 's szivemre köté, hogy azokat Milánban híven előmutassam a' censurahivatalnál. —

Pakoltatánk. Egy sereg facchino *) foglalatосkodott a' szekér alatt, felett 's körül; 's mikor a' munka megvolt, azok is ostromlának bennünket jutalomért, kik tán csak fél fülét fogták-meg ládáinknak. Az olasz köznép' ebbeli szemtelen tolakodásáról csak annak lehet képzete, ki azt tapasztalta. Vagy hármat kielégítettem, midőn beülvén a' kocsiba, újra jött három még egy pár soldót kizsarolni; de ekkor Mistriss Johnson, neheztelése' tüzeiben, spanyol-olaszúl úgy ledörgé, hogy hallgatva legott félre vonúlnának. Felült most bakjára a' kocsis, midőn a' kovácslegény, ki a' lovak' patkolatján igazított, hasonlókép egy kis honorariumot kér. De ennek

*) Az az: teherhordó; körül belől olly nép éjszakai olaszországban, millyen Nápolyban a' lazzarónik.

olly „Corpo di dio“ repült szeme közé, hogy meglepetésében szájtátva nézne utánunk, midőn a' kapun kivágtatánk.

Az út, melly Milán' kapujáig a' „strada del Sempione“ nevet viseli, itt is azon formájú és szélességű mint túl a' Ticínón; de itt folyvást síkon megy. Két felől sűrű fasor rejti-el a' mérhetetlen terjedésű rizs-kásaföldeket, mellyek rend-kivüli gazdagságban és friseségben állanak. A' lombard lakónak a' rizs legkedvesebb étele, 's így azt nagy szorgalommal műveli; de földe is felette alkalmas reá. Lombardország havasok alatt terjed-el, mellyek vízzel nagy mértékben bővölkednek; onnan száz és száz, nagyobb és kisebb folyót és csermelyét nyer 's ezer forrást, mellyre minden nyomon akadni. A' természet' ezen jótékony ajándékát használja a' gazda, 's minden irányban csatornákat von földén 's azt általok szüntelen' víz alatt tartja, mellyet csak akkor csapol-le, mikor a' veteményt

tisztogatja; búzaföldeit 's réteit pedig héteben egyszer, kétszer süllyeszti víz alá. Ez, a' legkegyesebb éghez járuló szorgalom 's mesterség alapja azon úgy szólván kimeríthetetlen gazdagságnak, mellyel ez az új Kánaán meg van áldva; de más felől kútfeje azon állványos lázaknak is, mellyek olly időben töltik-el a' kórházakat, midőn azok, szárazabb 's mérsékeltebb légü tartományokban szinte üresen állnak. A' lombard vidékeken való utazás nem a' legkellőbb, sőt lehetne mondani untató, mert a' sűrű fasorok elzárnak minden kilátást, 's a' szem sokszor mér-földekre sem lát egyebet a' fejr út nál, melly minden kanyarodások és változatosság nélkül terjed-el egyenes irányban. Ehhez járul a' szertelen hév (mert a' nem magos fák a' széles utat bé nem árnyazzák) 's a' porfelleg, mellyből soha ki nem fej-tőzhetni. A' sestoí út bátorságosabb annál, melly Milánból a' cómoi tóhoz vezet, hol

a' haramjacsoportok nem félnek világos nappal a' legnépesebb szekeret megtámadni. Itt a' közösülés nagyobb 's hol nehéz két-kerekű terhszekérrel találkozni; hol egy serény s edia surran-el a' nehezebb diligence mellett. Illyen s edia a' legkönnyebb, de legkülönösebb kocsi, melyet képzelhetni. A' két kerek közt helyhetett ülés sokszor szűkebb egy karszékünknel; benne ül egy lovát hajtva a' gazda, az a' könnyed terhet alig érzi 's vele fut, rohan, röpül. — Több falvakon jövének-keresztül, mellyek nem olly szépek ugyan, mint a' mellyeket Anglia mutat 's a' német alföld; de jobban épültek mint akárhol a' szárazföldön. Falok kő, fedelők égetett kő; kár hogy udvarok olly messze távozik a' hollandi tisztaságtól. Templomaik, bőkezű istenfélés' emlékei, díszére lehetnének sok magyar városnak is.

Ro faluban ebédeltünk. Délutáni utunk az iszonyú hév miatt türhetetlen kezdé

lenni, 's így Garegnano' klastroma, melly az úthoz közel fekszik és számos jeles olajfestéseiről nevezetes, látogatlan maradt — minden ohajtásunk Milán volt. Az már látható lett volna, de az út néhányszor megváltoztatá irányát, 's a' számos allék a' mélyen fekvő roppant várost elfedék. Végre az útnak egy fordultával feltűnt az, hajdani fénylaka császárok- 's királyoknak, 's kebeléből az előkor' egyik legrendkívüliebb óriás emléke bukott-fel: a' dóm, mellynek, Rómán kívül, nincs párja az olaszok' földén. Sokféle beszédek után, mellyek a' Mistriss' részéről a' bőrládák' vizsgáltatását, részünkről a' got templomot tárgyazák, előttünk álla a' félmagosságát még el nem ért „arco del Sempione“, végpontja azon nagy munkának, melly által Napoleon francia országból eleddig bátorságos és kellemes pályát készíté annak, kivel haszon vagy életkedv hagyatja-el házi isteneit. Ez a' római kapu, melly folyvást épül 's mindég

az első terv szerint; 's melly mindennel fog
mértközhetni, mit a' szép mesterség neme-
set és nagyot alkothat e' nemben, első ha-
tároztatása szerint a' franczia imperatort
dicsőítő diadalmi kapu. De azóta széke ösz-
szerogyott, 's az utókor a' pacificator' szob-
rát csudálandja felette.

TOLDY FERENCZ.

A' K O S Z O R Ú.

E' koszorút gyász emlékül keseredve akasztom
Annak, kit szereték, mennyei képe fölé.
Hervadozása jelentse, hogy a' ki feláldom ezen
jelt,
Búban az elhunytért, mint koszorúja, fogyok.

CSABA.

LÚNA ÉS ENDYMION.

Leszáll az estve, nyíl az égi pálya,
 Kél és megindúl Lúna nyájason;
 Enyhül az éjnek tőle bús homálya,
 Mellyen szelíden fénylő leplet von.
 Sejdítve nézi, titkosan vizsgálja
 Sziklája' bérczén őt Endymion,
 'S csapongva gyúlnak gerjedelmi 's vélek
 Küzd ismeretlen harczba' szív és lélek.

„Hová, hová te képzet' csalfa kéje?
 Mi zúg-fel itt a' pásztor' kebelén?
 Mi gond, mi álmak lengenek feléje?
 Mi bájvidékre 's mért esdeklem én?
 Fel fel! hozzád forr, fénynek istennéje,
 E' lángsohajtság, e' vivó remény.
 Szűk érzetemnek porlakom' határa,
 Csillagkörödben ott áll tündér vára.

Dagadj, dagadj a' szívben, hév indulat!
 Kész lelkem ah, de szárnya még sem kél.
 Küzd és borong, hullámszik 's lánggra gyúlad,
 'S porsátoromban fojtja rabkötél.
 Mért a' halandón e' komor borúlat?
 Lélek, rohanj mint hab felett a' szél!
 Vagy, istenasszony, oh szánd-meg nyögésem',
 'S enyhítsd egedből kínos esdeklésem'.

Önt könnyet, a' ki küzködött hiába
 Szánást keresve bájló képeden.
 Oh kapj-fel engem pályád' távolába,
 Vagy szállj-le hozzám lángösvényeden.
 Csak egy tekintést fátyolod' titkába,
 Csak egy sohajtást égi kebleden:
 'S lelkem röpülve lényed' ellenébe
 Sugáraidnak olvadjon fényébe'."

Igy, míg belől az érzetek vivának,
 Ajkán az ömlő hang így nyögdele;
 Az istenasszony érzé fátyolának
 Szélén mint leng a' sóhajtás' szele.
 Hallá nyögését olvadó hangjának,
 'S lágy érzelemre mozdult kebele;
 'S fen aetheréből a' bércz' pásztorára
 Enyhítve fordult arcza' szép sugára.

Ott áll 's andalg a' csendes éj' vezére
 A' bús halandó' bájvonásain,
 Nézvén mi díszben ül tekintetér
 Az istenülő lélek arczain;
 'S ekkor nem ismert gond borúl melyére,
 Foly mondhatatlan érzet tagjain,
 'S szebb lángra gyúlad leple' közt orcáin,
 'S önkényt hanyatlik föld felé pályája.

Szállong alá, mint illatozva nyár'
 Homályos estvén szellők lengenek,
 'S körüllebegve szétfolyó sugári
 Ezüst habokká tisztán ömlenek.
 A' pásztor árjong 's teste' szűk határi
 A' halhatatlan kénnyel küzdenek;
 'S nem birva szívéen mennye' boldogságát
 Sülyed 's homályban érzi társaságát.

Ah kényözönben olvadó keblének
 Hullámi közt a' lélek elmerül,
 Forrón sohajtott órák röpdézének
 De gondolat már benne nem derül.
 Ott fekszik ő fényében istennének,
 Ki lengve száll az elsülyedt körül;
 'S szózatja zeng és vonja hív ölére
 'S nem vet habot hajh megrekesztet vére.

„Fel, pásztor, fel! szerelmed győze végre;
Ím fátyolomnak nyíló titka vár.

Merész tüzedben gyúladál az égre
'S fürtöd felett leng pályád' lombja már.
Ah az lesujtva szállt a' testiségre
'S varázserővel bájlánczokba zár;
Fénnyel vakít úgy önti-el homályát,
Bús éjbe rejtven a' felvirradt pályát.

De ah, ki fekvél istenné' karjába',
Ne lengedezne boldogság rád még?
Élj e' varázslét' bájos alkonyába',
Szunnyadva benned minden testiség,
'S én átrengetlek szép álmak' honába,
'S léssz, szenderegven, boldog mint az ég.“
Mond és megenyhült fénnnyel leplezé-be
'S szótt halhatatlan álmokat fölébe.

Ott fekszik ő borítva nyúgalmával
'S álmán az istenasszony' képe reng.
Kél Lúna 's felszáll nyájas orcájával
'S lenézve rája titkosan mereng.
'S ha jön az éjfél csillag fátyolával
'S csend ömlik-el 's csak philomela zeng,
Rezgő sugárit föld felé ereszti
'S a' szép szendergőt bennök megfüreszti.

A' VIOLÁHOZ.

Hervadj, hervadj száradon,
 Mit nevetsz reám?
 Nincs kinek letörjelek,
 Árva violám!

Gondosan neveltelek
 Ablakom megett;
 Reggel estve öntözém
 Barna földedet:

Felvirúlál 's ég mosolyg
 Kéklő kelyheden,
 Ah, de az, kinek virulsz,
 Elhervaút nekem!

Sír nem vette tőlem el,
 Örvény' habja nem;
 El — de másnak karja közt
 El a' hűtelen.

Néma buba' gyászlom őt,
 Mint halottamat,
 Míg a' gyász nem oltja-el
 Kínos lángomat.

Hervadj, hervadj száradon,
 Mit nevetsz reám?
 Nincs kinek letörjelek,
 Hervadj, violám!

BAJZA.

AZ ELZÁRKOZOTT.

Kertem alatt ha kimégy a' rétre, leányka, 's
 az ajtót

Zárva 's szökő kútam' vizeit állva leled,
 És zaj nélkül az ernyőket, hol máskor öröm zeng,
 'S pusztán a' szerelem' játszadozása' helyét:
 Vissza ne térj, kedves, idegennek nem vagyok
 itthon,

Téged, csak jőj, kert 's kert' ura várva fogad.

CSABA.

S Z I G E T V Á R.

Láttam veszélyes tájadat oh, Sziget!
 Előttem állott roskadozó falad,
 Előttem a' mult kor' csatái
 'S gyászba borult ege Hunniának.

Itt késve mérgét nyelte az agg török;
 Itt táboroztak népei dölősen:
 Ott fenn erős de számra kised
 'S győzve fogyó hadaink tanyáztak;

'S onnan, ha kellett mint az egek' nyila
 A' záporoknak vad zuhanási közt,
 Csattogva sujtva, száz halálban,
 Törtek alá rabölő haraggal.

Két száz ezerrel víva-meg egy marok
 Népség 's vitái győztösek annyiszor,
 De ah! — borúljel gyászhozó nap! —
 A' diadal közepett enyésztek.

Vagy melly tűnő fény leng szemeim felé?
 A' csendes éjnek réme talán? — Vagy a'
 Fagyos halálnak váza, vagy bús
 Képe az ősi idők' fiának?

Oh Zrínyi' roncsolt képe, te vagy! — Dicső
 Hős, hajdan a' vérfergetegek között,
 Rémitve villogsz most előmbé
 Századaink' sanyarú korából:

Dúló vasat tart rettenetes karod,
 Elszánt komolyság terjedez arczodon,
 Lelkedben a' szép hír, boszúság
 És kitörő harag eg szivedben;

Mert vesztegelnek társaid a' mezőn
 Csatátlanúl rossz, gyáva tanács miatt,
 Míg téged a' veszélyek' után
 Sírba viszen csapodár szerencse.

Te a' hazáért halni tudál, dicső!
 Mi nem tudunk már érte csak élni is;
 A' támadó nap tudja, látja
 A' szomorún nyugovó hűnünket.

Mikor szününk meg bor, szerelem között
A' honn' virúltát messze felejteni?

Mikor kerülhet vissza a' künn
Elpazarolt arany és dicsőség?

Haj elközelget majd az enyészet így!

Eltörli a' nép' bajnoki tetteit:

Megdőlnek a' fajult vitézek,
Sírjai hős eleik' nevének.

P.

EGY LEÁNYKÁHOZ.

Birlak-e? vagy csábúlt szemeim' játéka ime' kéz,

És e' hókebel és e' piczin édes ajak?

Illat-e ez, mellyet beszivok szomjamban aléltan?

'S mellynél olvadozok, láng-e ez angyali szem?

Úgy van! egész tündér ország' búbája körül font,

'S én gyönyörérzékből istenek' álma vagyok.

CSABA.

A' T Ü N Ó D Ó.

Bús vándor, a' vidéket
 Borongva kémlelem:
 Ha lesz e hol betérnem?
 Ha lesz e nyúghelyem?

Körűlem aszva minden,
 Bokor, liget, virág;
 Hajléka nincs a' tájnak,
 Kietlen pusztaság.

Előttem a' határszél
 Rémerdő, vázhegyek;
 És még is vonja lelkem'
 És még is elmegyek.

Mi vár? mit érek ott én?
 Ki mondja-meg mi hív?
 Talán sirómnak árnya?
 Talán szerelmi szív?

E. PALOCSAY TIVADOR

A' KÉT SZOMSZÉDVÁR.

Még egyszer fölemelte szavát Sár' róna
vidékén

'S hosszú nyögésekkel, mineműk a' haldokolóé,
Meggzünt a' zivatar. Csendes lön mélyen az
alkony

És kijövének az alkornak szeretői. Csapongva
'S földet korholgatva röpült a' fecske magányos
Andalgásaiban 's eleségül gyenge fiainak

Kis férgekre 's füben pihenő bogarakra vadászott.
Melly rémülve buvék, hallván a' dúlakodó vést,
Zöld kapujánál ült immár a' kis tücsök és víg
Társaival vígan feleselt egyhangu dalokban.

Hallott a' dongó' buta kóborlása is, a' mint
Meg-megütődve rideg hangját elszegte koronként
'S lomha nehéz szárnyon szomorú zúgással odább
kelt.

Messze pedig, hol völgyeiben maradozva foly
a' Sár,

'S késő habjai közt resten nyújtózik az omboly,

Búspanaszát az uszók' négy lábú serge zokogta
 'S a' vizek' országát idegen hangokkal ijesztvén
 A' bika torku bölöm durván felbőge ; csak embert
 Nem látott a' táj. Ember, ki az estnek örüljön
 És szenderre csaló öszhangját értse gyönyörrel,
 Ember nem jön elő. Sámsonnak háza miért van
 Most olly rajtalanúl? A' nép, melly benne zsi-
 bonga,

Ünnepet ül-e talán? Vagy pusztá-e 's néptelen a'
 vár,
 A' daliák' fogadója 's merész küldője csatákra?
 Vagy ki az, a' ki sötét fegyverben a' belte-
 remekből

Lélekdöbbentő léptekkel elő tör, az ifjú?
 Mért az egekbe kiáltó bú rémületes arczán
 'S vérkönye' megjegesült tükrén az iszonynak
 alakja?

Ah Sámson' fia, későn van még térni csatádról,
 Jó Tihamér; késő meglátnod az ősz atya' házát
 És látnod mint lett néphonból árva halomma.
 Mit használ neked a' diadal dühös Ottokar ellen,
 Mit használt lenned győzőnek bécsi Rudolfért
 'S László híre neked? Megtérnél íme rohanva
 Hogy hamarabb honn légy, megjárnád szárnyas
 örömmel

Ős lakod' útczáit 's nincs szemközt a' ki találjon,
Vágyva beszállnál 's a' házban nincs a' ki fo-
gadjon.

Mit használ most a' néphagyta falakra kiállnod,
Megtépett hajadat felszórnod az égiek ellen?

'S emberölő kezeiddel erős vas melledet ütven
Borzasztón az alélt csendet fölíjesztened ismét?
Mit használ dúlnod magadon kora gyászra ju-
tottnak?

Ságon azért vígan laknak rontóid; apádat
És az egész családot kik elölték a' fene vívók
Osztoznak kímélt javadon. Ságvár' ura örvend,
Vad Káldor, hogy társ nélkül dús háza ragyoghat,
Hogy, ki örök daczczal várának tart vala ellent,
Már nem sérti szemét a' szomszéd sámsoni háznép.

1.

Hol most Ság borait termesztí, hol Urhida'
dombján

Sok munkái után viszen a' nép sárga gerezdet,
Ott a' Káldorok, itt Sámson' vérsége tanyáztván,
Két ház volt régtől szomszéd a' róna határon,
Régtől ellenség, dühös és békülni tudatlan;
Hol valamintha velök lett volna születve, fiúról

Szálla fiúra harag 's nem szűnt rombolni; de
évről

Évre nehezbbe lön; mert megtorlatlan ölések
Adtak ölésre okot vég nélkül 's vad sziveik közt
Rémítő emlék állott alkotva halálból.

Majd egy atyát kellett megtorlani, értte adóul
Szép fiatal bajnok hullott el, egy ép deli testvér
'S mellettök nép számtalanul. Nem tette szelíddé
Őket sem nyájas szerelem, sem férfi barátság;
Sőt dúlt a' szerelem 's vaddá lett, mint az oroszlán;
Ésvagy káldori szűz vagy sámsoni gyengeleányzó
Lön, ha talán tetszék, veszedelmes czélja vi-
táknak.

És e' párt csak csillapodott békében, alattos
Ártalmat forralva 's gyanút nehezítve, ülőbbé
Hogy legyen a' zajkor 's ha kivált a' csendtelen
ország

Népfogyató harczát maga ellen vitte (siralmas
Megszakadás lévén örök átkú sorsa magyarnak)
Akkor nyíltta lett a' két ház' régi haragja,
'S eskü szerint fogadott vértor váltotta föl egy-
mást.

Akkor szüntelenül lobogott a' fekete zászló,
Szüntelenül új bajra hívás' rémkürte rivalgott,
'S míg volt kar, míg bajviselőt tudá küldeni a' vár,

A' rótt bántalmak lerovattanak: új ok, öröklő
 Gyűlölségre 's boszút nevelő szomszédi viszályra.
 Most a' sor Sámsonra került. Egy hittelen éjjel,
 Míg fia Lászlóval vendég táborban időzött,
 Meglepték a' káldoriak 's kiket a' lemenő nap
 Élve hagyott, a' várbeli nép a' visszajövőnek
 Nem látá örömét. Elesének az éji had által:
 Testeiket máglyán égette meg a' fene Káldor,
 Hogy nyoma létöknek ne maradjon az isteni
 földön,

Szél hordá el hamvaikat. De buvában evődvén
 Még fenn állt Tihamér 's így szólt az egekbe te-
 kintve:

„Végtelen ég! ha üres nem vagy's illy tettek után is
 Isten az országló, hallj meg boldogtalan ifjút,
 Engem, utósót a' vérből, melly íme kipusztúlt.
 Hallj meg öröklétű 's fogadott átkomra figyel-
 mezz:

Úgy soha sem földön, sem síromban, sem azon
 túl,

Úgy ne legyen nyugodalmam; örök rengéssel
 alattam

Ingjon az élő föld; örömet soha rajta ne lássak
 És búnál egyebet; ne legyen több birtokom abban,
 Mint a' sír; de az is keljen fel tagjaim ellen

'S vesse ki faradt csontaimat ; lelkem pedig éljen,
Míg élhet nyomorún, borzasztó gondolatoktól
Űzött éjjeli rém, bujdossék kínban örökké,
'S míg kín van, míg fájdalom él, ki ne fogyjon
azokból ;

'S mindezek úgy legyenek rajtam 's átkomra
betelve,

Mint én elmulatom megtorlani házam' elestét:
Testvérért testvér és házatya hulljon atyáért;
Szolgák szolgákért pusztuljanak és legyen, a' ki
Felmarad a' fajból, rabnőm a' káldori lányzó:
Lássam szép fiatalságát hervadni buvában

'S hallhassam panaszát, az enyimmal gyászban
egyenlőt. —

'S akkor is én se legyek boldog; de keservben
az éltet

'S búban emésszem meg , mint illik végivadéknak;
És legyek a' házhoz, mellynek nincs népe, hasonló.
Mindezeket halld meg , te ki élsz, örök isten, az
égben !

Káldorok ellen imádságot így végezi Sámson. "Így szólt gonosz átkokkal nehezítve meg éltét A' boldogtalan, és eljött a' vári falakról.

Most még egyszer az elhagyatott teremekbe
leszállott,

Megjára minden szögeit a' Sámsoni háznak
 'S hol mint gyermek örült, kol készüle harc-
 hoz az ifju,

Hol már mint győzőt atya és testvéri fogadták,
 A' kedves helyeken szomorún andalgva megállott.
 Máskor öröm 's élet zengett a' büszke falak
 között

'S fegyverrel kincscsel Sámsonnak háza jeles volt:
 Most megdöbbentő csend és lelketlen üresség
 Környezték Tihamért 's hitető emlékezet oltván
 A' lángzó haragot legelőször az ifju' szívében
 Megszakadott a' fájdalom és ontotta könnyűit.
 Majd tova ment 's hogy elért a' titkos 's szíve
 jegyezte

Osztályhoz, mellyben laknék, hova vinni reméle
 Egykoron édes nőt, bájjal, szerelemmel igézőt,
 És hogy ez osztályt is fenekül megdúlva találá
 'S felforgatva reményörömét: „Nem kölletek,
 úgymond

Nagy keserűn, hiu készületek, nem kölletek
 immár:

Sámsonnak nemzetségét megemésztí ez a' bú,
 Tetteit a' környék iszonyodván fogja beszélni.“
 'S egyszersmind elvonta magát a' bel teremekből
 És kezdett szomorú torhoz készülni magában.

Ment legelőbb is alá 's a' máskor lélekadó bort,
 Mostan búnevelőt felhozta egy öblös üregből
 'S a' tágas palotába tevé. Majd ólaihoz ment:
 Ott tejelő barmok 's számos paripái növének
 Sámsonnak mint házához méltó vala, mostan
 Elvágott kötelek 's jászlok' töredéki mutatták
 A' romlást; de belől egy bús szegletben, aléltan,
 Mintha urával együtt érezné gyászra jutását,
 Állt egyedül dült széna között gyors hadvi-
 selő mén,

Tér és völgy' tapodója, fejét a' földnek eresztvén
 'S hóka fején szomorún szórt barna sörényi le-
 lógván.

Melly, mikoron látá Tihamért, megkezde vi-
 dúlni

Es bágyadt nyihogással urát 's fejrázva kö-
 szönté.

De Tihamér búval teli bár, új fájdalom által
 Álla leverten az állat előtt 's szemlélte sokáig
 Szótalanúl; fölgerjedvén így szól vala hozzá
 Végre setét komoran 's fájt, a' mit monda, szí-
 vének:

„Hasztalanúl, hű szolga, vivőm, mig kelle, csa-
 tákon,

'S most egyedül társam, mindentől elmaradottnak,

Hasztalanúl örömed ; nem , hogy tápláljalak
és nem ,

Hogy gondot , gazdád , pihenő napjaidra viseljek,
Mint rabló jövők én , lovagodból gyilkosod. Eddig
Rettentő hadi munkákban , vér lepte mezőkön ,
Vígán együtt jártunk , rémültelen annyi halál
közt.

Bércz , völgy nem vala gát , nem térek' távola ;
győztünk

A' hullámokon is 's kedvez vala ifju szerencsénk :
'S ló rohanóbb nem volt , mint a' gyors Fecske
alattam

És soha gyávának nem mondott minket is a' hír ;
Most elzárta sorompóit , szűk térre szorítván
Gyász hadi pályánkat ; de te is sajnálatos
állat ,

Hasztalanúl neveléd buja fűn hizakodva erődet
És kergetted örömfutamással az alkonyi szellőt,
Karcsú száraidat 's a' rajtad ülőnek alakját
Nem fogják harcjátékon megnézni leánykák ,
Nem hős ifjak irigyleni. Kegytelenül elhullat
imez vas

És fogod elkeserült uradat táplálni halálra.

'S jobb neked , így búsonga tovább , elhullnod
előtten ,

Mint tolvaj Káldort szolgálnod uradra, vagy
ólban

Tengneđ utált szalmán 's szomorú vénségre ki-
nyujtva

Életedet, húznod sanyaró gazdának igáját.“

Így végzé 's Fecskét a' tér udvarra vezette.

Ott még vérrel elegy porban látszottak az ádáz
Küzdők lábnyomaik, a' mint dulakodva ve-
sződtek

A' feltúrt földnek színén 's a' messze fehérló
Ház falakat haragos színnel jegyzette sötét vér.

A' remegő fénynél mind ezt hogy látta, ujabban
Felbőszült Tihamér, 's valamint hajdanta az
ősek,

Még Krisztustagadók, halmoknál 's kisdéd
ereknél

Készültek lóáldozatot bemutatni Hadúrnak
És fogadást magas eskü alatt fejeikre fogadtak;
Úgy, valamintha pogány szellem bírná, könnyö-
rögve

Szólítá a' holdat, az éjt, a' csillagok' ezrét ;
'S a' boszuálló istent és illy szózatot ejte:

„Éj, te sötétség anyja, komor birodalma ho-
málynak,

Csillagok és te borongó hold, legyetek ma tanúim;

És te, boszúálló isten, hallgass meg utószor
Esdőt színed előtt: valamint e' gyors hadi
ménnek

Vére folyand e' helyt 's azt a' szomjú por eliszsza,
Úgy a' Káldoriak' vérét onthassa imez vas
És míg Káldor lesz, soha vér'omlása ne szűnjék.
Éj 's te boszúálló isten hallgasd meg ezen szót
'S nagy haragodban az árvának szenteld meg
aczelát."

Igy szólván kivoná jó kardját oldala mellől
És a' ménbe dőfé. Végső rohanással az állat
Felszökkent, hogy ölöje' vasát érzette szügyében
'S vére buzogva kitört; a' széllel versenező láb
Megrokkant hatalomtalanúl. Leterült az erős mén
'S ködbe borúlt szemeit még egyszer urához
emelvén

Lassú körgés közt vonagolva bucsút veve tőle.
De Tihamér haladék nélkül folytatta kegyetlen
Munkáját; (fogadott munkát nem végzene jobban)
Megfejtven darabokra szelé a' véreveszett húst,
Mint puszták' hollója magát táplálni azonból
És tort a' megöklött vérségnek hamvain ütni.
Majd, istentelenül a' mellyet elolta gonosz kéz,
A' gócz' házi tüzét fölgerjesztette 's borongva
Gerjedezett az ijesztő láng a' régi homályban.

Már nagy volt az idő 's holdnál és csillagi fénynél
 Gyászviselő hölgyként virrasztott a' rideg éjféli
 Emberek' álma fölött; Tihamért nem lepte meg-
 álom,

Bús tornál ült gondjai közt, mint kárhozatos
 rém;

És a' mellyet evék, keserű volt a' falat' íze
 És keserű, a' mellyet ivék, a' kedvemelő bor:
 Gyász könyvek öntözték azokat 's nem volt, ki
 vigasztó

Szóval az elhagyatottnak oszolni segítse
 Bánatait, nem volt a' min enyhülne keserve.
 Néma körül minden 's mint a' sír, pusztá; ki-
 etlen

Vissza 's előre remény nélkül a' szörnyű kilátás.
 Így lakozék Tihamér, szomorú vendége magának
 És a' mint lakozék, és a' bort itta, koronként
 A' könyük orczáin hervasztva eláradozának.
 Majd az atyát nevezé, majd két öccsére köszönte
 Bús poharat 's folyvást sűrű köny hullá sze-
 méből:

„Ősz atya, így szólott zokogás közt, és ti sze-
 rettem

Testvérek, kik akár a' földben alusztok, akár a'
 Föld' színén szórt hamvatokat hordozza tűnő szél,

És ti is a' háznak régen hű népe, vitézek,
 E' poharat rátok Tihamér keseredve köszönti;
 Nem sok időre alá szálland közötökbe nyugonni
 'S számkiüzött egyedül nem lesz a' pusztá vi-
 lágon. “

Szolt 's a' telt poharat legutósó gyöngyig üríté.
 Ígyen tarta keserves tort Sámsonfi magának
 'S véreinek 's gyakran gyüle még bú'árja sze-
 mében,

Sűrű sohajtásai hallattak az éjféli órák'
 Lélekijesztő csendében mint erdei szellők,
 Mellyeket a' szigorú éjszak megtölte panaszszal.
 Végre bér és bú megtörték ő'r lelke' hatalmát
 És aluvék álom nélkül 's nem tudva keservet:
 Holtak' sírja fölött így alhatik a' letöröt szirt,
 Mellyet gyász szókkal hint meg faragója; de benne
 Hallgat erő 's élet nélkül a' néma hidegség.
 Feljött a' hajnal 's Tihamér útjára megindult.
 Ifju királyához, Lászlóhoz megy vala, kúnhoz,
 Kún hölgyek' szeretőjéhez, magyaroknak urához
 'S lelte Fehérvárott fénylő sok nagyja' körében
 Országúl mulatót 's így kezde beszélnie hozzá:
 „Felséges, hatalomra dicső, fejedelme magyarnak,
 Ha valahol Tihamér híven szolgálta hazáját
 'S volt, valamerre vívéd, hadaidban nem legutósó,

Hallgass meg most és nekem egy kérelmemet add
meg :

Épen hagytam el a' házat , hol apámmal öcséim
Eltek örömdúsan 's tán óhajtoztak utánam
Messze kalandor után ; mostan pedig éktelen a' ház
'S puszta örök , mellynek komor éjszaka nyomja
lakóit.

Jól tudom , ámbátor nem hallám senki' beszédét ,
A'szomszéd Káldor szerzett nekem ennyi keservet;
Kérlek azért , törvény által büntetni ne hagyjad
Őt , de megengedd hogy viadalra kihíjam egyen-
ként

Vérem' dúlóit 's gyönyöröm lesz benne , ha
vesznek.

A' ki pedig tán élve marad 's engem megöl ,
annak ,

Bár gonoszát tett is , legyen érte bocsánat
örökre.“

Ezt mikoron mondá , minden bámulta 's kesergék
A' csata' hősei őt , mi különbet azon Tihamértől,
A' ki vidor fiatalságban , mint fényes aczél kard ,
Tündöklött nem rég soraikban 's szembetűnő volt
Termeti nagysággal , most ő megalázva keservtől.
'S éktelenül állott könyörögve ; de szánakozással
Így szólott László , magyarok' szép ifju királya:

Sámson, akarnám, hogy bíznád kezeimre boszúdat,
 Meglátná Káldor, mint voltál kedves előttem
 'S érezné nyomorát, mellyet maga szerze ma-
 gának.

Ám ha szived sürget 's gyönyöröd van benne,
 vasaddal

Venned igazságot, hírlőt küldök ki ezennel:
 Az Káldor' népét viadalra kihíja egyenként.

'S ment legyen, a' ki megél; de ha csalt vet
 's víni egy ellen

Gyáván 's nemtelenül kettőt fog küldeni 's többet,
 Rája, bizony mondom, országúl küldve leszen had
 'S tűz, vas emésztí meg őt, népét 's jószágait
 egyben: "

Így szólt 's mind javalák fényes daliái beszédét.
 'S tüstént gyors követét a' közre hivatta, Ka-
 dártát

És hajítélőket rendelt a' sági mezőre.

Hős Tihamér pedig a' vízhez tartotta irányát;
 Bús bikaként embert kikerülve megyen vala
 ingó

Partjain a' Sárnak, melly sással, rőt buzogány-
 nyal

És suhogó náddal koszorúzva tekerge, holottan
 Vándor lápok alatt feneketlen sár vala 's messze

Csilloga , mint az arany , veszedelmes színnel az
örvény.

A' hova vad fajt a' csörgő récze vezette
És a' könnyű buvár 's a' sárca merengeni kedvelt.
E' helyeket Tihamér sokszor kémlelte vadászva ,
Most bujdosva öröm nélkül hágdosta 's kihativán
Csak hamar a' dombot 's megpusztúlt várat eléré.

II.

Ságon azon közben poharak közt telt zajo-
sabb éj ;

Káldor húsz küzdőt vendégele , régi segédeit
Jó , rosz harczaínak , más húszan az éji csatában
Sámson előtt hullottanak el ; néhányakat ártó
Seb köte , bajtársak , részt nem vehetének öröm-
ben.

Már lobogott a' fáklyavilág 's tág öblü teremben
Görnyedezett nagy tálak alatt a' hosszú cser-
asztal ;

Körben egy egy serleg pillog vala 's szomju ku-
pákkal

A' párló tálak megkörnyékezve valának.

Fen pedig a' falakat fegyver' sokasága borítá ;
Itt kard függge , amott villog vala hosszú hegyes tör

'S rézveretes száron dárdák mutatának ölésre
 Fent ragyogó érczet, mellettök fellegi foltként
 Domborodott aranyos szegetével az életovó pajzs
 És nyilak és kopják 's a' nyílnak szárnyatadó íj,
 Függöttek tarkán 's vegyesen; rémületes őrről,
 Mintha setét sírból szállt volna ki lelkek; ezek
 között

Négy sanyarú ósnek volt füstös képe akasztva,
 És az egész háznak megbúsította alakját.
 Most a' bajnoki nép kezdett gyűlöngni: kevélyen
 Jött maga Káldor elől, arczán a' fényes örömek
 Hordozván jeleit; de nem úgy érezve szívében.
 Már az idő első örömét megkezdte zavarni
 És vétkes dülási után bántotta maró gond
 És bántotta gyanú, hogy bár titkolni remélte
 Tetteit, a' hírnek még is szárnyára kerülhet
 'S a' már csendre jutott ország megtorlani eljön,
 'S akkoron ő! — de ezen félelmet vissza riasztá;
 És tuda, melly nem volt, kiderültnek látszani
 kedve.

Jött és elfoglalta helyét. Eljöttek utána
 Két elsőbb fiai, Petur és Ipoly, ifju tűzőkben
 Délczegek, a' harcznak, bár millyen volna, örülők
 'S több véres hadi munkákban rögzöttek eléggé.
 Mindkettő apjára ütött; de szivökben élő gond

Nem fészkelte magát, vidoran lépének utána
Káldornak 's lobogott az erő vad lángja sze-
meikben.

Jött azután a' méla Simon, halovány magas ifju,
Legkésőbb fia Káldornak. Most láta először
Harczot 's embervért 's úgy látszék, ifjui lelke
Megborzadt förtelmeitől; soha őtet azóta
Nem készíté mosolyodni öröm, nem kardot emelni,
És pengő idegen nyilakat szállatni szilaj kék;
Hallgata és atyját titkon vádolta magában.
Két testvére után ő is helyt foglala. Jöttek
Egyszersmind a' vér' szolgálai, kegyetlen erős nép,
Súlyos kardjaikat csörtetvén a' sima pallón,
Jött a' jász Sundó, legerősebb bajnoka Ságnak,
Mint valamelly oszlop, zárván nagy termete a' sort.
Mindezek a' bő asztalhoz járultanak és nagy
Zúgás és recsegés közben helyeikre leültek.
Már minden helynek meglőn vendége, uratlan
Egy szék volt Káldor' balján, bíborba borított
'S gyéren arany himes párnákkal. Rajta keresve
Függött minden szem; de leginkább nyúgtalanul
várt

Káldor, 's a' kérdők 's felelők közt zagyva
zsibongás

Támadván zajjal betelék a' tágas ebédlő.

Ajtó nyílt azalatt 's Káldor' hajadonja belépett.
 Őtet csak ritkán láták a' bajnokok; atyja
 Óva külön nevelé 's tilalom vala szólni előtte
 Harczai' sorsáról; a' két ház' régi haragját
 Csak sejté; de harag nem fészkele tiszta kedében.
 Mint fen tölgy' sudarát a' felhők' lángfia tépi
 'S fergetegek száguldoznak sűrű lombjain által,
 A' völgyek' violája pedig kijön a' fa' tövénél,
 És nem tudja hogy a' szellő, melly illatit issza,
 Szélvész a' fatetőn, nem tudja, hogy a' ragyogó
 menny

Kék szeme' gyöngyeiben, zápor volt a' fasudár
 közt,

Villámtól forralt, zivatar hullatta özönvíz:
 Így a' gyenge leány felnőtt a' férfi seregnél
 'S míg azokat harag és gyűlölség vitte, szelíden
 Ő bék' és nyugalom' karján növekedve kifejlett
 Gyermeki napjaiból; megszokva szeretni 's szeretve
 Lennie, testvérek 's atya voltanak öröme, gondja.
 Lelke szelíd érzelmekből és szent akaratból
 Volt gyönyörű öszhang 's hítták vala szép Eni-
 kőnek.

Hogy kitünék, mély csillapodás váltotta föl
 a' zajt.

Mindenik, a' mint ült, egy időre az ámulat által

Megmaradott leszeggezve merőn 's a' marczona
képek ,

Úgy látszott , vadságoktól megválni kívántak.
Majd mozgás eredett 's a' tetszet' hangja magában
Értetlen szavakat mormolt. A' könnyű leányka
Jött 's csak alig rejtett haladással előre helyéhez.
Káldor az eljöttet mosolyodva szelíden apolta
'S egy pillantatig elfeledé hogy gondjai vannak.
Felnézett Simon és beborultanak arcza. Káldor
Szerte körül hordozta szemét és bízata szóval
Mindeneket , maga példaadó a' víg lakozásra
'S kezdődék az evés, majd víg poharakra kerülve
A' sor, erőt vőn a' szilaj élet' kedve 's csapon-
góbb

Mozgások 's hevesebb szóváltás ébrede: minden
Arcz kiderült , csak az egy Simonén vesztegle
borongás.

Káldor látta 's komor feddőleg néz vala rája ,
Szólni , ne hogy kedvet bontson , tiltotta okosság.
Érté a' haragos homlokuk néma beszédét
,S félre vonúla Simon ; kivonúlt nem sokkal utána
Szép Enikő 's magok a' harcznak szolgálai ma-
radtak ,

Dísztelenül , mint a' fa virág nélkül , mint fel-
leg , ijesztőn ,

Mellynek utósó fénysugarát elvette az alkony.
 'S most Káldor — töltött kupa volt megemelve
 kezében —

Fölkele és csendet kérvén illy szózatit ejté:
 „Társai sorsomnak, még eddig jónak, akarnám,
 Hogy nyugodalmasbnak legyetek látói ezentúl.
 Tudva van, a' harczból diadallal tére be László
 'S szent a' béke megint: minket más tesz vala
 mentté.

Harcz és visszavonás 's az erő' törvénye azokban;
 Eskü azért, hogy senki, ha ránk vád jőne gya-
 núból,

Sámson' háza dulásáról nem vallja tudását,
 Eskü, hogy a' titkot kiki híven rejti halálig:
 Úgy legyen e' várban boldog maradása 's azonkép
 Válgék méreggé, minden csep, mellyet iandó
 Végtelen átok alatt, a' mint nem tartja meg
 eskét.“

Szolt 's kiki vad szavakat mormolt mély hangon
 utána,

'S a' poharat, mellyet tartott, szájához emelte.
 Még ittak mikor a' kapunál rézkürt' szava
 hallott

'S a' kegyetlen dúlók' lakozását félbe szakasztá.
 Első volt Káldor, ki helyét elhagyta, utána

Félig ürített kelyheiktől megválva kelének
 A' följedt eskvők, zavar és sokféle tünődés
 Lelkeikben; de azonban elért a' kései vándor,
 Végig csörtete a' márvány padu csarnokon és a'
 Tág palotába nyitott. Talpig fegyverben, az
 ország'

Czímeivel paizsán, jól termett férfi, Kadárta,
 A' bajhírlő volt 's illy szózatot ejte belépven:
 „Lászlónak hírlője jövök Sámsonfi' nevében,
 Hozzád 's társaidhoz Káldor, meghozni halálos
 Bajnak ajánlását. Méltók hogy vesszetek el mind,
 Vértörvény által; mert úgy hiszi, hogy ti va-
 látok,

A' kik az éjnek leple alatt gyilkoltatok, irtván
 Ártót, ártatlant, megrontván őtet örökre
 Bánattal, testvértelenül maradottat, atyátlant;
 Még is azért őtet meg nem nyúgatja haláltok
 Vaktörvény által, maga hí fel bajra egyenként,
 És kárhozzatok el, ha lehulltok hőskeze által;
 Ha pedig őt a' sors adná elveszni bajában,
 Ment legyen a' ki megél, se az emberek őtet
 azontúl,

Bűneiért, se az isteni kéz soha meg ne keresse.
 Ezt Sámson; de ha cselt vettek, vagy ketten
 az egyre

Gyáván 's nemtelenül fognátok vinni, királytól
E' törvényt hozom: országúl rád küldve leszen
had,

'S véredet és magadat javaiddal tűz vas emészt
meg."

Mint mikor éj' idején felhő torlódik egekben
'S záporral viselő's kebelét megnyitja futó fény
'S a' puszták' utazója veszélyt vél jőni 's halállal
Terhes villámot; a' villám nem jön azonban,
Fenn villog végig beborúlt pályája' határán
És az utat kideríti körül 's az utasba reményt
önt:

Úgy Káldor, ki halálhírt félt és szörnyű ki-
írtást

Tetteihez képest, hallván a' bajra hívó szót,
Megvigaszék a' szóra 's kevély mosolyodva im-
így szólt:

„Sajnáljuk, hogy az elkeserült ifjú szive minket
Vádol 's bűn neveket hangoztat előre; de várjuk
Vádaiért számkérendők, 's úgy hisszük, előbb
lesz

Színtelen árnyékká, mint rajtunk megbizonyítsa
A' mit kínjában, nyomorú, elmonda felőlünk.

Vidd meg, jó hírlő, e' hírt neki 's mondjad
ezentúl

Éjjel vagy nappal vagy akár éjfélnél is, a' mint
 Választandja korát, jőjön 's zörgebbe kapunkat,
 Ellenségi csak a' gonoszúl vesztünkre jövőnek,
 Ölni nem óhajtók, ha kívánja, baráti leendünk.“
 Monda 's miként jött a' hírlő, elhagyta veszélyes
 Házát Káldornak. Huzamos lépései hosszan
 Hangzottak kifelé menetében 's a' hogy enyésztek,
 Úgy a' benn maradottak' gondja fogyott, mind-
 nyáján örülvén,

Más végét várók, ha világra jövendne, hadoknak.
 'S első volt Káldor, ki pohárt és szót veve,
 mondván:

„E' poharat Sámsonra iszom. Sámson' fia halld
 meg:

Sundó lesz, ki leküld, ha mozogsz, keseregni
 apádhoz.“

Szóla 's mohón a' nagy poharat fenekéig ürítte.
 Példáját minden követé, otromba fenyítést
 És kaczagást keverének iván Sámsonfi' halálát.
 'S hosszan húzódott lakozások.

Azonban az éj ment
 Félénk tolvajként, elvitte magával az álmak'
 Kincseit, a' napnak hagyván sok gondot, ezernyi
 Bajt és fáradozást 's ahhoz nem egyenletes osz-
 tályt

A' kívánt jóból, a' földön vándor örömből.
 És az ölések' napja beállt. Ébren vala Sámson
 Súlyával bánatjainak. Élet' jelit adván

Megzendült a' ház 's ő fájó szíve azonnak,
 Rémületes dobogást keltett szomorú kebelében.
 Elcsüggedne; de a' bosszú megtartja erőben
 És harag a' sárkány, melly őrt áll lelke' tüzénél.
 Öltözik. A' vértet karcsú testére csatolja:

Fegyvere kard 's buzogány; paizsát eltördeli,
 szintúgy

A' kelevézt; lobogót nem hagy tarkállni sisak-
 ján;

Dísz nélkül teszi föl, vas lapba szorítva sötétlő
 Fürteit és arczát. Mint bércz, melly nem mu-
 tat ékes

Lombú rengeteget, tetejét nem hímzi virágszál,
 De komor és vad sziklával borzad föl az égre,
 'S villámot, zivatart nem fél elvárni: azonkép
 Állott dísz nélkül Tihamér, deli termete súlyos
 Fegyverben, vastól feketén, készülve halálra
 Küzdeni 's elleninek bízton felfogni csapását.
 Ment 's a' Káldoriak' veszedelmét vitte magával.

Még csend volt Ságon, mikor a' zárt vas-
 kapu' táján

Megjelenék Tihamér és azt buzogánynyal ütötte.
Háromszorta nehéz buzogánynyal sujt vala hozzá,
Annyiszor a' kapu messzeható döngéssel ijesztvén
A' levegőt, a' belvárnak fölverte lakóit.

Majd hársány szavait hallatta az ifju, kiáltván,
Káldornak harsogta nevét 's a' káldori népnek
Monda halálos bujra hívást, mindennek egyen-
ként.

'S jött Káldor, ki legelső volt a' várlakon ébren,
'S a' kapuhoz jutván így szóla haragva: „Ki vagy te
Durva, silány pompájában rossz fegyvereidnek,
Békszavaró, ki vagy, a' ki reánk, mint farkas
üvöltesz

'S fölrázod, mellytől rettegned kell, az orosz-
lánt? “

Igy szólott 's az alatt népesb lett a' sima várfok.
Egymást érve Petur 's Ipoly és szolgálai jövének
Káldornak, de reájok, ülést óhajtván, sötétén
Nézett föl Tihamér 's keserűn illy szózatott ejte:
„Káldor, erősebben mint a' vas, fáj nekem a' szó,
'S szó soha már örömet nem fog hozhatni szí-
vemre,

Mert a' mit szereték, azt kínom volna nevezni,
Míg te is élsz. De ha bátor vagy, jer szállj le fo-
kodról

„S gyilkosságaidért, míg tart véredben, adózzál.“

„Ösmerlek, te kevély még a' bánatban is,“ így
szólt

Káldor az ifjúhoz; „de ne légy az végedet érvén;
Szolgám fog hozzád viadalra leszállni 's az öl
meg.“

Szólt 's tova tért, Tihamér a' síkon várta csa-
táját.

Most Petur és Ipoly apjokkal szót váltani kezdtek,
Mindketten vágóók Tihamért megvívni; de Káldor
Tiltá a' viadalt nekik és Sundónak adott jelt.

Vissza menének mind; de Peturt nem ereszti
haragja,

Hátra maradt egyedül 's illy szókat mőnda sietve:
„Háld Sámson, ha megélsz, míg a' hold fel-
jön az égen,

Látogatód leszek; 'a' jelszó: életre, halálra!“
„Elvárlak,“ mondá mély hangon az elkeserült
hős

És bevőnőla Petur; de helyette Ipoly jőve sebtőn
És szeme, mint a' láng, repesett föllelnie Sámson;
Majd hogy azont még a' kapunál késdezve találá,
Ott termett 's illyen szavakat mondott vala hozzá:
„Sámson, igen bännám, ha egyébnek jutna ha-
lálod

És nem ezen kar előtt szállnál a' porba; de
várj el,

Látogatód leszek a' holdnál 's életre, halálra
(Ez legyen a' jelszó) vég harc fog lenni közöttünk."

Szól vala 's hogy fegyvermozgásokat érte belünnen,

Mint a' könnyü hiúz, választ sem vára beillant,
Harcza felől, hírszomja, gyanút támasztani félvén.

Hős Tihamért pedig aggodalom bántotta: tűnődék,

Nem csel-e, hogy ketten 's tán többen fognak
orozva

'S nemtelenül önvárában támadni fejére
És mielőtt boszúját állná, bús napja leszálland?
De nagy lelke hamar megvált e' gondolatoktól:
'S „jójenek a' rablók," úgymond, bár jójenek
el mind;

Egy hitem él, nem fog kezeiktől jöni halálom."
Ezt gondolva tovább állott 's a' sági lapályon
Néze vivásra helyet, temetőt a' Káldoriaknak.

Jött Sundó talpig vasban, nagy kardja fityegvén
Balja felől; de szivos kopját pörget vala kettőt

Egyszersmind 's látszott erejét hogy emelte
ügyesség.

Súlyos volt pedig és hosszú a' kopja , hatalmas
A' vasat , és vas alatt az eret megjárni hegyével.
Ő ezeket játékképen forgatta 's közelge
Mint valamelly vasvár , nyomván nagy teteme
a' tért.

Fenn a' Káldoriak menetét vígyázva kiálltak ,
Bízakodók Sámson legutószor látni csatában ;
Távolb sátor alatt a' harc' bírái tanyáztván.
Ő pedig a' síkon folyvást haladott vala és hogy
Kopja vetésnyire ért , kiveté nagy könnyüden a'
balt ,

Melly Tihamérnak előtte lehúllt ; de azonban
Harsány vad hangon szólt Sundó hős Tihamér-
hoz :

„ Dárdádon , tudom , a' tikok ülnek , vagy meg-
ehűlvén

Nyársúl forgattad 's most nincs mit hozz viadalra ;
Vedd föl azért , mellyet küldék , víjunk meg
egyenlőn ;

Melhyet küldendek , hiszem azt , fölvenni bajosb
lesz :

Megkeres önként is 's nem fog megválni velődtől .“
Szóla 's kevély elbíztaiban Tihamérra suhantá

A' kopját 's egyenest sisakának ment az, ijesztő
Éle hasítván a' levegőt 's szárfája süvöltvén.

'S nem fáradva elért a' vas, hova szánta vetője,
A' sisakos főhöz; de hegyén koppanva meg éli,
Félre szökött nagy rezgés közt a' földbe fu-
ródván.

Érzé a' sujtást Tihamér, hökkenve fejével
'S hallá kárhozatos csengését; de hamar eszmélt
Tompá nyugalmaiból és a' két kopja után nyúlt.
Háborodott Sundó kirepült kopjái' lehulltán
'S már készült inkább karddal közel állani
harczot,

Mint elvárnia két lövetét; de nem engede nyúgtot
Sámson az ádáznak, kopját vete rája legottan
'S a' két kopja kiment sebesebben, mint jöve,
mint két

Héja süvöltének törvén hatalommal urokra.
Vastérdét éré legelőbb a' kopja, befurván
Gyűrűs kapcsa fölött 's a' fájó csontig eresztvén
Szomjas aczélvégét. Csikorogva hajol vala Sundó
Hogy kiragadja; de íme suhant sebtében utána.
A' másik gerely és behatott nagy melle' vasába,
Mint valamelly ártó növény nagy messze ki-
állván

Rőt nyele, és mellét az aczél vég töre szegezvén.

Ezt látván megörült 's harczát végezni sietve
 Jött az erős ifjú, gerjedt haragában emésztőbb
 Mint az emésztő láng 's fenn villoga kardja ke-
 zében.

'S méregből 's fájdalomra miatt már nem nyöge
 Sundó,

Ordított, mint a' fenevad, szaladásnak eredten.
 Nagy bajjal vonszolta magát Tihamérnak előle,
 A' két kopjával, hogy azont kiragadja, vesződven;
 Az pedig őt kegyelem nélkül pusztítani kezdé:
 Vállain és sisakán, mint a' pörölynek ütése
 Hangzott a' buzogány sűrű kopogása; kiáltás
 Hallék a' rémült Ságról 's akaratlan ijedség
 Vonta be szíveiket; maga Káldor gyászos időknek
 Láttá jövődjét 's bús homloka ránczba szedődék.
 De Sundó kiszakasztván a' kopjakat, omolni
 Hagyta sötét vérét 's kardjában bízva kirántá
 A' majd ölnyi vasat 's égett ostromlani Sámson
 Súlyos ütésekkel. Hogy távol tartsa magától
 'S végre kifárasztván bizonyos rést leljen ölésre,
 Ösztöne súgtá de nem szünt megközelíteni
 Sámson

Mint sanyarú bányász, vagy mint a' kincseket ásó,
 Tűr hevet és hideget, nyugalom nem tartja,
 sem álmot,

Hogy nyereséggel utóbb a' hegy' szívébe lejusson,
 'S a' föld' bálványát, az aranyt fölemelje jutalmúl:

Úgy vágyott Tihamér Sundónak jutni szívéhez,
 Semmi csapás nem volt őt távol tartani képes.
 És már vérbe borúlt makacs ellensége; kegyetlen
 Sundó rossz napját látá közeledni, de bízék.
 Még egy ütésével megfordíthatni csatáját
 'S össze fogott kézzel lecsapott bajtársa' fejére.
 Terhes volt a' csapás 's mint a' vágott fa' esése,
 Zúzó 's rémületes; megtántorodának alatta
 Lábai Sámsonnak, feje lógott mint az ütött gally,
 Széles válla között lehajolva; de önnön ütese
 És a' vére fagyott test' súlya vevé le nehézkes
 Lábairól Sundót. Lebukott térdére, felállni
 Nem képes, bár mint ügyekeznek. Sámson időt
 nyert,

Vissza vevé erejét hős karja, kivonta sietve
 A' ragyogó kardot 's készült elvégzeni harczát.
 Földbe merített kardjával támasztva magát még
 Térden volt Sundó 's a' hogy közelíteni látta
 Öldöklő Tihamért, illy szókat mond vala durván:
 „Vaj mi veszett voltam, kelevézt, hogy hány-
 tam elődbe

Sámson! a' nélkül most e' vér lepte mezőben

Téged látnálak fetrengni előttem ; azonban
 Jőj és végezd el munkádat 's tudd meg, ezen kar
 Ótta meg ősz Sámson attól, hogy lásson, örökre.“
 „És téged“ felelé Tihamér, „most olt el azon kar
 Kárhozatos rabló, poklok' fáklyája, örökre,
 Hogy soha rossz lelked honnját ne találja 's há-
 zátlan

Bujdossék 's nyomorún a' világok' végtelenében.“
 Így szólván kinyitá vértét a' roskadozónak
 'S karddal barna fejét elválasztotta nyakától.
 Majd kardjára tüzé sisakostúl a' fejet, és ment
 A' vállára vetett karddal vér hullva nyomába :
 Rémületes látvány a' néző Káldoriaknak
 És nem ohajtott vendég a' házban, hova méne,
 Hol szomorú csend volt, és nem vala, a' ki fogadja,
 A' ki örömmel a' gyózónek járuljon elébe.
 Ó mene 's ellensége' fejét kapujára kiszegzé.
 Még az nap kétszer harczolt a' sági fenyéren
 'S még Káldor két szolgának sínlette halálát,
 A' kiket ők csendes gyásszal mély földbe takartak
 És lobogós kopját tűztek sírjaikra ; de Sámson
 A' leütött fejeket rémül kapujára kitűzte.

Fenn vala már a' hold 's szomorún a' puszt-
 ta falak között

Ült vacsorájánál Tihamér, elmélve kiirtott
 Nemzetségéről 's várván a' harczot; azonban
 Mint bagoly odvából kisuhan, mikor a' fedező éj
 Szőnyeget kiterítve leszállt bérczekre, mezőkre,
 'S messze ható szemeit gyilkos vágyalma vezérli:
 Úgy Ságból kijövének ölö szándékkal az ifju
 Káldorok és egymást nem sejtve siettek elérni
 Úrhida dombjához. Petur első jött be, megállott
 A' kapunál 's nagy gondolatot forgatva eszében
 A' kapu' két szárnyát betevé 's elzárta rudakkal,
 Hogy ha talán egyikök, menekedni akarna, ne
 tudjon,

'S a' sorstól neki szánt ez helytt ma elérje ha-
 lálát.

Kába! oroszlának barlangját zárta magára
 'S bízott a' sorshoz, mellyet maga sürgete dúlni.
 Jött azalatt Ipoly a' tulsó kapun. A' kapuzárót
 Láttá 's gyanítá szándékat; de remegni tudatlan
 Lelke legott el lőn ugyan arra tökéelve, bezára
 A' kaput ő is, elebb a' tér udvarra sietvén.
 És vakon a' boszutól, melly dúla lobogva szí-
 vökben,

Testvér a' testvért ellenségének alajtá.

Mindkettő siétőn a' tér udvarra kijutván

Jelszavakat váltván, viadalmasan össze rohantak.

Milly hamar a' tavakon két hullám megtöri
egymást,

Vagy mint két felhő, melly össze jön a' zajos égen
'S egymást szélvészszel 's haragos villámmal
emésztí,

Hullván megtépett kebeleikből a' sűrű zápor:
Úgy ezek a' szélnél, a' lángnál hirtelenebbül
Elronták egymást. Leterült Petur öccse' vasától,
Meggzegrén derekát a' vékonyán általütött kard,
Elhullott Ipoly is bátyjától véve halálos
Szúratokat mellén. Dobaj és a' fegyveri csengés
Fölverték Tihamért, bámulva figyel vala 's látá
A' kettős rohanást, 's a' kardok' villanatában
Legdühödőbb harczot 's sietett a' térre kijutni.
Már fekvének azok. Kiderült a' bujdokoló hold
'S áruló sugarát bágyadt szemeikre vetette.

A' megnyílt sisakon kitekinte utószor Ipoly még
És kitekinte Petur 's iszonyú vala kínja szí-
vöknek

Sámson' lábainál egymást haldoklani látván.
'S nyögve Petur szólott: „Ipoly így kell válni?
de váljunk:

Sors akará. hogy Sámson után a' Káldor elessék.
Isten hozzád a' sírban. — 'S még szólna; de
fáradt

Nyelve megállt a' halál' révén. Vonagolva ki-
nyujtvák

Véres karjaikat egymásra borúltanak. Így ők
Mondhatlan keserűséggel megváltak az élet'
Napjaitól, csak imént vad erőben féktelen ifjak,
Most testeik halom a' földön, lélektelen alkat.
Bámúlt a' harczon Tihamér és néma merően
Álla soká, majd a' sisakot lecsatolva fejökről
Halvány arczaikat vizsgálta kegyetlen örömmek
Képzeltéseivel: ilyen volt arcza Petőnek,
(Öcse' nevét mondá) ilyen volt fürge Gyulamé,
'S illy halovány az öreg Sámsonnak képe, mi-
dön őt

Éjjel az ádázok megüték véletlen az álnok
Fáklya' világánál és vére fiaira lehabzott,
Akkor is óhajtván Tihamért hogy jőne segédül,
Akkor is átkozván, bosszút ha nem állna; de
örvendj;

Így képzelge tovább, örvendj boldogtalan árnyék:
Ellenidet gonoszúl egymásra vezette szerencse
'S lábam előtt a' két Káldornak vére patakzik.
Eljött a' hajnal, szomorúság' hajnala Ságon,
Harczszerető fiait Káldor nem lelte; de látá
Vérbe borúlt fejöket kapuján a' sámsoni várnak
'S rémület és harag és bánat változva eszében

Elszánás nélkül fogyató kínokban evődött.
 Menne, hogy a' gyilkost várában előlje, kívánná,
 Mint szomjú föld a' záport, vérenek özönnel
 Látni elomlását; de maradt mit veszteni; éle
 A' két gyermek még, még volt bizodalma körökben
 A' más kettőnek gyászát elbírní 's reménye,
 Hogy Tihamér, mi előtt vérehez jutna, kifárad
 Harczaiban 's elesik küzdő szolgálí' kezétől.
 Őtet azonban az ifju soká nem hagyta tünődni,
 Eljött vérdíját megvennie 's dőnge szünetlen
 Súlyos ütéseitől a' vert kapu. Eljöve reggel,
 A' delelő nappal 's napesettel; nem hagyta nyugtot,
 Nem bánatra időt. Káldor' szolgálí esének
 Mint dérvette levél 's minden nap a' sági fenyéren
 Harcz vala és temetés 's a' halál' félelme fölötte.
 Sámson' háza pedig rémségesen állá tetőjén
 Csak kis időre 's komor vendéget látva urában.
 Rettenetes kapuján kiaszott vérarczok epedtek
 A' nézőre 's ijedve futott a' vándor alóla.
 Ságot azonképen kezdé mindenki kerülni:
 Bátrai elhullván, kiszökött a' gyáva cselédség;
 A' betegek kór ágyaikból sápadva kimásztak,
 Messze hagyák el a' házat, hol mindennapi harcz-
 ban

Dúla halál 's lebegett elfordíthatlan enyészet.

III.

Gyermekivel maradott Káldor 's már büszke
reményi

Elhagyták lelkét. Földben vala dísze hadának,
'S még épen Tihamér, őt is megvíni jövődő
És elrontani a' házat, melly századon által
Hősekkel 's deli szűzekkel gyarapodva virágzott.
Mint feketű felhőt, látá fenyegetve halálnak
Lengeni zászlóját, lélekben látta, de még nem
Engede a' kétségbeesésnek; erőt veve búján
Még egyszer 's elvonva Simont így szól vala
hozzá:

„Gyermek, igaz fajom a' vérből, melly bajnok
apákról

Tisztán szálla reám, 's melly újra, ha éltedet
őrzöd,

Mint serevény erdő, dúsan kivirúlhat utánad,
Hallgass meg 's nemzöd' jó czélu szavaira fi-
gyelmezz:

Sors-e, vagy átok volt, vagy az égnek régi ha-
ragja,

Sámson' eleste után, hogy Káldor' háza romoljon,
Nem tudom; úgy látszik végünk' bús napja kö-
zelget,

Annyira megnehezült Tihamér' gyilkos keze
rajtunk.

És ha kivesztem után még élnetek , alku lehetne,
Elhúnynék örömet ; de ha engem elejte, reád jön
A' szörnyű 's elemészt hamarább a' déli mirígynél,
Haj! igen is méltókat imilly köszönetre; azonban
Mentségünk, ha akarsz engedni szavamnak , ez
egy van ;

(És hogy akarj , elesett bátyáid' lelke kívánja)
Majd ha kiálltunk a' véres pályára , viandók
Én 's Tihamér , úgy intézem hátrálva csatánkat,
Hogy közel essék e' titkos járathoz , azonban
Őt te az elrejtett helyből gyors nyíllal ütöd meg ,
Kettővel , ha nem ártana egy 's a' lankadozónak
Én az utó sujtást megadom , hogy örülve ne lássa
Káldor' háza' belét , nyomorú Enikőnek utánunk
A' gyűlölt hatalomszeggel ne kívánja szerelmét;
'S míg mi alatt síron túl is tán kínban evődünk ,
Ő ne lakozhassék , gyönyöreiben a' Káldori vér-
nek. “

Szóla , haragnak szikráit forgatva szemében
A' végső szóknál és választ vára fiától ;
Az pedig illy nem várt szavakat mondott vala
vissza :

„Káldor elég a' gyász, súlyát ne nevelje gyalázat,

Egyszer harczoltam nem méltó harczot, utáltat,
 Kárhozatost, ezután méltót keresek ki magamhoz;
 Téged azonban atyám, tartson meg hosszas időig
 'S mentse szegény Enikőt az igaz, 's könyörüle-
 tes isten.

Én Tihamérra megyek; váljék el sorsom előtted;
 Vagy győzők vagy esem; de orúl nem vívok
 ezentúl."

„Vessz el hát nyomorú! így szólt a' dühült
 atya, vessz el

Elpártolt vér, majd ha atyád' elhulla előtted,
 Majd ha vitézi fejét láttad lehanyatlani porba,
 Akkor, mert akarod, magad is bár veszsz ki
 vasától.

Ám addig mozdulni ne merj 's megelőzni csa-
 támat;

Mert ha gyanítandom szándéko-dat, e' kezeimmal
 Téplek el és szórlak Tihamérnak elébe; 's te
 mennél,

Harczra, te árny, te nem is Káldor? légy vesz-
 teg, apádnak

Nélküled is voltak diadalmai 's úgy hiszi, lesz-
 nek."

Szólt 's elhagyta fiát 's a' fegyverházba rohanva
 Fegyvereit szedegette vadúl 's illette magára

'S elbúsult keddel készült a' harczra; de a' pört
Hallván szép Enikő sietett rémülve Simonhoz,
A' boldogtalan és illy kérdést tesz vala hozzá:
,, Ah Simon, ah szeretett bátyám, te reménye
hitemnek,

Még egyedül nyájas hozzám a' szörnyü napokban,
Szólj, az egekre, miért e' pör te közötted, atyám
közt,

Kiknél nincs egyebem? Mért a' bú Káldor' evődő
Lelke' homályában? mért e' mindennapi harczok
Ságnak szép mezején 's mellyet borzadva tekintek,
Rajta sötét lobogós kopjából a' komor erdő,
Melly kivirítani haj! soha nem fog senki' kö-
nyétől!

És Petur és Ipoly, ők nem térnek-e vissza kö-
rünkbe?

'S illy egyedül, illy mindentől megválva fogunk-e
Elni magunknak kín és bú, másoknak ijesztők?
Ah Simon, én iszonyút sejtek: kiderült vala
lelkem,

Mint a' mennyialapú tószín; most rémület és gyász
Fogtak benne helyet 's a' halálnak enyészetes
árnya.

Mondd el, bátya, mi vége leend mind ennek?
elég - e

Már a' mit vesztenk, vagy melly gyász vára-
kozik még,

Hogy tudjam, 's ha jövend, készen 's elszánva
találjon? "

Erre felelt mély sóhajtás szakadozva szivéből
A' keserült testvér 's szomorú vala hangja sza-
vának:

„Vajha szerencsétlen ne születnél volna, vagy
eddig

Födne hideg sírbolt és engem is, élete untat
Régen ez a' tápláló föld vett volna ölébe,
Hogy most, a' miket elmém tud, kibeszélni ne
kellne,

'S a' mit mondandok, neked azt meghallanod.—

Árva

Elhagyatott Enikő! örömet hallgatna tovább is,
Mint hallgat vala testvéred, de bizonytalan óra
Rejti sötét végét sorsának; meglehet, eljő,
Még mielőtt] vélném 's akkor nem tudni, mi
hasznod,

A' mit már sejtess? Tudd hát: a' Sámsoni házért,
Mellynek erős népét éjenten Káldor előlte,
Most a' végivadék Tihamér jó venni boszúját,
És ő az, ki naponként é hadat űzi mezőnkön
'S rettenetes keze' műve után serdül föl ez erdő

Gyász kopiáinkból, kiknek maga tette alapját.
 És Petur és Ipoly ők oda vannak örökre; de
 még él

Győzetlen Káldor, még bírom kardomat én is
 'S gyáván a' gyilkost nem fogjuk várni fejünkre.
 Hagyd Enikő, hagyd a' sírást, nem fogsz te ma-
 radni

Védtelenül, soha Káldoriak' vérébe gyalázat'
 Sarja ne oltassék 's attól, ha magadra hagyatnál,
 És látnál közeledni veszélyt, ójon meg ez a' tőr.“
 Így szólt 's egyszersmind a' tőrt nyujtotta;
 fagyott, forrt,

Míglen bátyja beszélt, Enikőnek vére 's kö-
 nyeinek

Rémület és búkín zavarák forrásait: a' szív
 Benne patakként lőn, mellynek magas ormoza-
 tokról

Vad sziklák' borzalmi között fut völgybe pa-
 naszszal

Árja 's nyugalma a' nagy uton nem tudja találni.
 Illy vala elszörnyedt Enikőnek szíve: meredten
 És irtózva fogá a' tőrt hű bátyja' kezéből,
 Mellynek imént, maga, szép hüvelyét hímzette
 aranyyal

'S kedves ajándékot vélt adni Simonnak, azon an

Vissza került vad célja szerint fenyegetni adóját
 A' veszedelmes vas ; de az ártatlannak eszében
 Lassanként kiderült a' vészes pálya ; elérte
 A' szomorú intést 's meg kezdett rajta nyugonni.
 Csókkal bátyja kezét 's a' tört illetve 's szelíden
 Elszánt lelke szerint illy szókra nyílnak el ajkai:
 „Bátya, megértsem-e, a' mi balúl van rejtve
 szavaidban ?

Nemde te is szeretett testvér és Káldor, ölemből
 A' megemésztő harcz' viharának mentek elébe,
 'S legboldogtalanabb Enikő, ha ti elmaradatok,
 E' törrel nyomorú lelkének nyissa meg útát?
 'S ég, te bocsásd e' bűnt! én nem fogok élni.

Mi volna

Élnem örök kínban? mint fekszik rajtam ez is már,
 Mellyet adál, mellyet sorsunk, hogy mondj ki,
 parancsolt.

Hárfa vagyok, mellynek húrját megtépte szilaj kéz,

Melly soha már meg nem zendül, hangatlan üres fa,
 Még egy ütés kell 's a' zengőt nem fogja találni
 Sem tündér szerelem, sem öröm' játszó keze többé.
 Ah nem lesz nekem a' léttől megválni keserves,
 Tőled válni nehéz és válnom az édes atyától.
 'S válnunk kell-e Simon? szemeidben látom erő küzd

'S kétség; ám váljunk, nem örökre, ha kedvez
imez vas,

És nem örökre talán, ha fog úgy kedvezni sze-
rencséd,

Mint Enikő értted nagy buzgósággal imádánd.“

Szólt 's bátyjára borostyánként tapadának erőtlen
Karjai, és csüggött feje, mint a' szelíd fa'
gyümölcse,

Halvány vállai közt; de vihar vala lelke Si-
monnak.

Nincsen nyugta tovább, atyját megelőzni ohajtva

Elszaggatja szelíd kötelét a' bánakodásnak

'S öldöklő fegyvert 's viadalt megy venni magára.

Káldort a' hova megy, nyomban kíséri sötét
gond,

És kétségbeesés, ha az elmúltakba tekintve

A' még vesztendő sanyarún számlálja; dühöngő

Elszánás pedig és több mint embernyi gyűlölség

Hajtja, ha ön erejét 's Tihamért forgatja eszében.

Ott vár a' kapunál 's mint a' napenyészeti felhő,

Melly záport 's lobogó villámot forral ölében,

Mind inkább komor és komorabb lesz lelke;

borúsan

Néz befelé, majd nyugtalanúl a' sági mezőre

Változtatja szemét. De azonban szökve kijutván
Harczol már Simon és bal sors hajtotta fejétől
Győző Sámsonnak rosszúl téríti csapását.

Küzd hevesen nagy erővesztéssel az ifju, csa-
pongva

Majd itt, majd meg amott mint a' láng, ostro-
mot újít;

'S tettei hírre jutandók még, ha szerencse akarná,
Hogy Tihamér' kezeit kikerülje; de mint az utósó
Napnak ítélete jó elfordíthatlan ütések'

Súlyaival Tihamér; meg van számlálva csapása

'S mindeniket bizonyos romlás kíséri; Simonnak
Élete, mint felvert házban a' kincsek' uráé,

Fegyveri közt biztos maradását nem leli többé.

Egy vágás által ketté van szegve sisakja,

Látszanak elnyíló vértén a' szörnyű rovasok

És keze, melly védné, pazarolt erejében alább
száll.

A' már már elesendőnek még egyszer az élet'

Képe hizelkedik és ifjúság rózsaszínében

A' még nem látott napok állnak csalfa varázsszal.

Mint elhagyta tanácstalanul a' várat, azonkép

Fut mostan mentője felé 's minden haladása,

Minden egy egy lépés hazugúl szaporítja re-
ményét.

Futna tovább, még tán atyjától nyerne segédet
 A' nyomorú; de utána van a' könyörületlen űző
 És egy ütéssel az elhaladót leteríti beérvén.

Ottan öljöje' szivét kezdé kérlelni az elhúllt,
 'S bágyadtan megemelve fejét, így szól vala hozzá:
 „Szüntesd meg Tihamér egy pillantatra csatádat,
 Egy pillantat után szükség már nem leszen arra.
 Éltem enyész, mint a' párák' játéka, miként a'
 Délbába a' rónán 's méltó vagyok arra, hogy a' mint
 Véredben, noha még akaratlan dúltam, azonkép
 Szenvedjem haragod' súlyát. 'S nem is e' rövid élet
 Már 's ez örömtelen az, mellyért esdeklem előtted,
 Irgalmatlan előtt; de ha van még emberi lelked
 'S isten" képe alá nem rejtél farkasi szívet
 És ha keresztény vagy, ha bizol valahára, re-
 ménynyel

Állani isten előtt, könyörülj az erőtelen árván,
 Elhagyatott Enikőn, ki neked nem véthete, a' ki
 Senkinek a' kiterült földön soha véteni nem fog,
 A' boldogtalan ah, igen is büntetve miattunk,
 Hogy fiatal napjait gyász fogja fedezni halálig.—
 Ah Tihamér, hideg a' te vasad keblemben, előtttem
 Köd terjeszkedik és az enyészet' képe borúl rám:
 Úgy áldjon meg az ég, a' mint hozzája kegyes
 léssz.

Így szólott 's tán szólna tovább; de behamva-
dozának

Tündöklő szemei: búcsúzó lelke szavaival
'S kívánságaival fölszáll vala hűlt ajakáról.

És Sámson nem örült dőlt ellensége' halálán.

Ifjúsága 's szelíd szózatja szívére hatottak.

Irtóztván véren tengődő lelke magától

Teljesedése felé látszott gonosz átka sietni.

A' holton komoran nyugovék beborúlt szeme 's
így szólt

Végre nehéz küzdéseiben vész ülte kedének:

„Téged ugyan Káldor, nyugalomnak adott ma
ezen kar,

'S mellyet sürgettél, rád hozta időnek előtte

A' keserű véget; de magam vagyok a' nyomorúbbik

Mind valamennyi között, kik elestenek és az
ölésben

Nincs gyönyöröm többé; inkább irtózni ma-
gamtól,

Díja csatámnak, azóta, hogy ifju szemeidnek

Fénye lehúnyt 's panaszos szavaid füleimbe ha-
tottak.

Látni fogom, mint véreimét, az erőtlen atyáét,

Ejeimen halovány bús képedet, egy sereget fog

Látni szemem, vadat és szomorút, vérfonta hajakkal

Rettenetest 's beomolt szemmel szemeimbe te
kintőt.

Vajha ez életben ne találtuk volna föl egymást !
Vagy te ne lennél káldori faj , vagy sámsoni
vér én ;

Békén , oh szomorú , lakhattál volna körülém
'S vétkemből soha még szellő sem bántana ; ám most
Elhúnytál fogadásom alatt , 's még a' kire sor vár ,
El fog jutni hamar végéhez , vagy pedig engem
Visz le megállhatlan folyamában az óra' hatalma ,
'S a' hova szállandok , gond nem kísér el az áldott
Földre , hová te uton vagy már ; és a' ki fölötted
Győztösen áll itt , a' harcznak nem látja jutalmát :
Szenved igájában ön lázította bajának
'S fáradságaiért nem adózik örömmel az élet ."
Szóla 's tűnődve megállt tova menjen-e kezdeni
új bajt

Vagy haza térve nyugodjék meg ? De közelgete
Káldor

'S földobbant a' föld siető lépteire. Falairól
Látá haj ! későn magzatja' veszélyteli útját ,
Látta merész harczát a' fenyéren 's jött , harag
és düh

Szárnyai lábának , 's még messze kiált vala :
„ Sámson ,

Várd az atyát, az volt ki megölte öcséidet, ötet
 Várd be, ha istened él.“ De siket pusztában
 enyészett

Hangja beszédének; Tihamér végezte csatáját.
 Most az atyát a' legkeserűbb bú' kínja fogá el;
 Láttá lerontott bálványát a' csonka reménynek
 És nemzetségét betemetve; megáll vala kissé
 Mint kinek a' földön már nincs mit tennie, váltva
 Néze halálszemmel öldöklőjére 's fiára.

Két hatalom küzdött zúdult lelkében egyenlőn,
 A' boszu és bánat; de erőt vőn végre boszúja,
 Az lön az úr 's egyedül annak hallgatja parancsát.
 Már Tihamérnél van, fia' véres alakja előtte
 'S ő mielőtt karját megemelné, illy szavakat
 mond:

„Sámson, vádoltam magamat, mikor álmai' karján
 Más nyugovék, titkon keserű vád gyilkola engem,
 Hogy kegyelem nélkül, 's a' boszúnak szörnyű
 határán

Túl jártam; de te vad, fenevadnál rettenetesb vagy.
 Akkor az éj pokol' öltözetét burkolta magára,
 Csillagi nem voltak, mikor én házadra ütöttem;
 Mámor közt töltém lelkemnek régi haragját
 'S hogy berekeszthessem munkámat, egy óra
 elég volt;

De te szünet nélkül csapkodsz mint kánya, szivemre,

Cseppenként szivod el vérét 's a' vérnek ivása
Még szomjúbbá tesz. Jósz reggel, délben, az estve
Meg nem hűti dühöd' lángját. A' hosszú halálnak
Kínaival táplálsz, hidegen számolva boszúdat,
Hogy végtére minél több szörnyűséggel előlhess.
Légy átkozva örökre, utált és gyűlöletes vér,
A' kétségbeesés kísérfen sírba 's dühétől
Megszabadulni ne tudj, míg a' végetlen időben
Tartani fog. — Mi gyönyör volt ez, mellyféle
vitézség

A' gyengét, nem harczra valót, verekedni tudatlant
Gyilkos aczélooddal leteríteni? Annyi halállal
Nem teltél-e be még? O hogy kezeimbe legelső
Nem vettem vasamat! harczod' végére jutottál
Volna legott 's most ezt nem kellene látnom,
atyának,

Nem hallnád istentelenül mosolyogva keservem'
Szózatait; de jer, és ha vitéz vagy, küzdj az
atyával

'S add meg kardjának rég gyűlölt véred' adóját."
Így szólott; de legott Tihamér választ ada
mondván:

„Káldor, örülhetnék, ha öröm még volna világon

Lelkemnek, 's az egekbe ható hahotával örülnék,
Mert nyomorún látlak, nyomorúbban szinte magamnál;

És hallom panaszod' hangját, háznépnek uráét
Még nem sokkal előbb, most kínosan elszakadottét
Mindentől, a' mit szeretél. 'S így kelle az élő
Isten' igazságát kardunk élére kitennünk,
Hogy te is, én is, utósók a' két házivadékból
Harczolnánk egyiránt, 's valahára ki lenne
csatával

Víva, ki a' véres bűnök' kezdője, kinek kell
Végre halálával berekeszteni a' haragoknak
Kárhozatos napját; és itt van, Káldor, ezen nap.
Én nem vádollarak; gonoszabbat mint az üres vád
'S rettenetesbet tenni jövők. Vagy téged imez
kard,

Mint fogadásom van, megemészt most, és soha
Káldor

Éjjeli dúlással nem fog pusztítani Sámson,
Vagy pedig én bukom el és nem lesz gondom
azontúl.

Jer neki! 's el ne feledd, két háznak híre kezünkben:
Sámson-e vagy Káldor, válják el még ma örökre.
Szólt 's megemelte vasát 's a' két ház' régi dühével,
Mintha egész erejét bírnák, vadon össze rohantak

A' végső daliák. Hangzott szakadatlan ütéstől
 A' vért testeiken, pengettek az össze csapódott
 Kardok, 's tartott a' bús harcz sok időig egyenlőn.
 Sámsonnak sok ütésektől már rótt vala vérté
 'S a' mindennapi harcz' jeleit hordozta; de még ép
 Karjai űzték a' veszedelmet; Káldor erős volt
 Bús dühödésében 's bántatlan fegyveri által.
 'S még nem volt az idő, hogy elessenek; egy
 akarattal

Fáradt karjaikat nyugtatni megálltak, azonban
 Alku lön: a' várból kiki még ma csatára kijőjön,
 'S régi viszályoknak még ez nap vége szakadjon.“
 Káldor az elholtat temeté be keserve' utósó
 Csöpjeivel 's a' gyász helytől megválnia kín volt.

IV.

Vissza vonult Tihamér, örömetlen, mint kire
 senki

Nem várt a' házban; de nehéz gyötrelmei nyomván
 Ment Káldor szomorú várához 's rettege látni
 A' testvértelenül sínlődő lányka' keservét.
 Ülve találá azt kifelé fordúlva 's merően
 És érzéktelenül a' róna mezőbe kinézve.
 A' kétségbe esett bánat nem omol vala könnyben

Arczairól, enyhűl kebelét nem emelte sohajtás.
 Arczai holt rózsák, szeme hulló csillag, alakja
 Mint szobora' síron, mozzogtalan néma, hideg, bús.
 Atyja' belépte után fölkelte; de sem ő, sem az,
 egymást

Szóra nem indíták, egy szemváltással elértvén
 Kínérzelmeiket 's egyebet mit mondani nem volt.
 Káldor elébb mozdult és így szólt végre ki-
 nyujtván

Elkeseredve kezét 's bú törte fejéhez emelvén:
 „Engem az istennek valamennyi csapása lesújtott!
 Szánakozás kísér a' föld' gyomrába halottat
 'S a' hív fájdalom és emlékezet a' lemenőnek
 Virraszt sírja fölött; haj! én már élve felejtett,
 Élve halottabb én, nem látom senki' figyelmét.
 Századig éljek bár, nincs a' ki örülne hogy élek
 'S engem az undok föld betemethet bízton,
 utánam

Senki könyűt nem hint és senki sohajtani nem
 fog. “

Szólt és székre vetette magát könyökébe temetvén
 Vas környözte fejét; de ijedve felébrede a' lány
 Andalgásaiból 's Káldort elhagyta legottan.
 Nem sok időre bejött, kupa volt megemelve
 kezében

És közelebb jutván leborúlt atyjának előtte
 'S a' poharat remegő kézzel felnyitva imígy szólt.
 „Béke az elholtnak 's üdvösség a' nagy egekben
 Isten előtt; áldás kísérje 's szerencse az előtt
 'S tartsa meg árvának nekem őt, az egyetlen
 utósót. “

Meglágyúla kemény Kálőr' szive; elfogadá a'
 Felnyujtott poharat 's kiürítvén könnyei hulltak.
 Majdan térdeiről fölronta magához az árvát
 'S elfojtódottan nyugtatta sokáig ölében.
 Most a' nagy bajjal gyűjtött kincs, a' keresett hír,
 Dús hajlék mind semmi becsük, szívének előtte
 Még ez az egy kincs van 's értéke fölebb az
 aranynál

'S most százszorta nagyobb, mint volt a' boldog
 időben.

Ehhez tartja magát, ehhez vagyon élete kötve.
 Némán tartja soká karjaiban, majd bizodalma
 Véve csatájához fölemelni kívánja jövőndő
 Jobb sors' almaival 's így szól az ölébe szinúlthoz:
 „Légy nyugott Enikő, el voltam szánva i alálra
 'S halni kívánatosabb, mint élni örömtelen, ámde
 Éretted fogok élni. Ne félj a' szörnyű' kezétől,
 Megfáradva vonúlt várához vissza 's ha jó még,
 Veszni jövőnd és tetteiért megadózik előttem.

Élni fogunk 's egymás' gyászát enyhítve viselni
 'S nem sok időre marad pusztán a' sági lak: a' baj'
 Napja után megnépesedik sok régi cseléddel
 És fogad új hadakat kebelébe: virágzani fognak
 Síkjai, gyászaiból feltündöklendik az ős ház
 'S kedves vendégek fogják meglátni határát.
 Végre komorságát nem fogja-e tája levetni,
 Nem jön-e még az idő, hogy búját enyhe tanáccsal
 Váltja szelíd Enikőm és nászt hoz az árva ta-
 nyához?

Ah Enikő! a' káldori faj nem fogna kiveszni
 Nyemtalanúl, mint a' felhők' árnyéka, miként a'
 Pusztai kút, mellynek kiapasztá nedveit a' hő,
 És az atyának még oka volna, hogy élni ohaj-
 tson. “

Így szólott, de hiú szavait fejcsüggve 's keserves
 Kétséggel hallá 's nem tud vala szólni leánya;
 Terhes 's kinteli volt az idő' haladása közöttök
 Mint a' sánta vadé, ki sebet visz nyögve szügyében
 'S a' veszedelmek elől nagy fájdalmakkal iramlík.

'S másodszor kele irtó harc a' sági fenyéren.
 Küzdöttek kegyelem nélkül a' régi haragvók,
 'S véresen és dühhel sok időig tarta csatájok.
 És megtért Káldor, mint látszék épen, azonban

Melle sebet rejtett 's lassú vala karja ütéstől.
 Nem késett poharát áldozni a' vissza jövőnek
 A' hű lány, fölnyujtá azt, kideríteni vélvén
 A' fáradt atya' orcáját; de borúlva maradt az
 'S csak nehezen fejlék Enikő láttára ködéből.
 Elfogadá még is poharát 's az erőteli nedvet
 Itta gyönyör nélkül, lelkét nem emelte hatalma.
 'S már ajkán lebegett a' sorsintézetü szózat,
 Melly Enikő' lelkét elzuzza; de vissza marasztá
 A' veszedelmes hírt 's az utósó pillanatokra
 Hagyta kimondását; az utósók voltanak immár
 'S ő még csalta magát. Enikőt pedig, a' ki remegve
 Függe nyakában még, hogy roszra ne lenne
 gyanúja,

Elküldé eleségtárába, hogy ép eledellel
 A' harczban törtet megvendégelje, ha megtér;
 Azt ugyan ő immár nem fogja izelni; de a' lány
 Hallani atyjának megörült illyféle parancsát
 És úgy hitte szegény hogy az élet vágya 's
 reménye

Hozta meg e' gondot 's dolgaihoz láta legottan.
 Káldor azonban kötteseét 's legutószor az immár
 Pusztá terembe vonúlt, hol fegyveri függtek,
 azokból

Néze betörhetlent, tetemest 's tagjaihoz is illőt.

Búsan néztek alá az elődök' képei , búsabb
 Káldor képeiket komoran mellőzte 's tovább ment
 Hol vérték 's tarajos sisasok villogtak elébe.
 Végre megállt 's újjal kezdé' föl váltani kardját
 'S minden fegyvereit. Meghorpadt vérté helyett vón
 Épet , romlatlant 's talpig vala vasban ; előről
 Nap ragyogott mellén , vállát két sárga oroszlán
 Födte kapocsképen , sisakát jegyzette magastoll.
 Mindezeket hajdan Sámson hordozta csatáin ;
 'S már régen nyugovók függöttek' háza' faláról
 Káldor az éjhadnál rablólag orozta magához
 'S hitte menendőnek , ha magára kerítheti , éltét ;
 Mert finomúl vala 's tartólag művelve aczélból ,
 Könnyebb a' vasnál 's jól vert szálakkal erősebb.
 Alkonyodék ; de homályt a' hold nem hagy vala
 úrrá

Lennie a' tájon , kiderült kísérteti fénye
 'S néma jelentőleg két szomszéd várva lenézett
 És ez időt választá el vég harcra 's elérvén ,
 Ság' kapuján Tihamér jelt ad vala hangos ütéssel.
 Hallá 's megdöbbent Káldor ; de nyakában ül a'
 sors ,
 Mennie kell 's csak az egy viadalban van me-
 nedéke.

Indúl és Enikőt így en szólítja vigyázva :

„Halld Enikő még egy harczom van hátra; 's
magad léssz,

Míg oda vívandok; jer azért le 's utánam erősen
A' kaput elzárjad 's ki ne nyisd, míg fegyve-
reimben,

(Vigyázd meg jegyeit) engem közelíteni nem
látsz. “

És az atyát Enikő szomorún kísérte 's utószor
A' hideg érczekben megölelte, utána bezárván
A' kaput és remegő léptekkel vissza eredvén.

'S a' legrettentőbb harczot most kezdte,
rohanván

Vége felé Káldor. Bizton várá be csapásait
Sámsonnak 's az alatt ravaszúl rést néz vala
romlott

Vérte' nyilásai között testéhez jutni. Födetlen
Tomporait kezdé ostromlani 's a' csupasz oldalt
Vérbe boríta el; 's mindinkább dül vala vérért
'S a' vér' díjáért lángolva 's hiában esének
Sámsonnak sűrű rohanásai; őt az aczélmű,
Mint vehetetlen vár, távol tartotta, 's nem engedte
A' kard' élének, rést nem nyitott semmi csapásra.
'S már érzé sebeit Tihamér; de csatája' utóján
Nem csüggedve vivott 's lassudván, őrzeni kezdé

Védetlen tagait. Káldor, mint a' ki kaszával
Vágni akar rendet 's a' kaszát nagy súlylyal
az ingó

Fűnek ereszti, mohón úgy vágya ledönteni
Sámsont,

'S oldalt fegyveriből pusztúlt derekához irányzott.
Megrettent a' készüléket sejdítve 's hiúzként
Félre szökött Tihamér 's a' halált kikerülte;
utána

Kardját másodszor megemelve siet vala Káldor,
'S hogy diadalra jutand, ébredt bizodalma; de
hónaltt

A' fölemelt kar alatt sérté meg Sámson az úzót;
És sűrűen omlottak ütései; mint az eső jég
A' vert' ház' tetején, hangzott szakadatlan az
ős kard

Ellensége' vasán 's tagjait megtörte. Kifáradt,
'S nem viva már Káldor; sajgó jobbjaiban az éles
Kard hatalomtalanul maradott 's viadalmát
Végzé a' győző az aczélt torkába merítvén.
Elhúllott Káldor 's habozó hörgéssel akarván
Átkos imádságot 's kérelmet mondani elhalt
A' gyászok' szerzője 's kinyúlt a' sági fenyéren;
A' győző pedig a' véres kardot fölemelvén:
,Hála boszúálló isten, nagy hála nevednek!

Ellenségeim elhaltak fene harcban előttem
 'S most az utósónak vérét nyujtom föl; imádlak,
 Hogy gyász áldozatúl feleim' nyugtára fo-
 gadd el. "

Így szólt a' szörnyű 's a' vérnek csöppei hulltak
 Kardvasa' széléről; de lehajlott most 's az utósó
 Káldornak testét kezdé megfosztani: „Rabló
 Halva se bírd, ugymond mellyet nem kell vala
 bírnod

Élve is, örökimet. 'S a' hol vagy, már neked
 a' vért,

A' sisak ótalmat nem adand ön férgeid ellen,
 Így pedig a' hollók fognak verekedni fölötted
 'S kedvre hozand, mellyet diadalmam szerze,
 csatájok. "

Ezt mondván leveté megromlott fegyvere' súlyát
 'S visszarabolt örökét öltötte magára helyette.
 'S a' mint végig ment a' sági fenyéren a' holdnál,
 Vállai 's napviselő sértetlen melle ragyogtak.

Legboldogtalanabb Enikő kínaggodalom közt.
 Élt azalatt egyedül a' roppant várban, eladva
 A' könyörületlen sorstól kétségnek, ijesztő
 Képzelmeknek 's egy hosszú lelki halálnak.
 A' kezdett dolgot feledé 's folytatni erőtlén,

Éghez imádságot fölhajtani nem vala képes;
 Benn a' néma magány' kísérteti csende riasztá,
 Künn iszonyú volt a' küzdők' zajgása, 's az
 éjnek

A' hova ment, őt legborzasztóbb képe követte.
 Hasztalanúl váltotta helyét a' gyenge hajóként,
 Melly lemerült 's könnyű fáját nem tudva emelni,
 Bár hova forduljon, hullámmal telt marad öble:
 Úgy Enikő nem volt képes megválni bajától;
 Künn és benn egyiránt kínos vala léte. Azonban
 A' jeladó fegyver föltűnt a' vár' közelében.

Lassan lépdele, gondolatok küzködve agyában,
 Sámson elé 's a' zárt kapunál kis időre megállott.
 Kit látván Enikő Káldornak véle 's szívében
 Hosszu sohajtással szakadott meg a' régi szor-
 rongás;

És csak alig vala sorsának megbírnia képes
 Jobbra derülését. Tántorgó léptei vitték
 A' kapuhoz 's kezei, hogy azont megnyitta
 remegtek;

Majd kebelére omolt a' némán vesztegelőnek
 És csókolta, könnyei hullván, a' jég hideg érczet,
 'S mint halovány bimbó csüggött vélt atyja' nya-
 káról.

Föllázadt Tihamér' minden csep vére; de vonta

Őt az öröm' szárnyán a' megcsalt lányka 's me-
net közt

Még sokszor karjára borúlt hév csókokat ontván
'S hogy kebelét a' köny megtágította, imígy szólt:
„Oh atya, kedves atyám, megjöttél, nem va-
gyok árva,

Nem vagyok elhagyatott! Legyen áldott, a' ki
megotta

Éltedet, a' kegyes ég. Enikőnek nincs oka immár,
Hogy sírjába kívánozzék: fog sírni az elhúllt
Testvérek' holtán; de az élő a' szeretettel,
Mellyet azok birtak, buzgóbban fogja ölelni. “
'S még mindig némán mene Sámson 's zaj vala
lelkén

'S a' vas alatt hangos dobogással nyugtalanúl
vert,

Mintha erős kebelét fölakarná törnie, a' szív.
'S szólt Enikő: „Atya, nincs-e szavad, melly
vissza felelje

Örvendéseimet 's e' vas fog-e fedni örökké,
Melly hidegen fogad és fagya hév csókjaimra
sem enged?

Ah légy nyugton atyám: Ságon szent béke lesz
ismét,

A' viadalmaktól elijedt nép vissza kerülend

'S népes lesz 's elevenséggel lakodalmas az ős ház.
 Kedvesim elhúnytak, sivatag van utánok eszemben;
 Mert soha testvért már nem adand nekem a' szigorú menny:

Őket azért soha nem fáradt bánattal utósó
 Napjaimig keseregni fogom; de csak úgy legyenek áldva,

Mint élő tégéd foglak tisztelve szeretni.
 Kincs leszen életed, azt híven őrizni, szerelmes
 Foglalatosságom 's kedvessé tenni, szerencsém.
 Ekközt a' várnak belső tereméhez elértek.
 Ott feketű csészén pillog vala hamvadozó mécs
 'S gyenge világa derűt kölcsönze az éji homálynak.

Most Enikő leszakasztva magát követője' nyakától

Ment, hogy vég poharát áldozza 's ez ünnepi tettel
 Hogy még élni fogand, noha inkább halna, jelentse.

És szép volt a' lány 's őtet nem tette virító
 Kor, nem az ifjúság' tündérlő kelleme széppé,
 És nem a' mennyei arcz egyedül és a' deli termet:
 Bájló egy maradóbb szépségnek bélyegi által
 Tükör volt a' test, a' legszebb lélek' alakja.
 A' halovány bú csak vonzóbbá tette, varázsként

Ült az epedt arczon, szeme' harmatgyöngyein,
 üldve

A' szivet és annak nyugodalmát lesve halálra.
 Fölrettent Tihamér 's állt elszörnyedve magától
 Mint villámtól vert, zivatartól megszakatott fa.
 A' szépség' könyvét kinyitá harcsorsa előtt
 'S olvasa benne nyomort, borzasztó tettei' bérét.
 A' jelen és a' múlt harczoltak eszében, azoknak
 Lett vad honnává 's szörnyű eszmélete kín volt,
 Kín, mellynek végét be nem éré képzeletével.

Jött Enikő elszánt fájdalommal az angyali arczon
 'S hozta be vég poharát. Tihamér valamint ha
 halálnak

Álmaiból ébredne, merőn felnyúla helyében,
 'S mintha elég kínt már nem nézett volna szí-
 vének,

A' sisakot fölütötte fején. Elhalva rogyott meg
 Szép Enikő e' látványon: képetlen ijedség,
 Rémület és melly mint villám futa által idegjein,
 A' szörnyű csalatás, megtörték teste' hatalmát.
 Megrendült keze a' poharat nem bírva kiejté,
 Lábai roskadtak, szeme, mint a' hamvado-
 zó tűz,

Bújt pillái alá; ájultan hullá le 's kedves
 Arczaitól a' vér látszott búcsúzni örökre

Sámson ijedve rohant az esőhöz 's nem puha
karján

Mint kasza vágta virág, nyugodott a' lányka
fehéren.

Őt a' veszni menő ifjú kétségbe eséssel
Nézte soká 's képes nem volt mozdulni helyéből.
Majd kerevetre tévé 's mint áll szentének előtte,
Kit keresett bércezen völgyön bujdosva zarándok,
Úgy állott Tihamér vas térdit földre bocsátván
A' hűnyt lányka előtt, 's ha örökké élnie sorsa,
Más helyet a' széles földön nem venne magának.
Most még egyszer az ájult lány kezdette emelni
Szóke fejét, sóhajtás jött ajakára 's erőtlen
Szempillái alól a' rejtett fény kitekinte.

'S úgy látszék, megszűnt félelme, merően epedtek
A' leborúltra szemei 's már nem volt bánat
azokban.

Ajaka nyílt — gyász rózsák között így nyildo-
kol a' sír —

'S „Meglátjuk Tihamér egymást“ így szól vala
halkan,

„Éjfélben 's éjfélek után.“ És szózata megszűnt
Mint az ezüst húrnak pengése, ha megszakad és a'
Lant' kebelét többé nem hangoztatja dalokhoz.
Jött a' szép hajnal 's Enikőt meghűlve találá,

Jött a' dél' ragyogó sugára; de színtelen a' lány
 És hideg és halovány mint völgyeken a' fuva-
 tag hó.

Ót Tihamér a' sági mezőn sírjába letette
 'S mint az elégett ház, állt szörnyű tettei' végén.
 Múlt a' nap 's eljött a' csillagsátoros éjfélnél,
 Néma komoly csend volt körülötte 's homálya'
 ködében

Rémületes sanyarú képek kápráztak ijesztőn.
 Mindennél sanyarúbb, mindennél sokkal ijesztőbb
 Ült Tihamér Káldor' várában, réme magának,
 Réme az éjfélnél 's a' mint ki tekinte merően
 'S gondolatok nélkül, (csak fájdalom ég vala
 benne)

Ím kinyílék halkán könnyű suhogással az ajtó
 'S szép Enikő a' káldori ház' hajadonja belépett.
 Termete lágy habból látszott alkotva lebegni,
 Két szeme bájtűz, melly egeket leidézne, aranylók,
 Mint az arany felhők, voltak hajfürtei, arczán
 A' legszebb fiatalságnak rózsái virútlak.
 Szép volt a' lány és fiatalságában igéző.
 Ah de hamar kedves ragyogása hanyatlani kezde:
 Bú foglalta helyét az imént tündökletes arczon,
 A' szemek' ép sugarát könny fárasztotta, lehulltak
 A' ragyogó fürtök halovány mellére zavartan,

Éktelenül, hamvadt a' kéjtől hajnalodott arcz
'S lassanként fiatal rózsái lehervadozának.

Végre halói sohajtás jött a' pusztá kebelből
'S a' gyönyörű termet hideg ájúlatra leomlott.
Szörnyen tünt e' kép Tihamérnak, nem vala képes
Állni tovább, arczúl a' földre borúla előle
'S eszmélet nélkül gyötrődék végig az éjen.
De valahányszor az éjfélt tünt, mindannyiszor
ifjan

És gyönyörűn Enikő jött hogy hervadjon előtte
'S mondhatlan nyomorúsággal töltötte be lelkét.
Őt látá a' róna mezőn, a' vári falak között
'S mert élven nyugtot nem lelt, maga ásta magának

A' lenyugasztó sírt 's befekütt megvárni halálát.
És letüzé, mellyel boszuját töltötte, fejéhez
A' ragyogó kardot, buzogányát tette szívére
Hogy nehezen fekügyék, mint a' sors' átkai,
rajta.

Ott is az elszántat Enikő nem hagyta nyugonni,
Jött fiatalságban mosolyogva, gyönyörre csaló
kép,

És ült a' fekvő lábához, epedtek azonban
Arczai már 's Tihamér iszonyodva szökött ki
helyéből,

'S ment mind vad, mellynek fekvét fölverte va-
dász eb,

A' vadon életnek ment bolygani tömkelegében
És a' sági vidék nem látá őtet azontúl.

A' két vár pedig omladozott, bús fészke
bagolynak,

'S a' viharok' zordon hárfája, hol a' rohanó szél
Nyílt kapuk' és ajtók' szárnyait verdeste falakhoz

'S messze süvöltő dalt zengett a' puszta határnak.

VÖRÖSMARTY.

SERBUS DALOK.

1.

Bérczeken túl szállt három madárka;
 Mind a' három orrában jelet vitt.
 Egy madár vitt orrában kalászfajt,
 Zöldelő kis szőlőágot a' más,
 Harmadik vitt épséget 's örömjajt.
 A' mellyik vitt orrában kalászfajt,
 Az Bácskának tér síkjára szállt-le;
 És azért lett Bácska búzatermő.
 A' melly szőlőágot vitt virulót,
 Az Fruskának szállott halmain le;
 És azért lett Fruska bor'hazája.
 A' mellyik vitt épséget 's örömjajt,
 Az terített asztalunkra szállt-le,
 Hogy mi épek és vigak lehessünk.

2.

Hej Dráva, Dráva, büszke nagy folyó!
Tegnap tekergőn folyni láttalak,
Révet sehol sem láttam széleden;
'S a' mint ma későn indultam feléd,
Három kiálló révet is lelék.
Egyikbe' czifra násznépet lelék;
Másikba' vidám lánykát és legényt;
A' harmadikban két testvér vala
Egy bátya kedves húga mellett.
Bátyjának üngét húga varrta-ki,
Hugának egy kék dolmányt bátyja vett.
Bátyjához kedves húga így beszélt:
Jól öszvegombold gombim' mellemen,
Almácska rajta! hogy ne férjen át,
'S annál kevésbbé más legény' keze.
A' bátya erre hűgának felelt:
Hugom, te még most dőre lányka vagy!
Érjen melledhez más legény' keze
Szét nyílnak akkor gombjaid magoktól.

3.

Túl az erdőn , túl a' halmom
 Hallik egy harsány sikoltás.
 És az ifju arra tér-el
 'S egy leánykát lát kötözve
 Vékony szál selyemfonállal.
 'S így eseng a' rableánya:
 Oldj-el engem , ifju hősfi ,
 Húgod lések , ha eloldasz.
 De a' hőslegény felel rá:
 Húgom van nekem már otthon.
 Oldj-el engem , ifju hősfi ,
 Sógorasszonyod leszek majd.
 De a' hőslegény felel rá:
 Sógorasszonyom van otthon.
 Oldj-el engem , ifju hősfi ,
 Mátkád , hű mátkád leszek majd,
 És megcsókolá az ifjú
 És eloldá a' leánykát
 'S hon vezette udvarába.

4.

Oh ha volnék rétnék hűs patakja ,
 Tudnám merre folyjak habjaimmal !

Csörgenék a' kedves' ablakánál,
 Hol levetközik 's ruháit ölti ;
 Szomját majd belőlem oltaná-el ;
 Mellét meghüsiténém habommal
 És a' kedves , kedves szívhez érnék. —
 Oh ha volnék rétnek hűs patakja ! —

5.

Szőke ifju 's barna fürtű leányka
 Egymásért hő szívvel lángolának.
 Egy folyamba jártanak fürödni ,
 Tagjok' egy lepelbe törledezték.
 Esztendő múlt és még nem tudák-meg ;
 Jött a' más 's szerelmök közbeszéd lön.
 Közbeszéd lön a' szülék között is.
 'S anyjaiknak ellenökre volt az ,
 És egymástól őket elszakaszták. —
 Csillagok lettek most hírvivőik.
 „Halj-meg , mond az ifju , csillag által ,
 Halj-meg szombat' alkonyán , leányka !
 Én vasárnap' hajnalán halok-meg.“
 'S úgy lön , mint a' bús legény üzente.
 Szombat estve halt-meg a' leányka ,
 'S a' legény reggel korán vasárnap.
 Egymás mellé voltak eltemetve

'S a' hideg föld fogta őket egybe. —
 Holnap mult-el 's ím az ifju' sírján
 Zöldelő sugár jegenya nőtt - ki,
 Egy piruló rózsza a' kedves leányén.
 A' rózsát körül foná a' szép jegenya
 Mint bokrétát a' selyem fonalszál.

SZÉPLAKI.

A' B E R E K H E Z.

Szent berek ! itt hol örök vizeid' forrása kicsordúl,
 'S illatozó partján habja csörögve lezúg ;
 'S hol puha fészke felett nyögven philomela ke-
 servét ,

Bokraid' arnya közül csattog az éjjeli dal:
 Fogd-felaz el hagyatott szeretőt, ki lehajlik öledbe
 'S rejtsd fakadó könnyét néma homályod alá.

KÖLCSEY.

A' Z A R Á N D O K.

Csendes völgy' ölébe' kit fed
 E' sötét kápolna itt ?
 Mért szemed kisírva , lyányka ?
 Mért illy búban arczaid ?

„Nem fed, oh jámbor zarándok,
 Senkit e' kápolna itt ;
 Én könnyörgök : fedje béke
 A' kedvesnek hamvait.“

Hol van kedvesed, leányka ?
 Melly sír' halma rejti őt ?
 „Messze, messze, hol virág nem
 Illatozza a' mezőt.

Pusztta síkon zúg a' szellő,
 Szem nem lél vándornyomat ;
 Ott van sírja, oh zarándok !
 A' forró fűvény alatt.

Itt sohajtok , itt könyörgöm :
 Légyen álma nyugalom !
 Majd ha könnyeim' kisírtam
 Enyhül tán a' fájdalom."

Lyányka , lyányka e' nehéz bú
 Elhervasztja létedet;
 Csillapítsd-el aggodalmid',
 Szüntesd e' gyászkönnyeket.

Él a' szent kereszt' vitéze ,
 A' ki' hunytát könnyezed;
 Nézz szemembe — rám nem ismersz ? —
 En vagyok , hű kedvesed.

Élek még ; a' vad pogánykar
 El nem oltá engemet :
 Visszajöttem , visszahoztam
 Néked hű szerelmemet.

„Ég , nagy ég ! — Te vagy szerelmem ,
 A' kit évtől könnyezek ?
 Lelkem' lelke ! el nem olták
 Élted' a' pogánykezek ?

Ah mint dobban e' szegény szív!
 Mint derül-fel bús szemem!
 Fájdalom! ne ölj-meg engem,
 Itt van, itt van kedvesem!

Hála néked a' keresztfán!
 Hála, hogy megóttad őt!
 Szív, merülj örömtengerbe!
 Vissza, visszanyerted őt."

SZÉPLAKI.

K E S E R G É S.

Gyászolom a' hitlent 's nem színlett gyászom örök
 lesz;

El ugyan ő; de nekem szívben örökre kihalt.
 Lássam meg e' kora gyászt maga is 's érezze ke-
 servét,

'S olly feketék legyenek napjai, mint ez a'
 szín.

CSABA.

A' GYÁSZ-KISÉRET.

Kisfaludyt gyászolni ki jó? milly szánakodó
nép?

Melly nem földi, mi mély bánatu néma
sereg?

Hát ti vidám tréfák keseregtek-e, és ti daloknak
Húgai, sóhajtás váltja-e hangotokat?

'S szép Aurora, te jössz legelől a' gyász' vezetője,
'S fátyolodon bánat' gyöngyei húllnak alá.
Ah van okod: ki reád fényt 's díszet hozza, sírba
hanyatlott;

Lengjen öröklétű csillagod álma fölött.

VÖRÖSMARTY.

É D E S S É G E K.

1.

Kinom mi mély, lángom mi nagy
Látod, még is kegyetlen vagy.

2.

Jövél 's elrablád szívemet;
Szólál 's elrablád lelkemet.

3.

Rajtad hó-, rózsá-, égszinek
Egymással harczra keltenek;
E' harcz között én meghalok,
Ha nem segélnek angyalok.

4.

Szivem dobog a' kék színért,
Egy pár szem fejtse-meg miért?

5.

Kökény szemek, o húnyjatok!
Sugártokban elolvadok.

6.

Délben vagy éjszaka,
Reggel vagy estvelen,
Egem' szép csillaga!
Mindég te vagy jelen.

SZÉPLAKI.

A' K E S E R G Ó.

Szív vagyok, elkiserült ifjúnak szíve, üres ház,
Mellyben kedv nélkül száll meg az égi lakos;
Itt az öröm szomorúvá lesz, kéj és gyönyör
elhal,

A' boldog szerelem felriad és tova száll. —
Néma halál, te szelíd vendég, jer 's zárd el az
ajtót,

'S írd rá: búk, örömek, vissza! bemenni tilos.

VÖRÖSMARTY.

A' K Ö L T Ö.

Genius száll az énekes' melyébe ,
 Melly szelíden ömlő dalra hív :
 Elmerűlvén lantja' zengzetébe'
 Szíveket ragadni égi mív !
 Mint Zephyr' lágy szárnya zúg, felettünk
 Bükkje' sátorából szép dala ,
 'S Hesperidák' kertjeként mellettünk
 Rózsaberkek nyílnak általa.

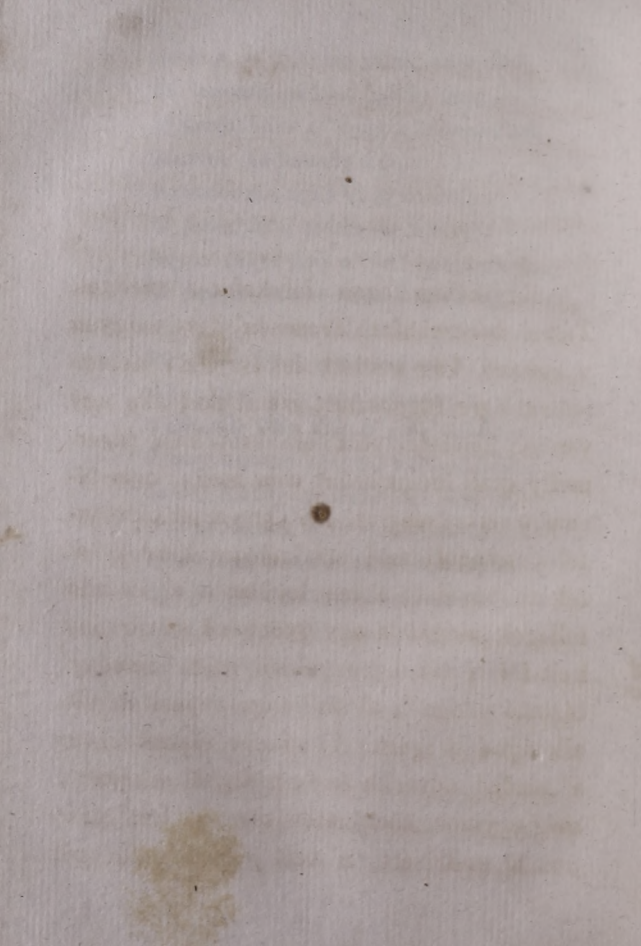
Gyúl 's borong az érzelem reája
 Fellegként, melly nyári napra jő ;
 Felderül a' gondolat' fáklyája ,
 'S mint szivárvány a' dal áll-elő.
 'S fénykörének messze csillogtában,
 A' merengve néző szem előtt
 Ég ragyogva színes pompájában ,
 Mellyet égi sugarakból szőtt.

Boldog, a' kit isteneink szeretnek
 És teremő szellem ajkán leng,
 'S karja közt a' nyájas képzeletnek
 Ideálok' bájhonába reng!
 Századokká nyúl-ki pillanatja,
 'S felderül a' kétes messzeség;
 Enyhe fényt kap a' bú' csillagzatja,
 'S Hesperusként rózsaszínben ég.

Istenülő! földi szellemében
 Gúnyol a' gög téged álnokúl;
 Vesd-meg őtet lelked' szép hevében
 Álragyogvány fénye, melly kimúl;
 Szállj királyi sasként égi pályán,
 Szárnyaidnak nyíl szokatlan út,
 Homlokodra túl a' föld' homályán
 Nyersz jutalmúl csillagkoszorút.

KÖLCSEY.

A' V Á N D O R.

Egyikében azon faluknak , mellyek Tátra' bércei alatt Trencsén' kies völgyén a' rohanó Vág mellett fekszenek , déleesti időben égre függesztett szemekkel álla egy vándor, kémlelgetve a' felhőkről, ha a' zápor, melly csak imént szűnt vala meg, nem térend e vissza megint. De épen most támada fel a' nyugoti szél, szakadozni kezdett a' fekete borúlat, a' nap lepillanta a' ritkúló fellegek megül 's egy gyönyörű szivárvány kelt-föl a' távol hegyekből mint remény' biztató világa 's a' szállongó napnak derült alkonyodást ígért. A' vándor visszatekinte a' kisdudvarka felé, mellyből kilépett, még egyszer köszönetet teve a' ház' urának a' szállásért, a' vett jókért 's fővegét

komoran fejébe nyomva nehézkes, de haladékonny léptekkel útnak indult. Mennyire külseje gyanítani hagyá, idegen országból jött. Öltözete különböző volt minden hazánkbeliektől: de a' magyar tájak' ismerete, mellyek felől szólott 's az, miképen a' honi hangot ejté, bizonyíták, hogy ez országi születés, vagy legalább több ideiglen kellett itt élnie. Kissé több mint közép magasságú, deli termetű férfi volt; ábrázata kellemes, ha bizonyos belső tűnődés, melly vonásain észrevehető volt, igen is komollyá nem tették volna. Az a' mérséklet, melly tekintetében, szavain 's minden mozdulatán előmlött, szeretet' és tisztelet' érzelmeit egyiránt gerjeszte a' nézőben. Első tekintetre úgy tetszett, hogy évei a' negyvenedik számot már jóval elhaladták, de figyelmesben vizsgálva észrevehető vala, miképen arczaira az évület' jelét nem korosodás, hanem hihetőbben idők' viszontagságai vagy bú és belgyötrelmek nyomák. Az érdempénz,

melly mellén függe 's egy sebhely homlokán mutatak, hogy egykor hadi szolgálatban kellett állnia. Egy rézveretes csővű puska, 's hosszúkás vadásztarisznya voltak minden bútora 's egy kutya, melly kezdete óta messze vándorpályájának híven kísérte, egyetlen úti társa.

Mintegy félórányi utat már maga megett hagyott volt, mióta a' faluból kijöve. De most a' gyalog ösvény egy meredek bérczoldalra tért, 's az út nehezebbé lőn, 's ő lépteit gyorsítani kezdé; mert minél felebb és tovább emelkedék, annál inkább szemeibe tűntek a' zivatar' felhői, mellyeket a' nyugoti szél e' csúcsok-felett öszvetornyozza. Ez alkalmatlan kapaszkodás; az újra készülgető zápor, melly minden perczenetben szakadozni akart; a' távol zuhogó szél, végig ordítva a' rengetegeket' fenyűin, visszatérésre tökéltették volna a' csüggeteg lelket, de vándorunkat örök, kiolthatatlan vágy tolta hatalmas léptekkel, mellyeknek sem idő és távollét, sem

zivatatok' zajgása nem állhattak ellent. Fölért végre a' hegylánczat' legfelsőbb pontjára 's hogy fáradságát kipihenje egy sziklatöredékre ült. Melly pillantat vala az midőn a' világ' négy sarkai felé tekintett! Hegyek hegyek fölé tolva, ormok az ormokon, mint kék hullámokkal hanykódó tenger, tűntek-fel szemeinek az éjszak és nyugoti látkör' legmesszebb távoláig, hol ég és föld egymásra hajolnak; alatta az a' hosszú végigláthatatlan völgy, városok' és faluk' tornyaival elhintve, mellyeknél a' Vág' zuhanó hullámai szakadnak 's körülök tompa morajjal rezeg a' lég, mint ha távol mennydörgő felhők üznének harczot egymással. Éjszakra a' látkört vastag fekete felhőkkel elborulva 's a' messze ormok megül sebesen kelő és tűnő villámlobbanásokat lehete látni 's harsány dörgéseket hallani, mellyek mint száz ütközet' álgyni szívresz-kettető morgással zúgták-végig a' völgyek' visszariadozó öbleit. A' vándor' tekintete,

keresztül futva a' természetnek e' sivatag szépségein, végtére egy kisdud völgyön állapodék-meg, melly tündér bájjal nyílt-fel szemeinek, mint Palestina' szent vidéke, az égető pusztákat bolygó zarándok' álmain. Az alkony' sugárai épen süllyedni kezdenek a' borúlat megé; fényök szelíden rezgett vissza a' harmatlepte lapályról, melly csillogó smaragdként ragyogott zöld pompájában. A' völgyecske' egyik szögében öszvehajladozott fák közül fejezlett-ki egy vörös födelű mezei lak, mellynek csinos külseje azt mutató, hogy a' környéknek valamellyik gazdagabb birtokosa vadászati vagy egyéb mezei mulatóúl építé. Megette egy kisdud kert látszott tuskasövényzettel kerítve; ágyai buján viruló növényekkel elültetve szorgalmas házasszonyra mutattak. A' kerten keresztül egy patak zuhogott harsogó zajjal mind addig míg a' réti lapályra nem ért, hol csattogása megszeliélkülén virágos partok közt szaladt végig a' tündér kis völ-

völgyön. A' sövény mellett néhány bárány legelt 's hogy vándorunk magát egészen egy pásztori szép világba varázslottnak higye, a' táj' istenei egy érzékeny éneket hagyának a' völgy öléből hozzá felzengeni. Az ének csendes és egyszerű vala, de bús mint őszi fuvalmak' lengése a' száraz avarok felett. A' csattogó patak 's lombok' zúgása csak töredékesen hagyák azt hallani, de e' töredékhangoknak is annyi hatások vala vándorunkra, hogy helyéből, mintha varázslat kötötte volna le, nem mozdulhata meddig a' zengés el nem csillapodott. Titkos vágy és homályos bú, mint valamelly gyászfátyol, voltak rajta elborulva 's olly szívvolvasztó erő, melly a' szemekből észrevétlenül csal-ki könnyeket.

Míg a' dal zengett' a' nap' sugárai letűntek, barnán kéklő pára vonult a' hegyekre 's az est beállta. A' szél hirtelen megszűnt, a' zivatarok' felhőinek zúgása közelebb jöve, a' fecske alant kezdett lebdesni a' rét fölött

's minden jelenté, hogy a' zápor, melly még egyszer fogja a' tájt elönteni, közel van.

A' vándor felkele pihenőjéről, füttylene úti társának 's az ösvényen, melly csendes hajlással vezeté a' meredeken, lejöve a' hegyről. Midőn a' patak' gyaloghidán átlépett egy kis leányt láta a' rétszélben ülni, ki néhány szavakat selypegve virágszálakat szedett köténykéjéből 's azokat nagy szorgalommal egymás mellé rakva igyekezett csomóba kötni.

A' vándor megállott, megszólítá a' kis tündért 's kérdé mint híják e' hajlék' urát 's a' környéket.

A' lyányka felkele helyéből, félelmesen hátra tévé kezeit, merőn függeszté két nagy kék szemét az idegenre, 's elámúla, de nem szólt.

Az idegen ismétleni akará szavait, midőn egy nagyobbacska fiú, mintegy tizen egy évű, pattogó korbáccsal kezében, szaladva jött hozzájuk 's kérdé az idegent, mit akar?

Tudni akarnám, édes gyermekem, felele a' vándor, ha jól megyeke ezen úton Aranyosra 's mint hiják e' vidék' urát?

Kelmed talán apámat keresi? szóla a' gyermek a' mint végig nézte az idegen' külsejét. Az aranyosi pusztára jól jött, kelmed, mert ez az, de apám most nincs itthon, még reggel elment a' hegyekbe.

Hogyan hívják apádat, édes fiam? kérde' most az idegen.

Apámat, mond a' gyermek, aranyosi vadásznak hívják a' faluban, de ez neki nem igaz neve.

Micsoda hát?

Petőfalvi Gácsi András, mond a' gyermek emeltebb hangon, attól a' magas vártól melly Tugár' partján áll, ha tudja kelmed hol van, mert az én szépapám ott várnagy volt Rákoczi' idejében.

'S honnan tudod te ezt, fiam, olly híven, mond a' vándor megsimítva a' gyermek' arczát.

Honnan? — Apám beszélte. Ha bejőne kelmed hozzánk megmutatnám azt a' nagy álgyugöbet, mellyel szépapám' lábát ellőték. Ollyan nagy mint a' kelmed' feje.

De hogyan menjek-be, fiam, ha apád nincs itthon?

Az semmi. Ő haza jön estvére 's addig megvárhatja kend. Anyám itthon van.

Köszönöm, fiam! Várni míg világos van 's ha' elsötétült akkor bujdoklani ez iszonyú erdőkön?

Fél kelmed az erdőkön járni? Én nem félnék. Mentem is már egyedül, bár anyám azt mondta, hogy a' haramiák megölnek, pedig puskám sem volt, kelmednek az is van.

'S minek volna neked a' puska?

Minek? kérdé a' gyermek mosolyogva 's végig mérte áhítózó szemekkel a' vándor' fegyverét, adná csak kelmed ide hogyan ellőném.

Nem neked való a' fegyver fiam. De halod e? micsoda ének az, ott a' fák közt?

Anyám van a' kertben. Az neki kedves éneke, engem is megtanított rá, de én nem szeretem. Igen bús, 's anyámat mindég elszomorítja ha énekli.

De azért csak elmondod nekem fiam, ha szépen kérlek?

Elmondom, ha kívánja kelmed, de aztán el ne búsuljon rajta, mert atyám a' víg embereket szereti. Hallgassa hát.

A'gyermek kezdé az éneket mondani, de alig haladott néhány szóig a' kert' fái közül megzendült az a' lassú gyászhang mellyet az idegen előbb hallott, 's mert most igen közel vala egész értelmét kiveheté. Inte a' gyermeknek, hogy hallgasson, 's a' kert' ajtajában leülve e' szavakat hallá:

Poroszkirály 's Terézia
Viseltek háborút,
Megnyílt a' vad halálmező
Megnyílt a' véres út.

Huszárruhába öltözék
 A' barna szép legény,
 Elment zajos csaták közé
 'S csatán veszett szegény.

Ki mondja-meg, bús lyány neked,
 Mint hívják a' helyet,
 Mellynek földén hősálmait
 Alussza kedvesed!

Boldog levél, jó istened
 Egy hű szívhez kötött:
 Szemed még is könnyel telik
 Imádságod között.

Hajh! gyászvirággal a' helyet
 Meg nem jegyezheted,
 Hol sír' ölébe' hamvadoz
 Szegény volt kedvesed.

Az ének olly mély érdekletű vala
 hogy a' vándor elfordulván a' gyermek-
 től, kinek tekintete szünetlenül rajta füg-
 gött, titkon egy könnyet törle-ki szeméből.
 Édes gyermekem, monda akadozó hán-

gon, szeretnék anyáddal szólni. Az ég fellette elsötétedett 's nem tudom ha még tovább mehetek e.

Apám igen örülne, ha itt maradna kelmed. Ismeri őt?

Nem ismerem, fiam.

Semmi, ő még is örülne.

Miért, te kis bohó?

Mert kelmed is vadász. Azokat ő szereti, 's aztán még valami... mond a' gyermek 's mosolyogva a' vándor mellére függeszté szemeit, mellyről az érdempénz lógott.

Micsoda?

Mert kelmed katona volt 's pénz is van mellén, ő is volt az, 's neki is van, csak-hogy nem ilyen sárga 's ő nem hordja mellén, hanem ládában tartja. — Várjon kelmed egy kevéssé, anyám mindjárt itt lesz.

Ezzel kinyitá a' kert' ajtaját 's elfuta.

A' vándor magában süllyedve üle egy kőpadon 's belsejében háborgó érzelmek

zajogtak, melyeket arczainak tükre'n látni lehetett. Fejét könyökére hajtá's néhány perczig így marada némán; úgy látszott, iszonyú fájdalom szorította el keblét. Nem sokára zörejt és lépteket hallott, melyekre fölemelte fejét.

A' kertajtó csak hamar megnyílt 's egy csinos hölgy lépett elébe egyszerű házi öltözetben 's az a' kis szőke lyányka, ki ruhája' szélét megfogván anyjának, megé bújva nézett-ki koronként az idegenre. Az asszony, kinek vonásaiból szelíd lélek és jószág sugárzott, nyájasan köszöntvén az idegent, kérde, hogy kit keres?

Sajátképen senkit asszonyom, — mond az, akadozó hangon, figyelemmel függesztve szemeit az asszonyra — idegen országból jövök, magányos utazó, 's hazámba szándékozom. A' faluban, melly ott a' hegyen túl fekszik, egy háznál szálltam-meg 's beváram, míg a' zápor megszűnt. A' ház' gazdája, a' jámbor öreg, azt monda, hogy e'

pusztán egy emberséges vadász lakik, ki az útast éjjeli szállásra örömmel fogadja. Kérlek, édes asszonyom — mert úgy hiszem, hogy asszonya e' háznak te vagy — légy szíves megengedni, hogy ez éjszakát hajlékomba tölthessem, mert ha ez iszonyú zivatar valahol az erdőn lep - meg, nehezen fogom gyarló csontjaimat hazámba vihetni.

Idvez légy, uram, szegény hajlékunkban; férjem és én örömmel fogunk látni 's a' mivel isten bennünket megáldá, szolgálattal lesz, mond szíves hangon a' kedves hölgy 's bevezeté az idegent.

Dicsértessék az úr, mond az, midőn a' szobába lépett, 's a' serény nő egy ajtatos „örökkével“ válaszolva széket teve 's leülteté a' kandalló mellé, mellynek lángjaitól kapá világát a' szoba.

Ezek a' te gyermekeid, édes asszonyom? kérde a' vándor a' fiúra 's a' kis szőke lánykára tekintve.

Igen, uram, ez a' kis szösze, felelt a'

hölgy 's magához szorítva a' lánykát megcsókolá, 's ez a' fiú, az én gyermekeim. A' harmadik, egy kedves fiú gyermek, meghalt szegény ez előtt négy esztendővel; az volna legidősbik ha élne. Isten elvette őt 's nem mondhatom-meg mint sajnáltam. Lelkemet adtam volna érte, csakhogymegtart-hassam, mert az volt férjem' kedvencze.

Adj hálát asszonyom az úrnak, hogy e' két szép gyermeked' megtartá. Melly boldogság egy hű párnak a' szerelem' illy zálogaival bírni! Ha egyébiránt házasságod szerencsés, ne irigyeld a' gazdagok' szemfényvesztő pompáját. Mit nem adnék én érte — monda ellágyult érzéssel — ha egy lelkes, jó szívű hölgy mellett illy két kincset birhatnék, mint e' barna fiúcska 's ez a' kis szöszke angyal! Oh higgy, édes asszonyom — folytatá tovább nevedő érzéssel — higgy szavaimnak, ki a' tapasztalás' országait megjártam, a' boldogságnak csendben, házi kör' négy falai közt nyílnak leg-

szebb virágai, 's kit a' sors' korán zajok' habjaira vetett 's a' lármás fény közt kényserítették leélni napjait az roszul imádkozott istenének.

A' mit mondasz, felele az asszony derengő érzéssel, melly a' meglegedett szív' égi nyugalma't festé, a' mit mondasz igaz, 's olly igen egyez érzéseimmal mintha lelkemből olvastad volna. Hála az úrnak, hogy nekem ezt a' szerencsét engedte. Az angyalok' imádságában, mint a' szent beszéd mondja, nincs kérelem 's nem lehet, ők, úgymond az írás, a' meglegedés' örök pálmái közül csak hálaszavakat zengnek az úrnak. Atyám! monda tovább a' kedves nő fohászkodva 's szelíden égre emelve lelkesült szemeit, atyám, mint háláljam-meg, hogy nekem e' boldogságot küldéd egeidből!

Szavaidból asszonyom, mond az idegen kémlelő figyelemmel, az látszik, hogy lelked magát boldognak érzi és sorsoddal meg vagy elégedve, de megengedj beszé-

demnek, a' meglegedés' hangja nem bú's én ajkaidból epedés' hangjait hallottam, 's azon gyanú ébredt bennem, hogy férjed' karjai közt nem vagy szerencsés, 's vissza sohajtasz egy elvesztett után.

Az éneket gondolod, uram, melyet az imént hallhattál?

Igen. Azok kesergés' hangjai voltak, bár mit mondjon szavad, 's belőlök a' vesztés' mély érzelmei zengtek.

A' mint mondod, uram, úgy van. Az ének, melyet hallál, nekem kedvenczem, többször éneklek azt munka közben 's férjem örömmel hallgat, a' jó lélek, mert az, kiről benne szó van, ifjúsága' barátja volt, 's emlékezete még most is, kedves előtte. Könnyeket láthatnál szemeimben, mert egy szerencsétlen még akkor is ha egészen idegen, ha velünk semmi kapcsolatban nem állott, érdemli szánakozásunkat, az pedig, kiről ez ének szól, nekem jegyesem volt, ah egy derék, egy jeles szívű ember,

méltó hogy általad ismertetett legyen, 's méltó arra, hogy emlékezete azoknál, kikkel szorosban vala szövetkezve, tiszteltessék. A' mit hallál, uram, nem kivágyás a' jelen kötelékek közül, hanem ünneplése a' multnak. A' kötelék, melly férjemhez kapcsolt, szent 's csak a' halál szakaszthatja-el 's ha azt hiszed, uram, a' mit mondál, felette tévedsz irántam. Én tizen négy évi tapasztalás után is azt vallhatom, hogy ha isten egy leányt boldogítani akar, olly férjnek karjaiba vezeti mint az én Endrém.

A' vándornak e' beszéd' kezdete óta lépcsőnként emelkedtek nyugtalanságai. Néha mieron függeszté szemeit a' hölgyre, másszor ismét félve kapta-el őket róla és a' földre sülyesztve sokaig szótlan marada. Feszengései igen is elárulták volna, hogy egy rémítő mélység' szélén áll, de a' kandalló' homályos világa nem hagyta sejteni küzdéseit. Midőn az asszony beszédét végzé néhány perczig némán maradt 's várt az

idegennek feleletére, de az nem válaszolt. Arczait tenyerével elfedve leborult az asztalra, melly széke mellett volt, és sokáig mozdulatlan maradt mint kő szobor.

Az alatt az asszony kifordúla a' szobából, hogy konyhájában körül tekintvén egy pár jó étekkel bizonyítsa-meg vendég-szívlő készségét. Csak hamar ismét visszatért egymásba font kezekkel, melly belső szorongását mutató.

Atyátok ma sokáig marad-el, gyermekeim, mond nyugtalan érzéssel. Még nem esik ugyan, de irtózatosszélvész van 's a' sötétség borzasztó. Istenem, bár ne indult volna el, ha estve még a' faluban volt. Lehetetlen, hogy illy időben a' hegyek közt veszély nélkül jöhessen.

Tegyek mécset az ablakba, anyám? kérdé az a' fürge gyerkőcze felszökve helyéből, ha a' hegytetőről meglátja könnyebb lesz utána jőnie, mert már a' villám megszűnt. Minap is szerencsésen

vezette haza az ablakvilág, midőn az a' nagy zivatar volt.

Az asszony javalva inte a' gyermeknek, 's most figyelme ismét az idegenre fordult, ki ez egész beszéd alatt azon egy helyzetben volt mozdulatlanúl az asztalra hajolva. Csak akkor látszott magához jőni, midőn az asszony közelebb lépve hozzá kérde, ha nincs e' baja ?

Az idegen fölemelte fejét és szótlanúl reá bámula 's látszott, hogy a' kérdést nem értette, 's elméje még mindig az előbbeni beszéd' tárgyain tépelődik. Első kérdése is midőn újra megszólalt az vala: ki lett legyen ő ?

Az asszony csudálkozva tekintte reá 's kérde, kit ért? 's emez felelni akara, de künn zörgés támadt, léptek hallattak 's nem sokára megnyílt az ajtó, 's egy alacsony, kevésbé zömök 's izmos férfi belépett. A' két gyermek felsikolta „apánk!“ 's körül fogák őt; a' kedves hölgy pedig szelíd

örömmel borult nyakába 's az érzékeny öleléssel üdvözlé őket.

Te megint aggódtal rajtam, Ilonka! de most még is bátrab valál, szemeidben nem látok könny' jelét, mond a' vadász és megcsokolá a' kedves hölgy' szemeit. Te félénk galamb, mitől rettegsz? Vigyázz, ki ne sírd nekem ezeket a' kék szemeket.

A' hölgy szelíden tekintte férje' szemeibe 's egy néma öleléssel felelt.

A' vándornak, ki látá a' házi örömnök e' szép virágát, iszonyú harcokba került meggyőzni, hogy indulatai ki ne törjenek, hogy lábaihoz borúlván e' kedves párnak, meg ne gyónja azon névtelen érzéseket, melyek szívét kínosan tépdelni látszottak.

A' vadász, kifejtőzván önnönei közül, az idegenhez fordult 's nyájasan, 's olly arczal, melly őszinte lelkét mutatá, kezét nyujtva üdvezlé őt:

Isten hozott, idegen, szegény hajlékban. Öröm látnom, hogy e' magányos

puszta egy hadi embertől látogattatik. Mert külsőd, uram, azt mutatja, hogy katonai szolgálatban állasz, 's e' sebhely homlokon az is, hogy van szíved, melly a' halállal szemközt tud állni.

Két éve hogy kiléptem, uram, e' tisztes rendből, mellyet olly szeretve említesz, de barátja maradok mind örökké.

Ha meg nem bánt kérdésem bajtárs — mert, hadi ember lévén én is egykor, just nyertem, hogy így szólítsalak — mondd-meg, kérlek, melly szerencse hoz e' környékbe?

Porosz országból jövök, felelt az idegen. Berlinben voltam fogva, 's most, midőn vége a' háborúnak, 's katonára nem igen van többé szükség, hazámba igyekszem; leélni azon kevés napot, mellyet a' háboru' zivatarai közül megtakaríthattam. Reményilem, talállok még valakit rokonaimból életbe, ki előmbe jó 's örülni fog, hogy láthatott, mielőtt e' roncsolt tetemeket a' föld elborítja.

Úgy te bizonyosan ismerted a' Hadik' ezredét ?

Benne szolgáltam, uram, 's e' két szemekkel láttam győzedelmeit dicsőséges vezérének, kire szívesen fogok visszaemlékezni koromnak legkésőbb napján is. A' pirnai győző, lelkeim, az ám a' katona, mondhatom neked, széles magyarország nem mutat párját. Láttad volna csak őt Görlitznél, és Berlinben vagy a' sonnensteini bástyák előtt, hol maga vezete bennünket ostromra! Hidd-el, uram, a' miket teve, a' porosz sokáig nem fogja felejtani. Áldja-meg őt az isten itt és a' más világon, nekem jó uram volt, sok kegyelmeivel dicsekedhetem.

A' vadász' nője ki e' beszédet egész figyelemmel hallgatá, most hirtelen szavába vágott az idegennek 's kérdé, ha tudja e hol van Pirna 's volt e ott midőn az ostrom állott ?

Az idegen egy kissé zavarodva süté-le szemeit 's midőn ismét feltekinte gyanúsan

függeszté az asszonyra, mintha olvasni akarná vonásaiból gondolatit; de nem látván azokban kémlelő jelt, egy kissé meghajtvá fejét, néhány fürtöket homlokáról elsimíta, mellyek a' kardvágást félig fedezték. Íme, úgymond, látjátok jelét? — Ezt a' pirnai ostromból hozom.

Úgy bizonyosan ismerted őt, uram, mert ez ostromnál jelen volt, mond a' vadász.

Kicsoda? kérdé emez színlett hidegséggel.

Egy szerencsétlen, kinek sorsa mindkettőnket közelebbről érdekel 's öröm volna felőle bizonyos hírt vehetnünk, mond a' vadász.

Talán az, kiről az imént szólál, asszonyom? kérdé a' vándor, 's midőn emez igenel felelne folytatá szavait:

De mondjátok-el csak, mi vágyása lehetett ezen különös embernek hadi életre, minekutána itthon egy kesergő mátkát hagyott maga után? És te, kedves asszonyom,

mint emlékezhetel vissza szánakozással egy hívtelen jegyesre?

Az ő nem volt, uram. Még akkor is, midőn hirtelen eltűntének meg nem fejtettük okát, szívem mindent gyaníta, de hívtelenséget nem. E' véték tiszta, egyenes lelkéhez nem fért. Ő szerencsétlen volt, szerencsétlen számkivetett, hazáján kívül bujdosó.

Tehát vétkes? mond az idegen.

Ha azt, ki nem akarva követ bűnt, így lehet nevezni, az volt.

Gyilkos, talán? kérdé folyvást amaz.

Egy éjjeli viszátkodásban embert ölt. De a' törvény vétlennek találta, mert az ölés ön személyét védve történt 's véletlenül. Midőn büntelensége nyilváná lett a' szerencsétlennek már hazáján kívül kellett lennie, mert sehol sem találtatott. Eszten-dők' lefolyta után vettük tudósítását, hol jelenté, hogy hadi szolgálatba lépett, 's benne holtig kíván maradni. Hollétét nem

írá, nehogy kerestetvén, mint hitte, a' törvény nyomába akadjon. Néhány év előtt Trencsén' városába egy sereg huszárság szálla-meg, 's azt beszélek felőle többen, hogy csatában vészett, de hol, megmondani bizonyosan senki nem tudá, leginkább azt hitték, hogy Pirnánál. Ha te voltál ott, bajtárs, kellett őt ismerned, 's tudsz felőle hírt.

A' vándor földre süllyeszté szemeit olly mélyen elmerülve, hogy a' beszédre épen nem látszott figyelni 's csak az ébresztéfel, midőn a' vadász kezét megfogván előbbeni kérdését ismétlé.

Mint nevezték őt? kérdé most lassú, szinte az érthetetlenségig elgyengült hangon.

Rónai, feleltek emezek.

'S kereszt névvel?

Dezső — magas, sugár természetű, ábrázata halovány, szemei tüzzel teljesek, feketék.

Elég, mond a' vándor lobbanó hévvel, mellyben hangjai egyszerre elhalni látszottak. Ismertem jól.... ő nics többé!

Meghalt?kérdék hirtelen a' vadász és nője.

Meghalt, mond amaz gyenge, alig érthető hangon.

A' pirnai ostromnál?

Igen; a' harczban esett-el, rebegé az a' haldokló szózat.

Egy mély fohászkodás lebbent-el a' kedves nő' ajkairól, szemeiben könnyek reszkettek, 's férjének nyakába borúla. Édes Endrém, mond zokogó hangon, a' te barátod nincs többé, isten bizonyságom és te, mint szerettem őt! Emlékezete becses lesz előttem a' sírig.

Nyugodjék békén, mond a' vadász mélyen illetődve, a' szerencsétlen nekem rokonom vala szivben, jó lelkét sokáig nem fogom felejthetni. De mi lel, uram? arczod hirtelen elhalványodik? Roszúl vagy?

Csekélység, mond a' vándor erőttetett hangon; egy rövid szédülés, melly gyakran szokott meglepni, ha az út, mint ma, rendkívül elfáraszt.

Úgy pihenésre volna szükséged. — Édes Ilonkám, reménylem volt gondod e' kedves vendégre.

Szükségtelen, uram, miattam fáradnotok, én csekélységhez vagyok szokva. A' mit kérek tőletek egy pohár ital, 's hajléktokban egy kis hely, hol lepihenhessek.

A' mint kívánod. Örömmel töltöttem volna veled az estvét, de színed igen is mutatja a' mit szád csak félig vall, 's így inkább tanácslom, nyugodd-ki magad'.

A' serény gazdasszony' megtörlé szemeit, mellyekbe az emlékezés' fájdalma akasztott könyeket, kimene a' szobából 's ismét vissza jött, 's perczenetek alatt rakva volt az asztal néhány jól készült étekkel.

Igyál uram, mond a' vadász, megtöltvén egy poharat, nem a' legroszabb nedv, mellyet valaha ittál. Grófnénk' ajándéka. Az a' jó lélek! nem feledkezik-meg hajdani kedves szobaleányáról. — Ma is köszöntetett

téged Ilonkám; tudakozta miként vagy 's miként gyermekeid.

Hol láttad őt? kérde egy kissé felderülten a' bús nő.

Egy pár foglyot lőttem 's felvivém neki a' kastélyba. Azt monda, hogy egy hét múlva leszen tizen negyedik évi ünnepe menyekzónknek. Kérdé, ha jó e az út ide, 's midőn azt feleltem, hogy hintóval is el lehetne jőni, elmosolyodék, melyből azt vettem észre, hogy esküvésünk' napján meg fog látogatni.

A' jó angyal, mond a' vadászné érzékenyülten, áldja-meg az úr érte, hogy olly szíves gondja van szegény szolgálaira.

Beszélte, hogy a' mult hetekben Modorban volt 's hallá, hogy az öreg Rónai félesztendő előtt megholt 's négy száz aranyat hagyott maga után, melyet iskolamesteri hivatalából takarítgatott öszve öreg napjaira. A' pénz a' városnál van letéve a' boldogultnak azon végintézetével, hogy ha

fia hat esztendő alatt vissza nem tér, legyen a' pozsonyi irgalmas barátoké.

A' boldogtalan öreg, sohajta az asszony, végórájában is hitte még, hogy fiát meglátja, 's az nyugszik szegény idegen országban, senkitől nem siratva.

Oh istenem! sohajta halkán, szívére tévén kezét, a' vándor, ki eddig szótlan ült, mikor lesz itt nyugalom!

A' vadász és nője szavait nem, csak elszalasztott sohajtását hallák, de az olly mélyen festé az elszorúlt kebel' kínját, hogy e' nemes szívű embereket nyugtalanságba hozta.

Te roszúl vagy, uram, mondának azok; az ágy kész számodra, ha tetszik nyughatol.

A' vándor némán jelenté, hogy nyugalmat ohajtana, mellyre az asszony gyermét gyújta 's inte neki, hogy menjen utána.

Az felkele helyéből 's a' vadász' kezét érzékenyen megszorítva jó éjszakát monda, 's ment lassú léptekkel az asszony után, ki

egy keskeny folyosón keresztül egy közép nagyságú, csinos szobába vezeté, melly, úgy látszott, szállója vala a' környék' urának vadászati mulatságok' idején.

Az asszony letevé a' gyertyát egy asztalkára 's menni akart, de az idegen keze után nyúlt.

Édes asszonyom, rebegé kínos feszengések közt, jóságtokat nincs tehetségemben meghálálni, de ott fenn — mond égre emelve szemeit — egy isten van, ki az ügyefogyottak' pártolását nem hagyja jutalom nélkül. Légy boldog olly mértékben, a' mint nemes szíved mást azzá óhajt tenni..... Légy boldog! Az égnek hajnala felvirrad majd 's akkor meglátjuk egymást.....

Tovább akara szólni, de érzései elnyomák 's egy karszékbe omlott.

Nyúgodjál békén, holnap látjuk egymást 's úgy hiszem, jobb állapotban, mond az asszony és sebes léptekkel elsiet.

Csend uralkodott a' vándor körül, mély

és iszonyatos. Midőn ámulásából felébrede, csak kutyája' nyöszörgése hallott, mely a' szoba' egyik szögében, öszve gömbölyögve alutt. Sötéten tűnődve nézett a' pislogó gyer-tya' világba. Merengései elébe ifjonti álmait teremte vissza az emlékezet; a' tündér napokat, a' remény' égi csillogványait, mellyek többé nem voltak, 's a' játszi képzelet szempillantatnyi nyugalmat csöppente szívgyötrelmei közé. De a' varázslat csak hamar eltűnt; eszmélete visszatért a' jelenre, 's elborzadva magától felszökött, mint kit álmodás' rémei riásztanak-fel. Iszonyú hánykodások közt járt fel 's alá a' szobában, kezeit hol fejére kulcsolta, hol ismét szívére nyomá, mintha ott a' szörnyű kíno-
kat akarná elfojtani. Végére, midőn hosszas vergődések után valamennyire elcsillapodott volna, kihajlott a' szoba' egyik ablakára és kitekinte a' gyönyörű éjbe. A' táj szemei előtt, mint egy rég óhajtott, sejtett de el nem ért, nyugalma' hazája, regényes

szépségekben tűnt - fel. A' zivatar' felhői eloszlának, csak itt ott lehetne még látni a' csillagok' mérhetetlen kék mezején néhány vékony felhőt végig huzódni. Hallgatott a' viharok' fuvalma; a' hegyek némán feküttek 's az ég' szelíd királynéja csendesén úszott a' szendergő világ felett. Felnyílt az egész természet a' vándor' lelke előtt 's e' megszáámíthatatlan tárgyaknak mindenike nyúgott, csendes és boldog létben; egyedül magát látta, egyedül magát érzette számkivetettnak. Könnyei megáradtak, felsíra istenéhez csak egyetlenegy sugáraért is a' vigasztalásnak, de szívére enyhület' harmatja nem szállott. Ott álla némán, mint hajdani gazdagságaiból megrablott, szétdúlt épület, évek előtt tündöklő remények' palotája még, most legpusztább omladék a' tájban.

El innét, boldogtalan! bár soha ne jöttél volna e' kínok' helyére, monda magának, 's felkele helyéből azon erős töké-

lettel, hogy a' házat bucsútlan még ez éjjel elhagyja. De most figyelmét néhány papiros darab, tinta és toll, melyek az asztalon elszórva feküttek, vonák magokra. 'S elmenjek e' a' nélkül, hogy ittlétemnek jelét hagynám? — Igen, így legalább nem dúlom fel e' háznép' csendét, monda 's megindult hogy menjen: de a' mit monda, az a' hideg ész' tanácsa volt, szíve másként érzett. Lábai egy léptet sem mozdúltanak, a' fej' tanácsát hallgatásra bírta az érzés 's néhány percz múlva az asztalkánál ült 's e' sorokat írta:

„Édes Honkám! Te csendesen alszol a' megelegedés' karjai közt, nem gyanítva mi történik körülöd, nem sejtve, ki légyen, kit hajlékodbba fogadtál. Ám a' mély bú, melly tizenöt év óta gyötör 's a' seb homlokodon elváltoztaták előtted az arcot, melyet jól ismersz. Nem álmodád, hogy szerencsétlen jegyessed ön maga hallgatá, midőn történetét beszélétek, 's tanúja volt annak

mint emlékeztek róla. A' mit felőle mondatok való, egyedül az nem, hogy megholt. Él szerencsétlen barátotok, ti jó lelkek! él — ah! egy kínos életet. — Pirnánál a' porosz engemet nem megölt, mint híretek mondá, hanem elfogott; 's midőn a' hét esztendei háborgásoknak vége lőn, 's az út a' foglyok előtt nyíltan álla hazájokba jöhetni, egy porosz ezered' tábornoka által őrmesteri hivatallal kínáltattam-meg. Kába én, gondolván hogy hazám nélkül 's nélkülöd lehetend élnem, az ajánlást elfogadtam. Nyolcz esztendőre adám szavamat 's eltöltém azt hosszú, szakadatlan gyötrődés közt. Az alhadnagyi tisztség meg vala ígérve, ha tovább maradok: de maradnom nem lehetett. Képed mindenütt lelkem előtt álla. Éjjel és nappal, otthon és künn, békében és csatán szünet nélkül azon örök, kiolthatatlan vágy égett keblemben: téged még egyszer látnom, tudnom, melly sorsért 's ha nélkülem boldog vagy e? Haza

jöttem. Az atyai hajlékot pusztán lelém, rokonaimnak egyikét sem. Résztint kihaltak, résztint a' sors elszórta őket a' világban. Gyanítva, hogy grófnédnál hírt vehetek felőled, B** faluig jöttem, 's itt a' történet olly házhoz vete, melly veletek közelebbi ismeretségben áll. Megtudék mindent a' mit tudni vágytam. Köszöntem istennek, hogy férjeddé Endrét tette. Eltökélem, visszatérni honnét jöttem, 's már úton valék. De minél inkább súgta az ész elhagynom e' tájat a' nélkül, hogy jelét hagynám ittlétemnek, annál inkább tartóztata a' szív' vágyása. Ezer gondolatok ébredtek-fel lelkemben. Talán szenvedsz, szerencsétlen aszszony! Talán Endrében a' sors nem azt adá, kit vártál! Boldogtalan vagy 's életed gyötrelme és szívtépdelő siralmak! A' tűnődés' káprázatai nehéz súllyal rohantak rám. Lehetetlen volt mennem, mielőtt lássalak, mielőtt meggyőzzem magamat, hogy Endre boldoggá teve. Jaj neki, gondolám, fellob-

bant érzelmekkel, mellyek közel vittek a' bőszülethez, jaj neki! ha téged boldogtalaná tevé, ha téged, tiszta lelkű angyalt, nem eléggé becsúl! Lángom elkapott, 's egy irtóztató lépésre valék elszánva. Bocsásd-meg szándékomat, most már túl vagyok rajta, most már minden jól van. Láttalak 's tapasztaltam, hogy sorsoddal meg vagy elégedve, hogy férjed neked annyi, hogy talán több is, mennyi én lehettem volna. — Ti boldogok vagytok, olly boldogok, millyeneket isten e' földön teremthet. De nekem mennem kell, ha szeretlek, ha boldogságtokat öszvedűlni nem óhajtom. Könyörgeni fogok istennek, árassza rátok kegyelmeit, 's adjon azt a' mit tőlem megtagada — szívnyugalmat. Úgy hittem, hogy benneteket boldogoknak tudnom, hogy szerencsédet — te általam mindég szeretett és hányszor siratott! — látnom, lelkemnek nyugalmat fog adni. De ennek vége. Azt látni, milly kedvesen emlékezel még mindég

szerencsétlen barátodról, sejteni, milly élet lett volna az veled egy illy kis körnek, mint ez itt, csendében, keresztül járja tagjaimnak minden idegeit. Legszebb feltételeimet ennek mérge emészti, 's én oda vagyok, végkép és örökre. Isten veled! Ne kérdd, hová megyek. Meglátjuk egymást: de hol 's millyen változásban? — Ki tudná ezt megfejtetni?

Atyámtól maradt örökségemet gyermekeidnek hagyom. Tekints körül ez asztalkán 's meg fogod találni. Ott, hová én megyek, úgy hiszem, nem lesz reá szükség. Ők hasznát vehetik. Oh ezerszer öleld-meg őket helyettem 's mond nekik, emlékezzenek arra, ki atyjoknak barátja volt, ki anyjokért a 'szeretet' minden érzéseivel holtiglan lángolt. Beszéld-el nekik szerencsétlen barátjok' sorsát.

Isten veletek kedveseim. A' mennynek angyalai hordozzanak karjaikon, te tiszta lélek!"

E' levelet kitarva hágyta az asztalon 's egy erszényt, mellyben apja' hagyománya volt letéve. Bútorait magára raká, felkelté hív úti társát 's ment sebesen, hogy minél előbb távol legyen gyötrelmei' helyétől.

A' vadásznő, kinek a' hallott hírek 's ez idegennek felette különös viselete, 's az, miként tőle búcsút vett, nyugtalan álmot okoztak, hallá mint csikorgott az udvarajtó 's felrezenve ágyából az ablakhoz ment nézni, mi okozta legyen e' zörejt. Azonnal szemeibe tűnt az idegen, ki míg a' házhoz közel vala, lábhegyeken ment halkan, később pedig sebes léptekkel. A' hold tisztán fénylett 's midőn már távol volt is látni lehele árnyékát. Az erdőszelelben, úgy látszott, megállá 's néhány perczig vissza nézett. A' nő szívében nyugtalanító sejdelmek támadtak, fölkelte férjét 's most mindketten az ablakhoz mentenek, de már a' sötét árnyék is eltűnt. Végig néztek a' gyönyörű völgyecskén, melly a' holdfénytől egészen

meg vala világosítva 's íme egyszerre láng lobbana-fel távol a' sötét fák között 's utána egy harsány roppanás támadt, melly mint felhők' mennyköve dörgött végig az egész völgyön. A' roppanáson túl egyszerre ismét csend lön, de néhány perczenet múlva rémítő ebvonítás hallott a' távolból.

A' szelíd hölgy' szivét a' borzadásnak minden rémei körül fogák.

Első gondolat, melly a' vadász' elméjébe ötlött, az vala, hogy a' szobába menjén, hol az idegen lenyúgodott. A' szobát üresen találta. A' gyertyavilág még az asztalon pislogott 's mellette egy levél vala kitérva, mellynek sorai, még nedvesek, bizonyíták, hogy csak az imént volt írva. Belőle minden világos lön. A' szerencsétlen még élt, midőn az erdőben megtalálták, de magán kívül vala 's néhány óranegyed múlva meghalt. A' hív kutya mellette űlt. Borzasztó vala hallani, mint ordíta uráért.

A' vadász le volt verve; Ilonka' keserve

leírhatatlan. Holnapok múlva csillapodott-
el fájdalma valamennyire. Nem zengett az
ének többé a' völgy' fái között, helyette
gyász, néma 's megmondhatatlan fogta-el
érzékeny szívét, 's még esztendőök után is gya-
korta, midőn a' bús nő a' kisded udvarka'
ajtaja előtt megállott 's feltekinte a' halom-
ra, hol szerencsétlen barátja nyugodott
hosszas gyötrelmei után, szemeiből keserű
könnyeket törlött-ki.

BAJZA.

REMÉNY, SZERELEM, HŰSÉG.

Vándor remény csapongva jár,
Örökre hív, de búra vár;
Távolra mint hajnal pirúl,
Közel sötét éjként borúl.

Te néked, oh bús szerelem!
E' rózsabimbót szentelem;
Nyájas, piros, illatja szép:
De hajh tövise szívet tép!

Föld e lakod, vagy fenn az ég?
Ragyogj felém, örök hűség!
'S virágra mint harmat ha hull,
Enyhítsd e' kint, melly bennem dúl.

KÖLCSEY.

A' K E D V E S H E Z.

Mit késel, oh lányka,
 E' szívre omolni?
 A' hév szerelemnek
 Héví csókkal adózni?
 Mit rejted előttem a' gyöngé kebelén
 'S vonsz kellemeidre, te csalfa, lepelt?

Ah hagyj betekintnem
 A' rózsáligetbe;
 Hagyj részesed örömmel
 Elhúnyom öledbe.
 Ah hagyj megízelnem az édeni bájot,
 Hagyd szívem ez ajkát ez isteni szájt.

A' messze jövődöt
 Aggódva ne nézzed:
 Hosszú örömekre
 Mi kurta egy élet.

Nézd nyomtalan a' sebes óra halad ,
 Elmult napokat soha vissza nem ad ;
 'S a' rózsa , ha szép kora mulva , lehúll
 Méh nem szedi mézeit hamvairól.

CSABA.

JELENKORI SZERELEM. -

Állhatatosság a' szerelemben , aranykori hűség ,
 Merre vagy a' földön , vagy mi hazába kelél ?
 Most a' lányka ruhát 's szeretőket vált moso-
 lyogva ,
 'S új széphez vígan távozik a' szerető.
 Így mind a' két fél a' rögzött roszban egyenlők :
 Hitlen lánykáért hittelen ifju hevül.

VÖRÖSMARTY.

A' BUJDOSÓ.

Isten hozzád, szép haza!
 Te szabadság' védfala.
 Isten hozzád, hű fiad'
 Búcsuján gyászköny fakad.
 'S merre kél és merre száll,
 Míg elirtja a' halál,
 A' távolban e' kebel
 Mindig éretted lehel;
 'S az leszen végső szava:
 Isten hozzád, szép haza!

Isten hozzád, nemzetem!
 Érted a' bú lelke-men.
 A' szabadság felvirúlt
 Merre szablyád' harcza dúlt;
 'S egy világ mig lánczba' jár,
 Szabadságod fénysugár.
 Isten hozzád, hű fiad'
 Búcsuján gyászköny fakad,
 'S az lesz véglehellete:
 Éljen kedves nemzete!

Isten hozzád, fenlakom!
 Víhatatlan szirtorom;
 Hol küzdött dicső anyám,
 Nem hölgy, bátor oroszlán.
 Te szabadság' szirtfoka!
 Elvirult dicsed' kora;
 Benned rabok és te rab,
 Hajdanában olly szabad,
 Idegen úr tájaden,
 Isten hozzád, szirtlakom!

Búcsu' hangja szomorú;
 'S mint ősz rónát ködború,
 Szállja a' bú kebelem'
 Vesztedért, oh nemzetem!
 Küzdöttem vad harczokat
 Hogy honom legyen szabad,
 Vérem', éltem', mindenem'
 Szép hazámnak szenteltem,
 Véres volt haj a' csata —
 'S diadalmat nem ada.

Isten hozzád , nyúgalom !
 Éltem véres fájdalom.
 Haj virulj-fel , szép hazám ,
 Még a' hosszú éj után !
 Messze parti síromon
 Aldozz nékem szabadon.
 És te nemzet ! járj dicsőn
 Békepályán , harcmezőn ,
 'S lángzón zeng bucsúm' szava :
 Isten hozzád , szép haza !

GAAL.

H Ű S É G.

Lányka, miért ez elázott arcz, e' harmatozó szem ?

Mért e' fájdalom ? e' szív' dobogása kiért ?
 „Sírban atyám , érette könnyűm 's e' fájdalom
 értte ;

De szivem és e' szív' hű dobogása tiéd.“

CSABA,

ÖRÖM ÉS FÁJDALOM.

Ha nedves fellegekre
 A' nap' sugára lőtt,
 Szivárvány kél azonnal
 A' gyász ború előtt:
 'S miként szelíd reménykép,
 Vigasztalólag int;
 'S vonúl a' felleg, a' rét
 Nevetni kezd megint.

Kedves leány! ha könnyek
 Áztatják arczomat,
 Szelíd szemedből így int
 Az égi pillanat:
 És íme' szárad a' könny,
 Enyhül a' fájdalom;
 Szivembe' bájderület,
 Lelkembe' nyúgalom.

T Ü N Ó D É S.

Zöld partján éltem a' Tiszának
 Hű keblen, hű fedél alatt;
 Szelíd napok tisztán folynak,
 Kertem hozott virágokat.
 Körülem lelkesült az élet,
 Bánat 's öröm lágy énekké lett,
 Még is — ki fejtí-meg miért? —
 Ohajtásom más sorsot kért.

Elhagytam partját a' Tiszának,
 De visszavágyott kebelem;
 Bennem borongva hajnallának
 Vérző honvágy 's bús szerelem;
 Szemem minden felhőt kísére,
 Irígy valék minden szellőre,
 Melly rózsás illattal tele
 Pályát kelet felé lele.

Sohajtozám : derülj-ki bennem,
 Kinos homály , enyhülj te szív !
 Ott sem hagyott lángod pihennem ,
 Van itt is a' mi kedvre hív.
 De képzetim folyton vezettek ,
 Lengvén a' honcsillag felettek ,
 A' távolig 's a' mult felé
 Búmat minden nap érlelé.

Eget 's földet kérek , miattam
 Nem indult-meg sem föld , sem ég.
 'S ím bánatomban elhervadtam ,
 Majd hant alá borít a' vég ;
 'S dombján a' csendes énekesnek
 Keletről lágy szellők repesnek ,
 De azt meg nem tudhatja más ,
 Zug e köztök egy sóhajtás ?

KÖLCSEY.

F O G L A L A T.

B A J Z A.

Gróf Kohári István	lap 1
Lemondás	„ 109
Hozzá	„ 140
Vitéz' bucsúdala	„ 187
A' violához	„ 239
A' vándor	„ 329

C S A B A.

A' koszorú	„ 234
Az elzárkozott	„ 240
Egy leánykához	„ 243
Kesergés	„ 323
A' kedveshez	„ 373
Hűség	„ 377

C Z.

Népdal	„ 184
------------------	-------

C Z U C Z O R.

Szondi	„ 43
Veselényi Ferencz Szécsi Máriának és viszont	„ 113

G A A L J Ó Z S E F.

Bánfy, kedveséhez	„ 181
A' bujdosó	„ 375

K A Z I N C Z Y.

Fullajtáros vers	lap 111
Édes kín	„ 180

K O V Á C S P Á L.

Az álkirály	„ 51
-----------------------	------

K Ö L C S E Y.

Az igazsághoz	„ 40
Hajósdal	„ 112
Echohoz	„ 124
Alkonyi dal	„ 137
Drégel	„ 188
Lúna és Endymion	„ 235
A' berekhez	„ 320
A' költő	„ 327
Remény, szerelem, hűség	„ 372
Tünődés	„ 379

M A K Á R Y.

A' családhozott	„ 139
---------------------------	-------

P. M.

Jaj be boldog vagyok én!	„ 141
------------------------------------	-------

P.

Szigetvár	„ 241
---------------------	-------

B. P A L O C S A Y T I V A D O R.

Panasz	„ 185
A' tünődő	„ 244
Öröm és fájdalom	„ 378

SZ. J.

Szerbns-dal	„ 316
-----------------------	-------

S Z É P L A K I.

Emlékül	lap 186
Serbus dalok	„ 318
A' zarándok	„ 320
Édességek	„ 325

T A R N A Y G Y Ö R G Y.

Privilegiált testamentom	„ 125
------------------------------------	-------

T O L D Y F E R E N C Z.

Simploni út	„ 189
-----------------------	-------

V I T K O V I C S M I H Á L Y.

Serbus dal	„ 317
----------------------	-------

V Ö R Ö S M A R T Y.

Izmén' sírjára	„ 50
A' nándori toronyőr	„ 110
A' puszta sír	„ 124
Csák	„ 138
Tűz és víz	„ 183
A' két szomszédvár	„ 245
A' gyász-kiséret	„ 324
A' kesergő	„ 326
Jelenkori szerelem	„ 374

J A V Í T Á S O K.

Lap	16	sor	20	hivé	hive
—	17	—	13	mártalékivá	martalékivá
—	34	—	15	's cselekvés'	a' cselekvés'
—	55	—	3	palotáját	Palotáját
—	—	—	21	bakonyban	Bakonyban
—	90	—	10	palotára	Palotára
—	126	—	13	tegyefek-fel	tegyetek-fel
—	—	—	15	telől	felől
—	154	—	12	pestet	Pestet
—	257	—	17	körgés	hörgés
—	266	—	6	rejtett	sejtett
—	272	—	7	bujra	bajra

